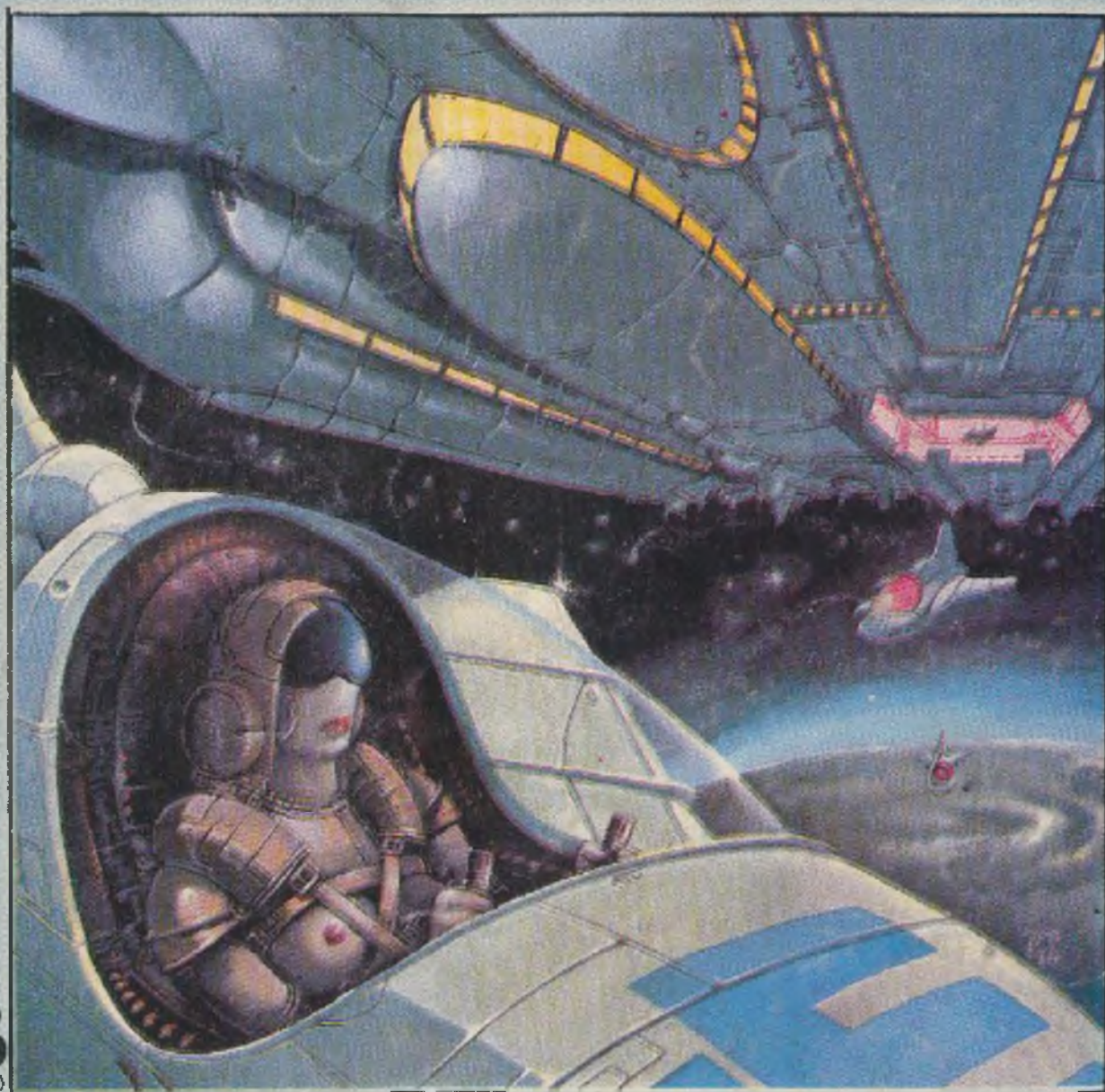

SCIENCE FICTION

BROJ 22 • CENA 350 DINARA

B
X-100

A. i B. Strugacki

STAŽERI

NAUČNA FANTASTIKA

22

1987

A. i B. Strugacki

STAŽERI

X-100

Odgovorni urednik
Milorad Predojević

Urednik izdanja
Vladimir Stevanov

Recenzent
Dr Stevan Milić

Izdaće i štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, Bulevar 23. oktobra 31, Novi Sad, telefon (021) 621-555 ● žiro-račun 65700-603-6350 ● Direktor NIŠRO »Dnevnik«: Jovan Smederevac ● Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: Mija Vojnović ● Glavni i odgovorni urednik: Todor Đurić ● Tehnički urednik: Jelisaveta Arvanitić ● Sekretar redakcije: Zdenka Karsbasli ● Korektor: Sava Malešević

Tiraž: 20.000 primeraka

PROLOG

STIGAO JE OGROMNI crvenobeli autobus. Putnike pozvaše da posedaju u njega.

– No, pa idite – reče Dauge.

Bikov na to progunda:

– Imamo još vremena. Dok svi posedaju...

Ispod oka je posmatrao kako putnici, jedan za drugim, bez žurbe ulaze u autobus. Bilo ih je stotinak.

– To će potrajati najmanje petnaest minuta – dostojanstveno primeti Griša.

Bikov ga pogleda strogo:

– Zakopčaj košulju.

– Vrućina je, tata – reče Griša.

– Zakopčaj košulju – bio je upozoran Bikov. – Ne idi razdrljan.

– Nemoj se ugledati na mene – dodade Jurkovski. – Ja mogu, a ti – ne. Još uvek ne.

Dauge ga pogleda i obori pogled. Nije hteo da posmatra Jurkovskog – njegovo, samouvereno, pihtijasto lice sa gadljivo opuštenom donjom usnom, tešku tašnu sa monogramom i raskošno odelo od porodne stereosintetike. Bolje je ipak bilo gledati u visoko, prozračno nebo, bez ijednog oblačka, pa čak i bez ptica – nad teritorijom aerodroma rasterivali su ih ultrazvučnim uređajima.

Bikov mlađi je pod budnim okom Bikova starijeg zakopčavao okovratnik. Jurkovski maštalački progovori:

– U stratoplanu ću zatražiti flašu kisele vode...

Bikov stariji prezrivo upita:

– Jetra?

– Zašto bi baš morala da bude jetra? – odgovori Jurkovski. – Jednostavno mi je vrućina.

– Jesi li uzeo svoje pilule? – upita Bikov.

– Šta si se zalepio za njega? – upita Duge.

Svi ga pogledaše. Dauge spusti pogled i procedi kroz zube:

Molim te, Vladimire, pazi da ne zaboraviš – pismo Arnautovu treba predati čim stignete na Sirt.

– Ako je Arnautov na Marsu – reče Jurkovski.

Ućutali su. Ljudi je pred autobusom već bilo mnogo manje.

– Zna li šta, idite, vreme je – reče Dauge.

– Da, vreme je da krenemo – udahnu Bikov. – Prišao je Daugeu i zagrlio ga. – Ne tuguj, Joaniću – reče tiho. – Do viđenja. Ne tuguj...

– Želim vam dobru plazmu – promrmlja Dauge.

– Stegao je ruku Jurkovskom. Jurkovski zatrepta; hteo je nešto da kaže, ali samo obližnu usne. Nagao se, podigao sa trave svoju predivnu tašnu, počeo da je premešta iz ruke u ruku i ponovo je spustio na travu. Dauge ga nije gledao.

Jurkovski ponovo podiže svoju tašnu.

– Ne padaj duhom, Grigorije – reče patetično.

– Potrudiću se – suvo odgovori Dauge.

Bikov je sa strane davao poslednja uputstva sinu.

– Dok sam na putu, budi stalno sa mnom. I molim te – nikakve podvodne zabave. Jasno? – Okrenuo se i krenuo prema zgradi aero-

droma. Jurkovski ga je posmatrao kako se udaljava. Dauge je bio mali, poguren, jako star.

– Do viđenja, mali – reče Jurkovski. Posmatrao je kako se Dauge udaljava. – Posećuj ga. Jednostavno, navrati kod njega na čaj – i ništa više. Voli te.

Griša klimnu glavom. Jurkovski mu podmetnu obraz, potapša ga po ramenu i sa Bikovom krenu ka autobusu. Teško se popeo uz stepenice, sručio se na fotelju pored Bikova i rekao:

– Bilo bi dobro kada bismo odložili let.

Bikov ga zapanjeno pogleda:

– Koji to let? Naš?

Da, naš. Daugeu bi bilo lakše. Ili da barem i nas lekari proglase nesposobnim.

Bikov zasopta, ali očuta. Kada autobus krete, Jurkovski progovori:

– Nije čak hteo ni da me zagrlji. Dobro je i uradio. Bez njega nemamo zašta da letimo. To nije lepo. Niti pošteno.

DAUGE SE PEO uz granitne stepenice aerodroma i osvrnuo se za sobom. Crvena mrlja autobusa je već nestajala na ivici horizonta. Griša upita:

– Kud da vas odvezem, čika-Griša? U Institut?

– Možemo i tamo – progunda Dauge.

Nikud mi se ne ide, pomisli. Baš nikud. Kako mi je teško... Pedeset i dve su mu godine. Četiri je puta do sada ozračen. Istrošeno srce. Loši živci. Pa čak ni krv nije njegova. Zbog toga ga nikad ne uzimaju, uvek ga proglašavaju nesposobnim. A Volodu Jurkovskog uzimaju. A tebi, kažu, Grigorije Joaniču, dovoljno je i to što jedeš ono što ti daju, i što spavaš gde te polože. A čemu da ih učim? Dauge ispod oka pogleda Grišu. Kako je samo zdrav i jak! Da ih učim smelosti? Ili možda zdravlju? A ništa drugo, u suštini, nije ni potrebno.

Okrenuo se i ušao u bučni, prohladni hol. Griša Bikov je koraćao kraj njega. Košulja mu je bila razdrljena. U holu su se čuli žamor i šuštanje novina. Na velikom ekranu, koji je zauzimao pola zida, prikazivan je nekakav film: nekoliko je ljudi, zavaljeno u fotelje, posmatralo film, držeći kraj ušiju kutijice fonodemonstratora. Debeli stranac istočnjačkog tipa muvao se kraj bifea – automata.

Kraj ulaza u bar, Dauge se najednom zaustavi.

– Da svratimo i popijemo nešto, imenjače? – reče.

Griša ga pogleda sa žaljenjem i čuđenjem.

– A zašto to, čika Griša? – upita.

– Ne treba.

– Misliš da ne treba? – zamišljeno upita Dauge.

– Razume se da ne treba. Ničemu to ne vodi, časna reč.

Dauge ga pogleda, iskrivivši glavu.

– Da možda ne misliš – ljutito reče – da sam se opustio zbog toga što nisam pošao sa njima? Pa šta, zar ne mogu da živim i bez tih tajanstvenih bezdana i prostora? Izvini, golupčiću moj! Baš me briga za sva ta prostranstva! Evo šta je, međutim: ostao sam sam... razumeš li? Sam! Prvi put u životu – sam!

Griša se nelagodno osvrnu oko sebe. Debeli stranac ih je posmatrao.

– Zašto sam ostao sam? Zbog čega? Zašto su baš mene... zašto baš ja moram da budem sam?

– Čika Miša je takode krenuo na poslednji let – zbunjeno napomenu Griša.

– Da – složio se Dauge. – Naš je Miša ostario... No, idemo ipak, da popijemo nešto...

Ušli su u bar. U baru nije bilo nikoga, samo je za stolom kraj prozora sedela lepa žena. Sedela je nad praznom čašom i kroz prozor posmatrala betonsku pistu aerodroma.

Dauge se odjednom zaustavio i naslonio svom težinom na obližnji stočić. Nije je video dvadeset godina, ali ju je odmah prepoznao.

– Šta vam je, čika-Griša? – uznemireno ga upita Bikov mladi.

– Ovo je moja žena – mirno reče. – Idemo.

Kakva sad žena? – sa strahom pomisli Griša.

– Možda će biti najbolje da vas pričekam u kolima? – upita.

– Gluposti, gluposti – reče Dauge. – Da joj pridemo. – Zdravo, Maša.

Žena diže glavu. Oči joj se raširiše. Lagano se zavalila na naslon stolice.

– Ti... nisi odleteo? – upita.

– Nisam.

– Kasnije ćeš?

– Ne. Ostajem ovde.

Nastavila je da ga posmatra širom razrogačenih očiju.

– Šta to znači – ostaješ? – nepoverljivo ga upita.

Ovo je Griša Bikov. Sin Bikova.

Ona se nasmeši Griši onim naviknutim, obećavajućim, zanosnim osmehom, koji je Dauge toliko mrzeo.

– Drago mi je – reče. – Sedite, momci.

Griša i Dauge sedoš.

– Ja sam Marija Sergejevna – reče razgledajući Grišu. – Sestra Vladimira Sergejeviča Jurkovskog.

Griša spusti oči i nakloni se.

– Poznajem vam oca – nastavila je. – Obavezna sam mu za mnogo, Grigorije... Aleksejeviču...

Griša je ćutao

Dauge reče napeto: – Šta ćeš da piješ, Maša?

– Džejmo – odgovori ona, smeškajući se svojim zanosnim osmehom.

– To je sigurno jako? – upita Dauge. – Uostalom, svejedno. Griša, molim te, donesi dva džejma.

Posmatrao je njene glatke, pocrnele ruke, razgolićena, takođe pocrnela ramena, laku, svetlu haljinu sa

jedva nešto dubljim razrezom nego što je voleo. Nasmešio se, lagano otkopčao mantil i skinuo šlem sa glave.

Njeno se lice trglo kad je ugledala njegovu голу glavu sa retkom sedom kosom na slepoočnicama.

– No, kao što vidiš, sreli smo se – rekao je. – A šta ćeš ti ovde? Čekaš sigurno nekoga?

– Ne – odgovori ona. – Nikoga ne čekam.

Pogledala je kroz prozor, i on je najednom shvatio.

– Ispraćala si – tiho je rekao.

Klimnula je glavom.

– Koga to? Nije moguće – nas?

– Da.

Srce prestade da mu kuca.

– Mene – upita tiho... U tom času prišao je Griša i stavio na sto dve zamagljene ledene čaše.

– Ne – odgovori ona.

– Volodu? – upita je sa gorčinom u glasu.

– Da.

Griša se tiho udalji.

– Kakav mio dečak – reče ona.

– Koliko mu je godina?

– Osamnaest.

– Zar već osamnaest? Interesantno! Znaš, on uopšte ne liči na Bikova. Čak nije ni rid.

– Da, vreme prolazi – reče Dauge. – Čak ni ja više ne letim.

– Zašto? – ravnodušno ga upita.

– Zdravlje.

– Da, ne izgledaš baš najbolje. Reci... – začutala je. – I Bikov će sigurno uskoro prestati da leti?

– Šta? – upita je zapanjeno.

– Ne volim kad Voloda odlazi na let bez Bikova – rekla je, gledajući kroz prozor. Ponovo je začutala. – Bojim se za njega. Ti ga barem dobro poznaješ.

– A kakve veze sa tim ima Bikov? – upita je Dauge zlobno.

– Sa Bikovom je sve sigurnije – odgovori ona jednostavno.

– No, a kako stoje tvoje stvari, Grigorije? Nekako mi je to čudno – da ti više ne letiš.

– Radiću u Institutu – odgovori Dauge.

– Raditi – odmahнула je glavom. – Raditi... Pogledaj samo na šta ličiš...

Dauge se osmehnu.

– Zato se ti uopšte nisi promenila. Udata?

– Odakle ti samo takva ideja? – pobuni se ona.

– Ja sam takode ostao neženja.

– Ne čudi me. Ti nisi za brak.

Dauge se neprirodno nasmeja.

– Ne napadaj me – reče. Hteo sam samo da porazgovaramo

– Ranije si umeo da budeš interesantiji.

– Zar sam ti već dojadio? Razgovaramo tek pet minuta!

– Ne, zašto? – rekla je učtivo. – Slušam te sa velikim zadovoljstvom.

Začutili su.

– A Volodu pratim uvek – rekla je. – Imam drugove u Upravi i uvek znam kada ćete leteti. I odakle. I uvek vas pratim. On je jedini čovek koji mi je blizak u ovom vašem sumanutom svetu.

– Podigla je čašu i otpila nekoliko gutljaja. – Ljudi su u potpunosti zaboravili kako se živi. Rad, rad, rad... Sav smisao života je u radu. Svi stalno nešto traže, nešto grade. Zašto to? Shvatam, to je sve bilo potrebno ranije, kada ničega nije bilo dovoljno. Kada je to bila ekonomska borba. Kada je još trebalo dokazivati da možemo da radimo ne samo isto, već i bolje od njih. Dokazali smo. A borba se nastavila. Nekakva potajna, nevidljiva. Ja je ne shvatam. Možda ti to shvataš, Grigorije?

– Shvatam – reče Dauge.

– Uvek si sve shvatao. Uvek si shvatao svet u kome živiš. I ti, i Voloda i onaj dosadni Bikov. Ponekad mislim da ste svi vi jako ograničeni ljudi. Jednostavno, niste u stanju da postavite pitanje »zašto«. – Ponovo je otpila nekoliko gutljaja. – Znaš, nedavno sam se upoznala sa jednim učiteljem. On uči decu straš-

nim stvarima. On ih uči daje mnogo interesantnije raditi, nego zabavljati se. I deca mu veruju. Shvataš li to? Pa to je jednostavno strašno! Razgovarala sam sa njegovim učenicima. Učinilo mi se da me oni preziru.

Dauge je odlično zamislio taj razgovor Marije Jurkovske sa petnaestogodišnjim dečacima i devojkama iz rejonske škole. Rekao je:

– Oni takode žele da prožive svoj život onako kako to žele. A vi hoćete dve različite stvari.

Resko mu se usprotivila:

– A šta, ako sam ja u pravu?

– Ne – reče Dauge. – U pravu su oni. Oni ne postavljaju pitanja »zašto«?

– A možda jednostavno nisu u stanju da široko misle?

– Ti piješ hladnu vodu kad je vrućina – reče strpljivo – i ne pitaš »zašto«. Jednostavno je piješ, i osećaš se dobro...

– Da, meni je dobro. I dozvolite mi da pijem moju hladnu vodu, a oni neka piju svoju!

– Neka – mirno se složio Dauge. Sa čuđenjem i radošću osetio je da je njegova nepodnošljiva melanholija počela da nestaje. – Nismo čak ni govorili o tome. Tebe interesuje ko je u pravu. Dobro. Čovek – on više nije životinja. Priroda mu je dala razum. A razum neizbežno mora da se razvija. A ti opet gasiš, uništavaš u sebi taj razum. Tome si posvetila ceo svoj život. A postoji još mnogo ljudi na Planeti, koji uništavaju svoj razum. Oni se zovu mlogradani.

– Hvala.

– Nisam hteo da te uvredim – reče Dauge. – Učinilo mi se, čak, da ti želiš nas da vrediš. Širina pogleda... Kakvu vi možete imati širinu pogleda?

Ispila je do kraja svoju čašu.

– Danas lepo govoriš – primećila je zlobno se smeškajući. – Sve tako divno objašnjavaš. Budi onda tako dobar, pa mi, milim te, objasni

još jednu stvar. Celog si života radio. Ceo svoj svestan život razvijao si svoj razum, preletao preko običnih ovozemaljskih zadovoljstava.

– Nikada nisam preskakao obična ovozemaljska zadovoljstva – reče Dauge. – Bio sam čak i danguba.

– Nećemo da se svadamo – reče ona. – Po mome mišljenju, preletao si. A ja sam celog života uništavala taj razum. A ko je od nas sada srećniji?

– Razume se, ja – reče Dauge.

– Veselo ga je pogledala i nasmejala se.

– Ne – reče. – Ja. U najgorem slučaju – oboje smo nesrećni. Neta-lentovana kukavica – tako me, ukoliko se ne varam, zove Voloda? – ili trudoljubivi mrav – kraj je isti: starost, usamljenost, praznina. Ništa nisam dobila, a ti si sve izgubio. U čemu je tu razlika?

Pitaj Grišu Bikova – mirno reče Dauge.

– O, oni! – sa nipodaštavanjem odmahnu rukom. – Znam šta će oni reći. Ne, mene interesuje šta ćeš reći ti! I to ne sada, kad su napolju sunce i ljudi, već noću, kada dođe nesanica i kad su oko tebe samo tvoji vražiji talmudi, i nepotrebno

kamenje sa nepotrebnih planeta, i telefon koji čuti, i više ništa: napred se ne nalazi više ništa...

– Da, dešava se – složi se Dauge. – To se svima dešava. Na jednom je sve to zamislio – i telefon koji čuti, i ono ništa ispred sebe – ali ne i talmude i kamenje već flašice sa vodicama za kozmetiku, mrtvi sjaj zlatnog nakita i neumoljivo ogledalo. Svinja sam, pomisli optužujući samoga sebe. Samouverena i ravnodušna svinja. A njoj je potrebna pomoć!

– Hoćeš li mi dopustiti da danas dodem kod tebe – upita je.

– Ne. – Ustala je. – Danas

imam goste.

Dauge odgurnu čašu koju nije bio ni dotakao, i takode ustade. Uzela ga je pod ruku i izišli su u hol. Trudio se da ne hramlje.

– Kuda ćeš sada? – upita je.

– Kuda? – ponovila je pitanje.

– Nekuda. Jer ja još nemam pedeset i za sada moj svet još uvek pripada meni.

Sišli su niz stepenice na trg obasjan suncem.

– Do viđenja, stari – rekla je.

– Do viđenja – rekao je, nežno se smeškajući. – Izvini, ako sam bio surov... Ti si mi danas mnogo pomogla...

Pogledala ga je ništa ne shvatajući, slegla ramenima i krenula ka svojim kolima. Dauge je posmatrao kako korača njišući se u kukovima, zadivljujući vitka, ponosita i jadna. Eto. To je ceo njen život. Zaviti telo u skupe haljine i privlačiti poglede. Mnogo je takvih i žilavi su... *

GRIŠA BIKOV JE SEDEO u kolima, nalakćen na volan, i čitao debelu knjigu. Radio je bio uključen i dugme je bilo okrenuto do kraja. Griša je voleo jake zvuke.

Dauge je ušao u kola, isključio radio i jedno vreme ćutke sedeo. Griša je ostavio knjigu i upalio motor. Dauge je rekao, gledajući ispred sebe:

– Imenjače moj, život daje čoveku tri radosti. Prijatelja, ljubav i rad. Svaka od tih radosti odvojeno – ne vredi mnogo. Ali, kako se one retko nalaze zajedno!

– Bez ljubavi se, razume se, može – zamišljeno je rekao Griša.

– Da, može se – složio se Dauge.

– Ali to samo znači da će čovek imati jednu radost manje, a njih je samo tri.

Griša očuta. Činilo mu se da je nepošteno da stupa u spor koji je za protivnika beznadežan.

– U Institut – rekao je Dauge. – I potrudi se da stignemo do jedan.

**MIRZA – ČARLE.
RUSKI MOMAK.**

DEŽURNA ZA PREVOZ putnika sažaljevala je Juru Borodina. Ničim nije mogla da mu pomogne. Redovna putnička linija sa sistemom Saturna nije postojala. Nije postojala čak ni redovna teretna linija. Teretnjaci – automati leteli su tamo samo dva puta godišnje, a brodovi sa posadom – još rede.

Jura je verovatno izgledao jako nesrećno, jer mu je ona na kraju sažaljivo rekla:

– Ne treba očajavati, golupčiću. To je veoma daleka planeta. I šta ćete uopšte tako daleko?

– Zaostao sam od svoje grupe – izgubljeno odgovori Jura. – Najlepša vam hvala. Idem. Možda još negde...

Okrenuo se ka izlazu oborivši glavu, posmatrajući izlizani plastični pod pod svojim nogama.

– Stanite, golupčiću – doviknu mu dežurna. Jura se odmah okrete i krenu natrag. – Znate li šta, golupčiću, ponekad postoje i specijalni letovi.

– Odista? – sa nadom u glasu upita Jura.

– Da, ali se o njima u Upravi ništa ne zna.

– A mogu li da me povedu na taj specijalni let?

– Ne znam, golupčiću. Čak ne znam ni gde možete da saznate nešto o takvim specijalnim letovima. Možda kod načelnika raketo-droma? – upitno ga je pogledala.

– Kod načelnika me sigurno neće pustiti – tužno je rekao Jura.

– A vi ipak pokušajte.

– Hvala – reče Jura. – Do vide-nja. Pokušaću.

Izišao je iz Uprave transporta i osvrnuo se oko sebe. Sa leve strane je na suncu bleštala ogromna staklena kupola. Tu kupolu Jura je video još sa aerodroma. Jura je, naravno, upitao šta je to, i neko mu je

kratko odgovorio: SEUK. A šta je SEUK – to nije znao.

Pored same zgrade Uprave prolazio je širok put posut krupnim crvenkastim peskom. Po pesku su se videli tragovi mnogih nogu i automobilskih guma. Sa obe strane puta bili su betonski jarkovi, kraj kojih su cvetali bagremovi. Na dvadesetak korak od ulaza u Upravu, u senci bagremova, nalazio se mali, kvadratni beli atomokar. Nad blistavim staklom vetrobrana videli su se plavi šlemovi sa belim natpisom: »International police. Mirza – Charles«.

Minut-dva Jura je stajao neodlučno. Isprva na putu nije bilo nikoga. A onda se odnekud s desne strane, široko koračajući, pojavio preplanuli čovek u belom odelu. Kada je stigao do Jure, zaustavio se, skinuo s glave ogromnu beretku i počeo da maše njom ispred lica. Jura ga je radoznalo pogledao.

– Fruče! – rekao je čovek u belom odelu. – A kako ti? – govorio je sa jakim stranim akcentom.

– Odista, vrućina – složio se Jura.

Čovek u belom odelu izvuče iz džepa pljosnatu staklenu čuturicu.

– Gucnemo – reče, raširivši usta od uveta do uveta.

– Ne pijem – Jura odmahnu glavom.

– Moja takoće ne pije – objavi čovek u belom odelu i vrati čuturicu u džep. Ali uvek ima uiski, ako hoće piti.

Jura počeo da se smeje. Čovek mu se dopadao.

– Frućina! – još jednom reče čovek u belom odelu. – To naša nesreća. – Mećunarotni raketotrom na Grenlantu – i ja tamo smršavam. Mećunarodni reketodrom u Mirsa – Šarle – ja moka od snog.

Užasna vrućina – reče Jura.

– A kde letimo? – upita čovek u belom odelu.

– Treba da stignem na Saturn.

– Oko! – reče čovek. – Tako mlat, a feć na Saturn! Snači – mi budemo sretati i sretati se!

Lupi Juru po ramenu, i tada primeti policijska kola. –

– Mećunarotna polisija – reče svečano. – Oni imati sve počasti.

Važno klimnu Juri glavom i krete dalje. Kada je stigao do policijskih kola, prenuo se, zauzeo svečan stav i prineo desni kažiprst glavi. Plavi šlemovi su se trgli iz sna i ponovo zauzeli nepokretan položaj.

Jura uzdahnu i lagano krete ka hotelu. Trebalo je pronaći načelnika raketodroma. Uz put nikoga nije sreo, i nije imao koga da pita. Zažalio je što nije upitao čoveka u belom odelu, ali se onda setio da je ljubazna dežurna sigurno morala da zna sve o Mirza-Čarleu. Zaustavio se čak za jedan trenutak, ali je onda ipak krenuo dalje. Na kraju krajeva, nema smisla oduzimati ljudima toliko vremena.

Išao je po ivici jarka, trudeći se da ne ide po suncu, pored jarko obojenih automata sa soda-vodom i sokovima, pored praznih klupa i stolica za ležanje, kraj belih kućica koje su se krile u senci bagremova, kraj velikih betonskih ploča na kojima su bili smešteni prazni atomokari. Na jednoj od tih ploča nije bilo suncobrana i od bleštavnih, ispoliranih krovova mašina dizala se jara. Bilo je žalosno posmatrati ta kola koja su tu, na suncu, stajala sigurno nekoliko časova. Prošao je kraj ogromnih reklama koje su na tri jezika obećavale zdravlje Herkulesa onima koji piju vitaminizirano kozje mleko „Golden Horih“, kraj kola-čistača koja su stajala na ivici puta, kraj pocrnele dece, koja su se pljuskala vodom iz jarka. Nekoliko su ga puta prestizali prazni autobusi. Prošao je ispod plakata koji se raširio preko celog puta: MIRZA-ČARLE POZDRAVLJA DISCIPLINOVANE VOZAČE. To je bilo napisano na engleskom. Prošao je pored kućice saobraćajca na uglu,

skrenuo desno i izašao na Bulevar prijateljstva – glavnu ulicu Mirza-Čarlea.

Bulevar je već bio pust. Radnje, bioskopi, barovi, kafei – sve je bilo zatvoreno. Sijesta – pomislio je Jura, zaustavio se kraj automata i ispio čašu toplog soka od pomorandže. Podigavši obrve, prišao je drugom automatu i popio čašu odvratno tople soda-vode. Da, pomisli. Sijesta. Bilo bi najbolje kada bi čovek mogao da se zavuče u frižider...

Sunce je pržilo – belo, kao obavijeno maglom. Senki nije bilo. Na kraju bulevara, u izmaglici, videla se gromada hotela. Jura krete ka njemu osećajući kroz donove cipela usijani asfalt. Isprava je koraćao brzo, ali taj tempo nije mogao da izdrži – od vrućine je izgubio dah, znoj mu se lepio za lice.

Dugačka, široka limuzina zaustavila se kraj trotoara. Šofer sa ogromnim, tamnim naočarima otvorila vrata i obrati se Juri:

– Slušaj, prijatelju, gde se ovde nalazi hotel?

– Tamo, napred, na kraju bulevara – reče Jura.

– Da nećeš i ti tamo?

– Tamo – uzdahnuvši odgovori Jura.

– Sedi – reče šofer.

Jura radosno uđe u kola.

– Odmah se vidi da si ovde stranac, kao i ja – reče šofer. Kola je vozio jako sporo. – Svi stanovnici grada sede u hladovini. Upozoravali su me da ovde treba stići predveče, ali takav sam ti ja čovek – ne volim da čekam.

U kolima je vazduh bio čist, prohladan.

– A po mome mišljenju – reče Jura – ovo je interesantan gradić. Nikada ranije nisam bio u međunarodnim gradovima. Ovde je sve interesantno prepleteno i izmešano. Kara-Kumi i međunarodna policija. Jeste li ih videli – sa plavim šlemovima?

– Jesam – namrgodeno reče šofer. – Tamo ih, na putu, ima koliko god hoćeš... – pokazao je glavom nekuda iza sebe – najmanje tridesetak. Kamioni su se sudarali.

– Kako to – sudarili? – začudi se Jura. – Kakvi kamioni? Automati?

– Ma ne, kakvi automati – progunda šofer. – Oni... Varjaški gosti. Dobili su svoje... Bitange pijane.

Zaustavio je kola ispred hotela i rekao:

– Stigli smo. Ja ću skrenuti prvom ulicom desno.

Jura izide iz kola.

– Hvala.

– Nema na čemu – reče šofer.

– Do viđenja.

Jura uđe u hol i pride recepciji. Službenica na recepciji je upravo razgovarala telefonom i Jura, pošto sede u fotelju, počne da razgleda slike po zidovima.

– Izvolite, msje – reče službenica, stavljajući ruke na pult.

Jura se nasmeja.

– Vidite, ja nisam nikakav msje – reče. – Ja sam običan sovjetski drug.

– Da budem otvorena, tako sam i mislila. Ali nisam htela da rizikujem. Često nam dolaze stranci, koji se vredaju kad ih oslovljavamo sa »druže«.

– Čudaci – reče Jura.

– Nego kako – složi se službenica. – Čime mogu da vam pomognem, druže?

– Znate – reče Jura – moram da dođem do načelnika raketo-droma. Možete li da mi nešto posavetujete?

– A šta da vam savetujem? – začudi se službenica. Digla je slušalicu telefona i okrenula jedan broj.

– Valja? Ah, Zoja? Slušaj, Zoječka, ovde Kruglova. Kada tvoj danas prima? Aha... Shvatam... Ne, jednostavno jedan mladić... Da... No, dobro, izvini, hvala...

Ekran videotelefona je sve vreme ostao slep, i Jura to shvati kao loš znak.

– No, stvari stoje ovako – reče službenica. – Načelnik je jako zauzet, i moći će da vas primi tek posle šest. Napisaću vam adresu i broj telefona – brzo je pisala na papiru sa zaglavljem hotela. – Evo, u šest sati javite se telefonom, ili otidite tamo.

Jura je ustao, uzeo list papira i zahvalio se.

– A gde ste odseli? – upita službenica.

– Znate, za sada još nigde. A i neću. Moram da odletim još danas.

– Aha – reče žena. – No, u tom slučaju – srećan vam put. Srećna plazma, kako to kažu naši međuplanetarci.

Jura se još jednom zahvali i izađe na ulicu.

U TIHOJ, ZASENČENOJ ULICI u blizini hotela pronađe kafe u kome je sijesta bila ili već završena ili još nije bila ni otpočela. Iznad jednog suncobrana visila je firma: YOUR OLD MICKY MOUSE.

Razume se, takvi kafei postoje samo u međunarodnom gradu. Iza dugačkog, metalnog šanka, ispred dugog niza flaša sa šarenim etiketama, sedeo je ćelavi barmen rumenog lica, u beloj bluzi sa zasukanim rukavima. Sa leve barmenove strane nalazila se srebrnasta mašina, čiju namenu Jura nije znao, iz koje se dizala struja mirišljave pare. S desne strane, pod staklenim zvonom na kartonskim poslužavnicima, videli su se svi mogući sendviči. Nad barmenovom glavom nalazila su se dva plakata. Jedan, na engleskom, obaveštavao je posetioce da je »prvo piće besplatno, drugo – dvadeset i četiri centra, a svako sledeće – osamnaest centi«. Drugi plakat, na ruskom, glasio je: VAŠ STARI MIKI MAUS BORI SE ZA ZVANJE KAFEA ODLIČNE USLUGE

U kafeu su se nalazila samo dva posetioca. Jedan od njih spavao je za stočićem u uglu, naslonivši neo-

češljanu glavu na ruke. Pored njega je u travi ležao umašćeni ruksak.

Drugi posetilac, krupan čovek u kariranoj košulji, lagano je i sa uživanjem jeo svinjski ragu i razgovarao preko dva stočića sa barmenom. Razgovor se vodio na ruskom. Kada je Jura ušao, barmen je govorio:

– Ne tiču me se fotonske rakete i atomski reaktori. Hoću da govorim o kafeima i barovima. U to se ipak nešto i razumem. Uzmite ovde, u Mirza-Čarleu, vaše sovjetske, i naše zapadne kafee. Znam obrt svakog ugostiteljskog objekta u gradu. Ko ide u vaše, sovjetske kafee? I – šta je najvažnije – zašto? U vaše, sovjetske kafee idu uglavnom žene – da jedu sladoled i igraju sa pilotima koji ne piju.

U tom trenutku barmen ugleda Juru i zastade.

– Evo momka – reče. – To je ruski momak. Došao je u »Miki Maus« danju. Znači da je upravo stigao ovamo. I hoće da jede.

Čovek u kariranoj košulji pogleda sa interesovanjem Jurmu.

– Dobar dan – reče Jura barmenu. – Odista sam gladan.

– Šta biste da jedete, mladiću?

Čovek u kariranoj košulji reče:

– Napravite mu rusku čorbu od kvasa sa ledom i svinjsku šniclu, Džojse. A vi, druže, sedite pored mene. Pre svega, ovde duva promaja, a kao drugo, tako ćemo moći udobnije da vodimo ideološku borbu sa starim Džojсом.

Barmen se nasmeja i nestade iza šanka.

– Vodim sa Džojсом ideološku borbu – objasni čovek u kariranoj košulji. – Već pet godina trudim se da mu dokažem da u Sunčevom sistemu postoji još nešto osim objekata u kojima se pijanči.

Barmen se pojavi iza šanka, noseći na poslužavniku duboki kartonski tanjir sa čorbom i hlebom.

– Čak vas i ne nudim da pijete – reče i vešto stavi poslužavnik na

sto. – Odmah sam shvatio da ste – ruski momak. Svi vi Rusi imate nekakav poseban izraz lica. Ne mogu da kažem, Ivane, da mi se taj izraz ne dopada, ali kada ga vidim – odmah izgubim osećanje žeđi.

– U slobodnom poslovnom čoveku progovorila je savest – reče Ivan. – Pre godinu dana pošlo mi je za rukom da ga ubedim kako je nemoralno terati ljude, koji nikome ništa nisu skrivili, da piju.

Jura je slušao, sa zadovoljstvom posmatrajući ledenu, veoma ukusnu čorbu. Po ivici tanjira video se natpis na engleskom jeziku, koji je Jura preveo ovako: KADA POJEDEŠ SVE DO DNA, TAMO TE ČEKA IZNENADENJE.

– Stvar čak nije ni u tome, Džojse, što zbog vaše klijentele u Mirza-Čarleu moramo da držimo međunarodnu policiju – lenjo reče Ivan. – Za sada ću ostaviti po strani pitanje zašto baš zahvaljujući preimućstvima zapadnih kafea pred sovjetskim, čovek ima izvanredno laku mogućnost da izgubi svoj prirodni ljudski lik. Tužno vas je gledati takvog, Džojse. Ne kao barmena, već kao čoveka. Stojite za šankom, kao nekakav tamo stari automat-prodavač, i svako veče, pljucnuvši na prste, brojite prijave papiriće.

– Nikada to vi nećete shvatiti, Ivane – veličanstveno izgovori barmen. – Takav pojam kao što su čast i obrt lokala vama je posve tuđ.

Ko ne zna za »Miki Maus« i starog Džojsa? U svim uglovima vasiona znaju za moj bar! Kud idu vaši piloti kad se vrate sa nekakvog tamo Jupitera? Kod »Miki Maus«! Gde vaše vrbovane skitnice provode svoj poslednji dan na zemlji? Kod »Miki Maus«. A gde odlazite vi, Ivane, da ručate? – Poče da se kliberi. – I vi odlazite kod starog Džojsa! Zbog nečega ipak dolazite ovamo! Kod »Miki Maus« i starog Džojsa nešto vam se ipak dopada, zar ne?

Barmen odahnu i ispruži kažiprst:

– I još nešto. Oni prljavi papirići, o kojima govorite... U vašoj polude-loj zemlji svi znaju da je novac – prljav. Ali, u mojoj zemlji svi znaju da prljavština – na žalost – nije novac! Novac treba zaraditi! Zbog toga lete vaši piloti, zbog toga se vrbuju naši radnici. Star sam čovek i sigurno nikada neću moći da shvatim čime se to kod vas mere uspeh i sreća. Kod vas sve dubi na glavi. A kod nas je opet sve jasno i razumljivo. Gde se sada nalazi osvajač Ganimeda, kapetan Hepton? On je direktor kompanije »Minerals Limited«. Šta je sada poznati navigator Sajrus Kempel? Vlasnik dva najveća restorana u Njujorku.

Ivan zamišljeno reče:

– Nešto ste ipak shvatili, Džojse. Vi nećete da budete sluge.

Jura je pojeo čorbu i ugledao iznenađenje. Na dnu tanjira nalazio se natpis: OVO JE JELO PRIPREMILA ELEKTRONSKA KUHINJSKA MAŠINA »ORFEJ« FIRME »KIBERNETIKS LIMITED«. Jura odmače tanjir od sebe i izjavi:

– A po mom mišljenju, užasno je dosadno provesti ceo život za šankom.

Barmen popravi ram na zidu sa natpisom na engleskom jeziku: NOŠENJE VATRENOG ORUŽJA U MIRZA – ČARLEU KAŽNJAVA SE SMRČU, i reče:

– Šta to znači dosadno? Šta je to veseo, a šta – dosadan posao? Posao je posao, rad je rad.

– Rad mora da bude interesantan – reče Jura.

Barmen sleže ramenima.

– Zašto?

– Kako to – zašto? upita Jura začuđeno. – Ako rad nije interesantan, onda treba... treba...

– Tako ti njega, starca, tako mu i treba – reče Ivan.

Barmen teško ustade sa svoga mesta i izjavi:

– Ovo nije pošteno. Ti vrbuješ sebi saveznike, Ivane, a ja sam sam.

– I vi ste takođe dvojica – reče Ivan. Prstom je pokazivao na čoveka koji je spavao u uglu.

Barmen ga pogleda, odmahnu glavom i, skupivši prljavo posude, ode za šank.

– Kakav orah, a? – upita Ivan poluglasno. – Kako se samo bori za čast lokala, šta veliš? Trebalo bi sa njim da započneš raspravu. Ni u čemu vi jedan drugoga ne biste razumeli. Stalno se trudim da s njim pronađem zajednički jezik.

Jura odmahnu glavom:

– Ne – reče. Samozadovoljan je to tip. I glup. I žao mi ga je. Pa, zašto živi čovek? Da celog života crnči samo da bi zaradio izvesnu sumu novca? Zaradiće i vratiće se kući. A onda?

– Džojse! – uzviknu Ivan. – Imamo jedno pitanje za vas!

– Idem! – povika barmen.

Pojavio se iza šanka i stavio pred Juru tanjir sa šniclom i flašicu soka od grožđa.

– Na račun lokala – reče pokazujući flašicu i sede.

Jura reče:

– Hvala, a zašto?

– Slušajte, Džojse – reče Ivan. – Evo, ovaj ruski momčić pita – šta ćete raditi kada se obogatite?

Džojse je jedno vreme zapanjeno posmatrao Juru.

– Dobro – reče. – Znam kakav odgovor momak čeka. Zbog toga ću pitanje postaviti ja. Momak će odrasti i postati muškarac.

Celog će života raditi... kako ono rekoste... na svom interesantnom poslu. No, na kraju će ostariti i više neće moći da radi. Šta onda da radi, čime će da se bavi?

Jura oseti da su mu uši pocrvene. Spusti viljušku i izgubljeno reče:

– Ne znam... nekako o tome nisam mislio... – Zaćuta.

Barmen ćutke ustade, lupi dlanom Juru po ramenu i ode za šank. Ivan reče:

– No, bratac, hvala ti. Hvala na takvoj pomoći. Ovako ćeš mi uništiti sav ideološki rad.

– Zašto? – promrmlja Jura. – Starost... Ne raditi... Čovek mora celog života da se bori! Zar nije tako?

– Sve je to tako – reče barmen. – Eto, na primer, ja celog života moram da se borim sa poreznici-
cima.

– Ah, ne mislim ja na to – reče Jura, odmahnuvši rukom i zabode nos u tanjir.

Ivan popi onaj sok od grožđa na račun lokala i lagano reče:

– Uzgred rečeno, Džojse: jedan interesantan detalj. Iako moj saveznik zbog svoje mladosti nije rekao ništa pametno, obratite pažnju, on više voli da umre, nego da živi vašom starošću. Njemu, jednostavno, nikada nije padala na pamet misao šta će da radi kada ostari. A vi, Džojse, o tome mislite celog života.

Barmen zamišljeno počea svoju celu:

– Da... – reče.

– U tome i jeste razlika – reče Ivan. – I, ukoliko se ne varam, razlika nije u vašu korist.

Barmen se zamislio, ponovo se počeo po čeli i, ne rekavši nijednu reč, nestao kroz vrata koja su se videla iza šanka.

– No – reče Ivan sa uživanjem. – Danas sam ga ujeo. Uzgred rečeno, odakle si se stvorio ovde, divno dete?

– Iz Vjazme – tužno odgovori Jura. Teško je preživljavao svoju životnu nezgodu.

– A šta ćeš ovde?

– Moram na Reju. – Pogleda Ivana i objasni. – Reja, to je jedan od saputnika Saturna.

– Ah, tako – reče Ivan. – Interesantno. I šta ćeš na toj Reji?

– Tamo se grade nekakvi objekti. A ja sam – vakuum-varilac. Bilo nas je jedanaestoro, i ja sam zaostao od grupe, jer... Sada ne znam kako tamo da stignem. U šest

ću otići kod načelnika raketodroma...

– Majkova?

– Ne – reče Jura. – To jest, ne znam ni kako se zove. Uglavnom – kod načelnika raketodroma.

Ivan ga je sa interesovanjem posmatrao.

– Kako se zoveš?

– Jura... Jurij Borodin.

– Znaš šta, Borodine – reče Ivan i tužno zaklima glavom. – Bojim se da ćeš umreti od čekanja. Stvar je, naime, u tome što je načelnik raketodroma, drug Majkov, a to znam sasvim tačno, odleteo u Moskvu pre tačno dvadeset minuta...

To je bio užasan udarac. Jura poniknu glavom.

– Kako to... promrmlja. – A meni su rekli...

– No-no – reče Ivan. – Ne treba očajavati. Starost još nije stigla. Svaki načelnik, kada odlazi u Moskvu, ostavlja svog zamenika.

– Tačno! – reče Jura i odmah živnu. – Izvinite me: moram odmah da odem i telefoniram.

KADA SE JURA VRATIO, Ivan je stajao na stazi ispred ulaza u kafe.

– No? – upita ga.

– Nemam sreće – ogorčeno reče Jura. – Načelnik je odista otputovao, a njegov zamenik može da me primi tek sutra uveče.

Ivan se zamišljeno zagleda nekud iznad krošanja drveća.

– Uveče – reče. – Da, to je odista kasno.

– Ipak ću morati da odsednem u hotelu – reče Jura uzdahnuvši. – Idem da vidim imaju li sobu za mene.

Stazom se, brzo prebivajući debelim, kratkim nogama, približavao debeljko u odelu sašivenom po poslednjoj modi. Na glavi je imao tropski šlem od plute. Lice mu je bilo nateklo, sa naduvenim kopcima. Pod levim je okom imao veliku masnicu. Na desetak metara od Ivana, čovek smače sa glave svoj šlem, i jako se sagnuvši, gotovo se presami-

tivši, bukvalno uskoči u kafe. Ivan mu se ljubazno pokloni.

— Šta je to sa njim? — začuđeno upita Jura.

— A, ova ulizica? — reče Ivan. — To je moj stari, dobri poznanik. Ponos međunarodne luke Mirza-Čarle. — Jura se takode osvrte. »Ponos Mirza-Čarlea« već je sedeo na visokoj barskoj stolici kraj šanka.

— Kralj smrdljivaca. Ilegalno vrbuje ljude. Najgori čovek u gradu. Pre dva dana se napio i počeo da napastvuje devojkicu na ulici, pa sam ga malo doterao. Sada je sa mnom veoma ljubazan.

Ne žureći nikuda, kretali su se po senovitoj zelenoj uličici. Postajalo je prohladno. Sa Bulevara prijateljstva dopirala je jednolična buka motora.

— A koga on vrbuje? — upita Jura.

— Radnike — odgovori Ivan. — Uzgred rečeno, ko te je preporučio za rad na Reji?

— Preporučila nas je naša fabrika — odgovori Jura. — A kakvi su to radnici? Zar vrbuju i naše?

Ivan se začudi.

— Zašto naše? Momke sa Zapada. Sve one jadnike koji od dečinstva misle o starosti i maštaju da postanu gospoda. Takvih tamo ima još uvek mnogo. Slušaj, Jura — reče — a ako ne stigneš do Reje? Šta će onda biti?

— Šta vam je — reče Jura. — Svakako moram da stignem do Reje. Biće odista užasno, pred mojim drugovima, ako ne stignem tamo. Bilo nas je sto i pedeset dobrovoljaca, a odabrali su samo nas jedanaestoricu.

Jedno su vreme išli ćutke.

— No, njih vrbuju — rekao je Jura. — A onda?

— Posle ih trpaju u brodove i šalju na asteroide. Oni koji vrbuju dobijaju određeni procenat za svaku glavu koju ukrcaju u brod.

Išli su na Bulevar prijateljstva i skrenuli ka hotelu. Kraj velike bele zgrade Ivan se zaustavi.

— Ja ću ovamo — reče. — Do viđenja, Juriju Borodine.

— Do viđenja — reče Jura. — Veliko vam hvala.

Stegli su jedan drugome ruku.

— Sto se tiče Reje — reče Ivan i začuta, posmatrajući nekuda u stranu. Jura je ćutao. — Da, što se tiče Reje. Svrati ti, brate, večeras, negde oko devet, u hotel, u sobu tristotine i šest.

— I onda? — upita Jura.

— Šta će biti od toga — ne znam — reče Ivan. — U toj sobi ćeš ugledati čoveka na prvi pogled surovog izgleda. Pokušaj da ga ubediš da moraš da stigneš na Reju.

— A ko je on? — upita Jura.

— Do viđenja — reče Ivan. — Ne zaboravi: soba tristotine i šest, posle devet sati uveče.

Okrenuo se i nestao u beloju zgradi. Kraj ulaza se nalazila plastična tabla, na kojoj je pisalo: **ŠTAB RAĐARSKE PATROLE. MIRZA-ČARLE.**

MIRZA-ČARLE, HOTEL, SOBA TRISTOTINE I ŠEST

JURA JE POKUŠAVAO da nekako utuca vreme. Za nekoliko sati obišao je skoro ceo grad. Voleo je da obilazi nepoznate gradove i vidi šta se u njima nalazi. U Mirza-Čarleu nalazio se SEUK. Pod gigantsku, prozračnu kupolu nisu nikoga puštali, ali sada je Jura već znao da SEUK znači Sistem elektronskog upravljanja i kontrole, elektronski mozak raketodroma. Ako se pode na sever SEUK-a, stiže se u ogroman park, sa bioskopom pod vedrim nebom, sa dva strelišta, ogromnim stadionom, atrakcijom »Čovek u raketi«, muzičkim kabinama, ljuljaškama, vrteškama, mestima za igranke i ogromnim, prozračnim jezerom, oko koga rastu araukarije i topole, i u kome se Jura sa velikim uživanjem okupao. U južnom delu grada Jura je pronašao nisku crvenu zgradu, iza koje je

otpočinjala pustinja. Oko zgrade se nalazilo nekoliko kvadratnih atomokara, a ispred nje se šetao policajac sa pištoljem. Policajac je objasnio Juri da je crvena zgrada zatvor i da ruski momak tu nema šta da radi. Na zapadu od SEUK-a nalazili su se blokovi stambenih zgrada. Juri se dopala zgrada gradske biblioteke, ali u nju nije svratio. Na zapadnoj periferiji grada nalazile su se administrativne zgrade, a iza njih je otpočinjao prostor sa skladištima.

Skladišta su bila užasno duga, siva, od plastične mase, sa ogromnim belim ciframa po zidovima. Tu je Jura ugledao toliko kamiona i teretnih helikoptera koliko ih još nikada ranije u životu nije video. Jura nije uspeo da napravi ni nekoliko koraka, kad je iza njega počela da zavija sirena, i odskočio je u stranu prema nekakvom zidu. Ali, iznenada se i taj zid otvorio, i kroz široku kapiju pravo na Juru krenulo je crveno čudovište sa točkovima visokim kao dva čoveka. Čudovišni kamion okrenuo se u uskom prolazu između zgrada skladišta, a iza njega je krenuo drugi, a za drugim – treći.

Posle toga Jura je ugledao nisku platformu, na koju su tovarili poznate cilindrične balone sa smesom za vakuumsko zavarivanje. Prišao je bliže, i radosno se smeškajući, stao pored čoveka koji je upravljao utovarom, uz pomoć prenosnog aparata za upravljanje, koji mu je visio oko vrata. Posle toga ozbiljnim glasom je rekao:

– Ne, ovako to ne može.

– A šta to? – sa interesovanjem ga upita neki čovek.

– Ovaj balon.

– A zašto to?

– Vidite i sami. Oštećena mu je slavina.

Čovek se nekoliko sekundi kolebao.

– Ništa – rekao je. – Tamo će se već nekako snaći.

– Ne – pobuni se Jura. – Nećemo tako. Sklonite taj balon.

Čovek skloni ruke sa pulta za upravljanje i zagleda se u Juru. Kran se zaustavi.

– To su sitnice – reče.

– To je samo ovde sitnica – ponovo se pobuni Jura.

Čovek sleže ramenima i ponovo stavi ruke na pult za upravljanje. Jura je pažljivo pratio istovar neupotrebljivog balona sa smesom za zavarivanje, ljubazno se zahvalio i krenuo dalje. Počelo je brzo da se smrkava, nad skladištima su se upalile svetlosti reflektora. Jura je krenuo za kolonom nekakvih kamiona sa širokom, elastičnim gusenicama i iznenada se našao na nekakvom širokom putu.

Jura je znao da grad treba da se nalazi s desne strane, ali su se sa leve strane, u kom je pravcu otišla kolona, videle raznobojne svetlosti, i on krenu u tom pravcu. Sa obe strane puta pružala se pustinja. Ovde nije bilo ni drveća ni džbunja – samo ravan, crni horizont. Sunce je odavno zašlo, ali je vazduh bio još uvek vreo i suv.

Raznobojne svetlosti presijavale su se nad rampom. Po strani od rampe nalazila se kućica koja je ličila na pećurku. Kraj kućice je na klupi ispod fenjera sedeo policajac, držeći na kolenima plavi šlem. Drugi policajac koraćao je pored rampe. Kada je ugledao Juru, zaustavio se i krenuo mu u susret. Juri se srce sledilo. Policajac mu pride i pruži ruku:

– Dokumenta! – reče kao da zalaja.

Izgleda da sam uhvaćen – pomisli Jura... Ako me ovde zadrže... Pa dok razjasne stvari...

– Popričekajte malo – promrmlja Jura. – Odmah... Samo nekoliko trenutaka... Fuj, davo te odneo, kud si se samo zavukao...

Policajac spusti ruku.

– Rus? – upita.

– Da – odgovori Jura. – Odmah... Vidite, imam samo prepo-

ruku od svog preduzeća... Fabrika metalokonstrukcija u Vjazmi...

— Na kraju je pronašao preporuku.

— Ne treba — iznenada dobroćudno reče policajac.

Pride u tom času i drugi policajac i upita:

— U čemu je stvar? Momak nema isprave?

— Ma ne — odbrusi prvi. — Momak je Rus...

— Aha — ravnodušno odgovori drugi.

— Ovde se nalazi raketodrom — odgovori policajac koji je očigledno bio raspoložen za razgovor. — Eno, tamo — pokazao je rukom prema rampi. — Tamo se ne može.

— Ne, ne — brzo reče Jura. — Hteo sam samo da pogledam.

— Pogledati se može — reče policajac. Prišao je rampi.

Jura je krenuo za njim.

Pod jarkim srednjoazijskim zvezdama svetlucala se zaravan kao da je bila prekrivena staklom. Daleko, tamo gde je nestajao put, sevalo je nešto nalik na neke blede munje, svetlosti reflektora su se kretale i izvlačile iz pomrčine gigantske maglovite siluete. S vremena na vreme čulo se i nekakvo tutnjanje.

Kosmički brodovi sa zadovoljstvom pomisli Jura. On je, razume se, znao da Mirza-Čarle, kao i ostali reketodromi na Zemlji, služi samo za letove u blizini Zemlje, a da su prave rakete za međuplanetarne letove, fotonske rakete tipa Hius, Džon Braun, Janči isuviše ogromne i nezgrapne da bi startovale pravo sa Zemlje.

— Rakete, rakete — lagano promrmlja policajac — Koliko samo ljudi odeleće tamo — podigao je prema nebu palicu koja je svetlucala. — Svaki sa svojim nadama. I koliko ih se samo vraća u zatvorenim olovnim kovčezima!

Horizont se odjednom osvetlio zaslepljujućom svetlošću. Ognjena struja poletela je prema nebu i po-

čela da se raspada u milijarde iskrice. Beton pod nogama počeo da se trese. Policajac pogleda na ručni sat:

— Dvadeset časova i dvanaest minuta — reče. — Večernji lunjik.

Negde nad njihovim glavama nešto je počelo da grokće. Uskoro su zvuci oslabili, i na kraju sasvim nestali.

— Vreme je da krenem — reče Jura. — Kako da stignem što pre do grada?

— Idite pešice — odgovori policajac. — Na raskrsnici kod skladišta sigurno ćete uhvatiti neka kola...

KADA JE JURA U POLA DESET konačno stigao u hotel, bio je izmoren i izmučen. Večernji Mirza-Čarle uopšte nije lično na Mirza-Čarle danju. Po ulicama, koje su bile ispresecane crnim senkama, jurili su automobili. Svetlosti reklama osvetljavale su šetače po trotoarima. Vrata svih kafea i barova bila su širom otvorena. Kroz gomilu mirno i lagano išle su trojke mladića sa crvenim trakama na rukavima. To su bile redarske patrole. Jura je video kako je jedna takva patrola ušla u bar, i tamo je odmah zavládala tišina, pa je čak i muzika prestala da svira. Iz drugog bara, u blizini hotela, dva čoveka sa brčićima izbacila su na trotoar nekog nesrećnika i počela da ga udaraju nogama. Nesrećnik je glasno vikao na francuskom: »U pomoć! Patrola! Ubijaju!« Jura se već spremao da udari u uvo jednog od mladića sa brkovima, ali ga je neko gurnuo u stranu, i dugačka, žilava ruka sa crvenom trakom uhvatila je jednog od onih sa brčićima za vrat. Drugi je podskočio i nestao u baru. Patrola je nemarno dobacila svoj »ulov« u zagrljaj policajaca, i oni su, zavrnuvši svom uhapšeniku ruke na leđa, skoro trkom pojurili u najbližu uličicu. Jura je uspeo da primeti kako je jedan od policajaca, lopovski se osvrnuvši oko sebe iz

sve snage odalamio mladića sa brkovima po glavi svojom palicom koja je svetlucala. Šteta što nisam uspeo ja, pomislio je Jura, svestan da je neophodan red u ovom brlogu pijanih stranaca.

– No, kod vas ima i reda! – vrativši se u hotel, uzbuđeno reče Jura službenici recepcije.

– O čemu vi to? – uplašeno upita službenica. Jura dođe sebi.

– Pa po ulicama, znate – reče on – takav je šljam!

– Međunarodna je luka, za sada moramo da trpimo – rekla je službenica sa osmehom. No, a kako stoje vaše stvari?

– Još ne znam – reče Jura. – Recite, molim vas, kako da dodem do sebe tristotine i šest?

– Liftom, treći sprat, hodnikom desno.

– Hvala – reče Jura i krete prema liftu.

Stigao je na treći sprat i odmah pronašao vrata sebe broj tristotine i šest. Pažljivo se očešljao i pogledao u ogledalu.

A onda je zakucao.

– Udite – začuo se sa druge strane vrata dubok, pomalo promukao glas. Jura otvori vrata.

Za okruglim stolom, prekrivenim belim čaršavom, u sobi su sedela dva starija čoveka. Jura se skamenio: prepoznao je obojicu, i to je bilo toliko neočekivano, da mu se za trenutak učinilo da je pogrešio vrata. Licem prema njemu, uperivši u njega sitne, zle oči, sedeo je poznati Bikov, kapetan proslavljenog »Tahmasiba«, turoban i rid – onakav kakvog ga je Jura video na stereofotografiji nad stolom svog starijeg brata. Lice drugog čoveka, takode mu je bilo čudnovato poznato. Jura nikako nije mogao da se seti imena tog čoveka, ali je bio ubeđen da ga je negde video, a možda čak i više puta. Nervirao se što nije mogao da se seti. Na stolu su se nalazili izdužena tamna flaša i jedna čaša.

– Šta hoćete? – natmureno upita Bikov.

– Ja... ne znam odista... progovori on. – Znate, moram da stignem na Reju... Danas mi je jedan drug...

– Prezime? – upita resko Bikov.

– Čije? – nije shvatio Jura.

– Vaše! – Bordin... Jurij Mihajlovič Borodin.

– Specijalnost?

– Vakum-varilac.

– Isprave...

Drugi put za poslednja dva časa (i uopšte u životu), Jura je zavukao ruku u džep da izvuče isprave. Bikov ga je posmatrao, procenjujući ga. Jurkovski, planetolog sa Venere, seti se Jura, leno je uzeo flašu i napunio čašu vinom.

– Evo, izvolite – reče Jura. Stavio je na sto preporuku i povukao se unazad.

Bikov izvadi iz džepa sakoa ogromne, staromodne naočare i, stavivši ih na nos, pažljivo pročita dokument. Zatim ga predade Jurkovskom.

– Kako se desilo da ste zaostali od svoje grupe? – upita ga resko.

– Ja... Znate, zbog porodičnih prilika...

– Detaljnije, mladiću – zabrunda Jurkovski. On je čitao preporuku, držeći je u ispruženoj ruci dok je pio vino iz čaše.

– Znate, iznenada mi se razbolela mama.

– Zna li vaša mama da ste dobrovoljac za kosmos? – upita Bikov.

– Da, razume se.

– Je li pristala?

– Da...

– Imate li verenicu?

Jura odmahnu glavom. Jurkovski pažljivo savi preporuku i stavi je na ivicu stola.

– Recite, mladiću – upita on – a zašto vas... nisu zamenili nekim? Jura pocrvene.

– Ja sam zamolio – odgovorio je tiho. – I svi su mislili da ću uspeti da stignem. Zakasnio sam samo jedan dan...

– Imate li... hm... poznanike u Mirza-Čarleu? – oprezno upita Jurkovski.

– Ne – odgovori Jura. – Stigao sam tek danas. Samo što sam se u kafeu upoznao sa jednim drugom. Ivan se zove, i on...

– A kome ste se obraćali?

– Dežurnom za putničke letove i službenici na recepciji hotela.

Bikov i Jurkovski se zgledaše. Juri se učini da je Jurkovski odrečno odmahnuo glavom.

– No, to još nije tako strašno – progunda Bikov.

Jurkovski reče:

– Uopšte ne shvatam zašto nam je potreban putnik.

Bikov je razmišljao.

– Časna reč, nikome neću smetati – ubedljivo reče Jura. – I spreman sam na sve.

– Spreman čak i da lepo umre – progunda Bikov.

Jura se ujede za usnu. Loše stoje stvari, mislio je. On, loše, i te kako Loše...

– Moram da stignem na Reju – reče. Najednom je potpuno jasno shvatio da je to njegova poslednja šansa i da uopšte ne treba da računa na sutrašnji razgovor sa zamnikom načelnika raketodroma.

– Hm? – promrmlja Bikov i pogleda Jurkovskog. Zatim iz džepa izvuče kutiju radiofona koja se presijavala. Jura ga je, prestavši da diše, posmatrao s leđa.

– Šarl? – upita Bikov. Pritiskao je na uvo elastičnu žicu sa metalnom kuglicom na kraju. – Ovde Bikov. Da li se registar »Tahmasiba« još uvek nalazi kod tebe? Upiši u spisak posade specijalnog leta broj 17... Da, uzimamo sa sobom stažistu... Da, načelnik ekspedicije nema ništa protiv. (Jurkovski se pri tome namršti, ali ništa ne reče) Šta? Sada. – Bikov se okrete prema Juri, pruži ruku i poče nestrpljivo da pucketa prstima. Jura pojuri ka stolu, dohvati preporuku i strpa mu je u ruku. –

Sada... Da... Od kolektiva Fabrike metalokonstrukcija u Vjazmi.

Da, dajem podatke: Borodin Jurij Mihajlovič... Osamnaest godina. Da, tačno osamnaest. Vakuum-varilac... Stažista... Šarl, odmah za njega pripremi sva potrebna dokumenta, sam ću doći po njih... Sutra izjutra. Do viđenja, Šarl, hvala ti.

Bikov zamota gajtan i vrati radiofon u džep.

– To je nezakonito, Alekseju – tiho reče Jurkovski.

Bikov se vrati stolu i sede.

– Kada bi samo znao, Vladimire – reče – bez koliko zakona moram da se snalazim u kosmosu. Stažisto, možete da sednete – reče Juri. Jura brzo i nespretno sede na stolicu. Bikov podiže telefonsku slušalicu. – Žiline, dođi do mene. – Spusti slušalicu. – Uzmite vaše isprave, stažisto. Potčinjeni ste lično meni. Vaše će vam obaveze objasniti inženjer Žilin.

– Alekseju – veličanstveno reče Jurkovski – naš... hm... kadet još ne zna s kim ima posla.

– Ne, znam – reče Jura. – Odmah sam vas prepoznao.

– O! – začudi se Jurkovski. – Zar nas je još moguće prepoznati?

Jura ne uspe da odgovori. Vrata se otvoriše, i na pragu se pojavi Ivan u svojoj kariranoj košulji.

– Stigao sam Alekseju Petroviču – veselo je rekao.

– Primi svoje kumče – progunda Bikov. – To je naš stažista. Lično si mi odgovoran za njega. Zapiši u dnevnik. Uzmi ga kod sebe, i do samog starta drži ga na oku.

– Razumem – reče Žilin, podiže Juru sa stolica i izvede ga u hodnik. Jura je lagano počeo da shvata što se desilo.

– Vi ste, znači, Žilin? – upita. – Inženjer kosmičkog broda?

Žilin ništa ne odgovori.

MARS. ASTRONOMI.

MATI JE, ZAKLONIVŠI OČI od sunca koje je zaslepljivalo, posma-

trao dine. Krauler se nije video. Nad dinama se video ogroman, crvenkasti oblak prašine, koji je slab vetar lagano terao u stranu. Bila je tišina, samo što je, na pet metara iznad zemlje, šuštal vrteška anemometra. Potom je Mati začuo pucnje, pok, pok pok, pok – četiri pucnja jedan za drugim.

– Promašaj, razume se – reče.

Opservatorija se nalazila na visokom, zaravnjenom brežuljku. Leti je ovde vazduh uvek bio prozračan, i sa vrha brega odlično su se videle bele kupole i paralelopipedi Toplog Sirta, na pet kilometara prema jugu, i razvaline Stare Baze na isto tako visokom, zaravnjenom bregu, na tri kilometra prema zapadu. Ali sada je Stara Baza bila obavijena oblakom prašine. »Pok, pok, pok« – ponovo su odande odjeknuli pucnji.

– Strelci – prezrivo reče Mati. Pogledao je na terasu opservatorije. – Podlog li stvora! – reče.

Širokougona kamera bila je obojena na zemlju. Meteorološka kućica bila je iskrivljena. Zid paviljona teleskopa bio je izmazan nekakvom žutom, odvratnom masom. Nad vratima paviljona videla se sveža rupa od razornog metka. Lampica nad ulazom u paviljon bila je razbijena.

– Strelci – ponovi Mati.

Prišao je paviljonu i prstima u krznoj rukavici opipao ivice rupe. Pomislio je o tome šta sve može da načini razorni metak u paviljonu, i odmah mu se od svega smučilo. U paviljonu se nalazio teleskop sa precizno izbalansiranim objektima, registrator svetlucanja, blink-automati – aparatura retka, svojehlava i komplikovana. Blink-automati se boje čak i prašine i moraju se držati pod hermetičkim poklopcima. A šta može takav poklopac od plastike protiv razornog metka?

Mati nije ušao u paviljon. Neka sami sve pogledaju – pomislio je.

Spustio je karabin na pesak i, napregavši se, podigao kameru. Jedna noga tronošca bila je savijena, i kamera je stajala nakrivo.

– Svinja! – reče Mati sa mržnjom u glavu. Bavio se snimanjem meteorita i kamera je bila njegov jedini instrument. Prešao je preko cele teritorije ka meteorološkoj kućici. Prašina na celoj površini bila je izrivena i Mati je besno gazio karakteristične jame – tragove »leteće pijavice«. – Zašto li to ona samo neprekidno dolazi ovamo, upravo na ovo mesto? Ali ne, ona dolazi upravo ovamo, na mesto gde se nalaze instrumenti. Ovde miriše na ljude, šta li?

Vrata meteorološke stanice bila su iskrivljena i nisu mogla da se otvore. Mati beznadežno odmahnu rukom i vrati se kameri. Posle toga je digao tronožac i poneo ga u kuću. Ostavio ga je u radionici i svratio u trpezariju. Nataša je sedela kraj radio-stanice.

– Jesi li izvestila? – upita Mati.

– Znaš, ruke me više jednostavno ne slušaju – ljutito reče ona. – Časna reč, jednostavnije je da otrčim tamo.

– U čemu je stvar? – upita je Mati.

Nataša je naglo okrenula regulator jačine zvuka. Nizak, umoran glas odjeknuo je u sobi: »Sedma, sedma, govori Sirt... Zašto nema izveštaja? Čujete li, sedma! Čujte izveštaj!« Sedma počela da bubnja ciframa.

– Sirt! – reče Nataša. – »Sirt! Govori prva!

– Prva, ne smetajte – začu se umoran glas. – Imajte malo strpljenja.

– No, izvoli onda – reče Nataša i okrene regulator u suprotnom pravcu.

– A o čemu to, zapravo, hoćeš da ih izvestiš – upita Mati.

– Hoću da ih izvestim o svemu što se ovde desilo – odgovori Nataša. – Pa – to je nesrećan slučaj!

– Sad već, eto, i nesrećan slučaj – pobuni se Mati. – Svake se noći kod nas dešava takav nesrećan slučaj.

Nataša se zamišljeno nalakti na sto.

– A znaš li, Mati – reče – danas je pijavica prvi put došla danju.

– Da – reče. – Da. Ja to shvatam ovako: osilile su se.

– I ja to isto tako shvatam – reče Nataša. – Šta se to tamo napolju vidi?

– Idi pa vidi sama, to će biti najbolje – reče Mati. – Moju su kameru unakazili.

– Jesu li naši tamo? – upita Nataša.

– Da, tamo su – reče Mati i neodređeno mahnu rukom.

Najednom se zamisli šta će reći Nataša kada bude videla rupu od metka na vratima paviljona.

Nataša se ponovo okrenu radio-stanici, a Mati tiho zatvori vrata za sobom. Izašao je iz kuće i ugledao krauler. Krauler je leteo velikom brzinom, skakućući sa brežuljka na brežuljak. Za njim se do samih zvezda dizao gust zid prašine i na tom crveno-žutom fonu jasno se videla jaka figura Penjkova, koji je stajao sa karabinom naslonjenim na kuk. Kraulerom je, razume se, upravljao Sergej. Krenuo je kraulerom pravo prema Matiju i ukočio tek na pet koraka pred njim.

– Kentauri – reče Mati brišući naočare. – Konjska glava na ljudskom telu.

– Pa šta? – reče Sergej skočivši na zemlju. Za njim je lagano sišao Penjkov.

– Otišla je – reče.

– A ja bih rekao da je nisu ni pogodio – reče Sergej.

Penjkov važno klimnu glavom.

– I ja bih rekao to isto.

Mati mu pride i povuče ga za rukav krznenog kaputa:

– Hajdemo.

– Kuda to? – upita Penjkov, braneći se.

– Hajdemo, hajdemo strelče – reče Mati. – Pokazaću ti šta si to sigurno i precizno pogodio.

Prišli su paviljonu i zaustavili se ispred vrata.

– Uh, bogamu – reče Penjkov.

Sergej bez ijedne reči polete unutra.

Penjkov je zamišljeno pipao ivice rupe.

– To ne može tek onako da se popravi – reče.

– Da, rezervni paviljon na Sirtu ne postoji! – ironično dodade Mati.

Pre mesec dana Penjkov je pucajući noću u pijavice, probio meteorološku kućicu. Tada je otišao na Sirt i negde pronašao rezervu. A probušenu kućicu sakrio je u garaži.

Sergej dobaci iz paviljona.

– Cini mi se da je sve u redu!

Začulo se nekakvo zujanje, i krov paviljona se otvori i ponovo zatvori.

Rekao bih da smo imali sreće – objavio je Sergej i izišao iz paviljona.

– A meni je slomio tronožac – reče Mati. – I meteorološka stanica je unakažena, tako da ćemo morati da uzmemo novu.

Penjkov je bacio pogled na kućicu i počeo da razgleda rupu. Sergej je stajao pored njega.

– Kućicu ću popraviti – mračno je govorio Penjkov. – A šta ćemo sa ovim?

– Ide Nataša – tiho upozori Mati.

Penjkov je načinio pokret kao da se spremao da nekud ode, ali je samo uvukao glavu u ramena. Sergej počeo brzo da govori:

– Ova rupa nije velika. Nataša, ali to je sitnica, mi ćemo to još koliko danas popraviti, a unutra je sve u redu...

Nataša im pride i baci pogled na rupu.

– Svinje ste vi obične, – momci, – tiho reče.

Sad su svi imali želju da se negde sakriju, čak i Mati, koji uopšte nije

bio nizašta kriv, i koji je poslednji istrčao napolje. Nataša je ušla u paviljon i upalila svetlost. Kroz otvorena vrata videlo se kako skida futrole sa blink-automata. Penjkov duboko uzdahnu. Sergej tiho reče:

– Idem da smestim krauler u garažu.

Niko mu ništa ne odgovori. Ušao je u kola i upalio motor.

Mati je uvukao kameru u radionicu, skinuo masku za kiseonik i dugo se mučio otkopčavajući ogromnu bundu. Kroz prozor je video kako se krauler neobično lagano, kao na prstima, promolio kroz ulaz u garažu.

Nataša je izišla iz paviljona i čvrsto za sobom zatvorila vrata. Posle je prešla preko dvorišta, zadržavajući se pred pojedinim instrumentima. Penjkov se vukao za njom, i, prema svemu, teško uzdisao. Mati je bacio pogled na nisko sunce, na nebo koje je postajalo sve mračnije, a onda se setio da je tog dana upravo on dežuran i pohitao je u kuhinju.

DOK SU JELI, SERGEJ REČE:

– Naša je Nataša danas jako ozbiljna.

– Idite do đavola – reče Nataša.

– Naša je Nataša ljuta – reče Sergej.

Penjkov dugo i tužno uzdahnu. Mati zaklimala glavom, sa izrazom saučešća na licu.

– Naša nas Nataša danas ne voli – dodade Sergej.

– Pa šta je danas ovo – progovori Nataša. – Dogovorili smo se da se ovde ne puca. Da ste razbili i uništili blinke, šta bismo radili? Gde bismo ih našli?

Penjkov je gledao Natašu očima punim odanosti.

– Šta ti je, Nataša – reče Sergej.

– Kako da pogodimo blinke?

– Mi pucamo samo u lampe – progunda Mati.

– A sada ste probušili paviljon – reče Nataša.

– Nataša! – povika Serjoža, – donećemo drugi paviljon! Penjkov će trknuti na Sirt i doneće ga. On je junačina!

– Idite do đavola – reče Nataša. Više se nije ljutila.

Penjkov živnu.

– A kada da pucam u nju, i gde – ako ne ovde, napolju?...

– Ti si, Voloda, odista užasavajuće nespretn – reče Nataša. – Ogromno čudovište kao orman, a ti čitavih mesec dana nisi u stanju da ga pogodiš.

– I sam se čudim – pošteno priznade Penjkov, počevši se po potiljku. – Možda nišan nije u redu?

– Iskrivljena cev – ironično dodade Mati.

– Svejedno momci, tim zabavama sada je kraj – reče Nataša odlučno. – Razgovarala sam sa Sirtom. Danas su pijavice napale grupu Azizbekova, geologe, nas i deo novog gradilišta. I sve usred bela dana.

– I sve zapadno i severno od Sirta – reče Sergej.

– Da, to je tačno – reče Nataša – toga se nisam ni setila. No, bilo kako bilo, odlučeno je da se izvrši hajka na njih.

– To je dobro – reče Penjkov. – Konačno.

– Sutra izjutra održaće se savetovanje, pozivaju načelnike svih grupa. Poći ću tamo, a za zamenika određujem Serjožu. Da, još nešto. Stiglo je naređenje da se obustavljaju svi noćni radovi.

Penjkov prestade da žvaće i tužno pogleda Natašu. Mati reče:

– A meni je svejedno. Kamera mi je ionako otišla do đavola. A Penjkovu će ceo plan otići do đavola ako propusti i jednu jedninu noć.

– Znam – reče Nataša, – Kod svih će programi radova otići do đavola.

– A možda bih ipak mogao tiho, – reče Penjkov. – Da niko ništa ne primeti.

Nataša odmahnu glavom.

– Ni da čujem – reče.

Penjkov pomisli: I tačno je, zašto badava reći da trošim? Svejedno ćemo svi na osmatranje.

– Koji je danas dan? – upita Sergej. Mislio je pri tome na dan u dekadi.

– Osmi – reče Mati. Nataša pocrvene i poče svima redom da gleda u oči.

– Ripkina nešto odavno nema – reče Sergej, sipajući kafu.

– A već je kasno – dodade Mati.

– Već je skoro ponoć, a njega još uvek nema...

– O! – reče Sergej i podiže prst. U hodniku se začulo škljocanje ulaznog otvora. – To je on! – svečanim šapatom objavi Sergej.

– Pravi ste čudaci, časna reč pravi čudaci! – reče Nataša zbunjeno se osmehnuvši.

– Ne dirajte nam Natašu – naredi Serjoža. – Ne smete da joj se podsmevate.

Neko zakuca na vrata trpezarije. Sergej, Mati i Penjkov istovremeno staviše prst na usta i značajno pogledaše Natašu.

– No, šta vam je? – šapatom reče Nataša. – Neka neko otvori...

Mati, Sergej i Penjkov istovremeno počеше da odmahuju glavom.

– Slobodno! – povika Nataša.

Ude Ripkin, kao i uvek uredan i veseo, u čistom kombinezonu i snežno-belom košulji sa raskopčanom kragom, pažljivo izbrijan.

– Primate li me? – upita tiho. Uvek je govorio jako tiho.

– Sedite, Felikse – ponudi ga Nataša.

– Hoćeš li da večeraš? – upita Mati.

– Hvala – odgovori Ripkin. – Bolje mi dajte malo kafe.

– Nešto si danas zakasnio – reče otvoreni Penjkov sipajući mu kafu.

Ripkin mirno uze kafu.

– Stigao sam pre pola sata –

reče – i obišao zgradu. Vidim da je i kod vas danas bila pijavica.

– Danas je ovde bilo pravo bojište – reče Nataša.

– Da – reče Ripkin. – Video sam rupu u paviljonu.

– Naši su karabini neispravni, cevi su im krive – objasni Mati.

Ripkin poče da se smeje. Imao je sitne, ravne, bele zube.

– A jesi li imao prilike da pogodiš barem jednu pijavicu? – upita Sergej.

– Najverovatnije nisam – reče Feliks. – Njih je veoma teško pogoditi.

– To i sam znam – progunda Penjkov.

– Nataša je, spustivši pogled, prstima drobila hleb.

– Danas su kod Azizbekova ubili jednu – reče Ripkin.

– Odista? – zapanji se Penjkov.

– Ko?

– U stvari – niko. – Ripkin pogleda Natašu. Interesantna stvar – otkao se kran ekskavatora i prignječio je.

Sigurno je neko iz puške pogodio sajlu.

– To je bio pucanj – reče Sergej.

– To umemo i mi – reče Mati. – U trku, sa trideset koraka, pravo u lampu nad vratima.

– Znate, li momci – reče Sergej – imam utisak da svi karabini na Marsu imaju iskrivljene cevi.

– Ne – reče Feliks. – Posle toga je konstatovano da je pijavicu kod Azizbekova pogodilo najmanje šest hitaca.

– Eh, uskoro će biti organizovana hajka – reče Penjkov – i tada ćemo im već pokazati u kom grmu leži zec.

– A ja se toj raciji uopšte ne radujem – reče Mati. Oduvek je to kod nas tako: tras, bum, tras, poubijaju sve životinje, a onda počinju da stvaraju nacionalne parkove.

– Šta ti je? – reče Sergej. – Pa one samo smetaju.

– Nama sve smeta – reče

Mati. Ko smo mi, na kraju krajeva, kada nam sve tako smeta?

— Da salata nije bila loša? — zamišljeno upita Penjkov. — Ako je tako, sam si je spremio...

— Ne žuri, ne hitaj, Penjkove — reče Sergej. — On jednostavno hoće da otpočne zajednički razgovor. Da se Nataša iskaže.

Feliks pažljivo pogleda Sergeja. Imao je ogromne, svetle oči i retko ih je kada zatvarao. Mati se osmehnu.

— A možda one nama uopšte i ne smetaju — reče — već mi jednostavno smetamo njima...

— Predlažem radnu hipotezu — reče Mati. — Leteće pijavice su razumni starosedeoci Marsa, iao se za sada još uvek nalaze na niskom stadijumu razvoja. Mi smo zauzeli rejon u kome se nalazi voda, i one imaju nameru da nas oteraju odatle.

Penjkov ga zapanjeno pogleda.

— Pa šta — reče. — Moguće je i tako nešto.

— Diskutuj sa njim, počni da se buniš — reče Sergej. — Inače neće moći da uživa u svojoj hipotezi.

— Sve govori u prilog mojoj hipotezi — nastavi Mati. — One, pijavice, žive u podzemnim gradovima. Napadaju uvek s desne strane, jer im je takav tabu. I... hm, hm... uvek odnose sa sobom svoje ranjenike...

— Felikse — reče Sergej — molim te, sravni ga sa zemljom, zajedno sa tom njegovom hipotezom.

Feliks reče:

— Takva je hipoteza već postojala. — Mati zaprepašćeno podiže obrve. — Odavno. Pre nego što je ubijena prva pijavica. Sada se postavljaju mnogo interesantnije hipoteze.

— Kao na primer? — upita Penjkov.

— Do sada još niko nije objasnio zašto pijavice napadaju ljude. Nije isključena mogućnost da je to njihova stara navika. Postavlja se pitanje: da na Marsu možda ipak ne

postoji rasa dvonogih, uspravnih bića?

— Postoji — reče Sergej. — Već punih trideset godina.

Feliks se osmehnu.

— Možemo se nadati da će nas pijavice odvesti do te rase.

Izvesno vreme svi su ćutali. Mati je sa zavišnošću posmatrao Feliksa. Uvek je zavideo ljudima pred koje su postavljani takvi zadaci...

... Mati je u mislima pretresao sve interesantne zadatke koje je morao da rešava tokom poslednjih pet godina. Najinteresantnije od svega je konstruisanje diskretnog tragača — lovca na hemostazerima. Patrolna kamera pretvarala se u ogromno radoznalo oko, koje je pratilo pojavu i kretanje »stranih« svetlosnih tačaka na noćnom nebu. Serjoža je jurio po noćnim dinama, paleći povremeno baterijsku lampicu, a kamera je bešumno pratila svaki njegov pokret... Pa šta — pomisli Mati — i to je takođe interesantno.

Sergej najednom ljutito reče:

— Odista ništa, ništa ne znamo!

— Penjkov prestade da srče kafu i pogleda ga. Dan za danom, dekadu za dekadom lutamo, zagnjurenimo do ušiju u razne svakodnevne probleme... Zagnjurili smo se preko glave u elektroniku, kvarimo sumatore, popravljamo sumatore, crtamo grafikone, pišemo člančiće, izveštajčiće. Odvratno! — Uхватiti dlanom obraze i protrlja lice. — Odmah iza ograde, na hiljade se kilometara pružio potpuno nepoznat, tuđ svet. Kako bih samo želeo da pljunem na sve i odem kud me oči vode kroz pustinju, da potražim pravi posao... Sramota, momci. To je smešno i sramno: sedeti na šarsu i dvadeset i četiri časa dnevno ništa ne videti, osim blik-registrograma i turobne njuške Penjkova...

Penjkov progovori mekim glasom:

— A ti pljuni na sve Serjoža. I idi kud te oči vode. Zatraži da te prebace kod graditelja. Ili recimo kod

Feliksa. – Okrene se prema Feliksu. – Hoćete li ga uzeti?

Feliks sleže ramenima.

– Ma ne, Penjkove, stari prijatelju, to neće pomoći. – Sergej, stegavši usne, zavrte svetlom glavom.

– Treba nešto umeti. A šta ja umem?

– Umeš profesionalno da kukaš

– reče Mati. Zbog Serjože, i sam se osećao nezgodno pred Feliksom.

– Ja ne kukam. Besan sam! Zašto se smatra da je važnije pronaći mesto za opservatoriju nego preći planetu po meridijanu, od jednog pola do drugog? Zašto je važnije tražiti naftu, nego otkrivati tajne?

– A ti, znači, nemaš dovoljno tajni? – upita Mati. – Sedi onda i reši ograničeni te – zadatak...

– Neću da ga rešavam! Dojadilo mi je da ga rešavam, dragi moj Mati! Dojadilo! Ja sam zdrav, jak momak, eksere mogu prstima da savi- jam...

Ućutao je. Ćutanje je bilo teško, i Mati pomisli da ne bi bilo loše da promeni temu, ali – nije znao kako to da učini.

Nataša progovori:

– Uopšte se ne slažem sa Serjožom, ali to je tačno – zaglibili smo se u svakodnevicu. I ponekad je čoveku zbog toga jednostavno krivo... No, neka to ne budemo mi, ali neka neko odista počne da se bavi Marsom kao novom Zemljom. Jer, Mars ipak nije ostrvo, pa čak ni kontinent, tera incognita, to je planeta! A mi trideset punih godina sedimo ovde mirno i pokorno, šćućureni uz vodu i raketodrome. I smešno je koliko nas je ovde malo. To je odista šteta. Upravi, neki posedeli starac sa borbenom prošlošću samo mrmlja: »Još uvek je rano, rano je...«

Kada je čuo reč »rano«, Penjkov se trgao i pogledao sat.

– Oh, majčice rođena – promrmlja ustajući od stola. – Već sam dve zvezde propustio sedeći sa vama ovde.

Mati je skočio i prišao prozoru.

– A kakva je samo noć! – reče.

– Jasnoća slike bi me danas, sigurno, zaprepastila. – Pogledao je Natašu.

Feliks živnu.

– Nataša, – reče – ako je potrebno, mogu da budem na straži dok vi budete radili.

– A zašto da nas čuvate? – pobuni se Mati. – Ja i sam mogu da se odlično čuvam. Moja je kamera ionako otpevala svoje.

– Onda ću poći da se obučem – reče Penjkov.

– No, dobro – reče na kraju Nataša. – Povlačim svoje naredenje od sedam sati večeras...

Penjkova više nije bilo. Sergej je takode ustao i ne gledajući nikoga izišao. Mati je počeo da rasprema sto.

– Dajte da vam pomognem – predloži Feliks i pažljivo zasuka rukave.

A šta tu imate da pomažete – pobuni se Mati – pet šolja, pet tanjira...

Pogledao je Feliksove ruke i trgao se:

– A šta je ovo? – upita sa čuđenjem. Na levoj i desnoj Feliksovoj ruci bila su po dva sata. Feliks ozbiljno odgovori:

– To je takode još jedna hipoteza. Znači, sami ćete oprati sudove?

– Sam – reče Mati. – Ćudan je ipak momak ovaj Feliks – pomisli.

– Onda ću da krenem – reče Feliks i izide.

Radio-stanica u uglu poče iznenada da pišti. U njoj je nešto škljocnulo i dubok, umoran glas progovori:

– Prva, govori Sirt. Sirt poziva prvu.

– Prva sluša – odgovori Mati!

– Pozovite načelnika – javi se glas iz zvučnika.

– Trenutak.

Utrčala je Nataša u razdrljenoj bundi i sa maskom za kiseonik na grudima.

– Načelnik sluša – reče.
– Potvrđujem još jedanput naređenje – reče glas. – Noćni su radovi zabranjeni. Topli Sirt opkoljen je pijavicama. Ponavljam...

– Sve sam razumela – zbunjeno reče Nataša. – Sirt je opkoljen pijavicama, noćni radovi zabranjeni.

– Laku noć – reče glas. Zatim je opet nešto škljocnulo, i glasnogovornik prestade da šišti.

– Laku noć, Penjkove – reče Sergej i počeo da raskopčava bundu.

Penjkov ništa ne odgovori. Ljutito počeo da sopće i ode u svoju sobu.

– Onda, da krenem – reče Feliks.

Svi se okrenuše. Stajao je u vratima, mali, nabijen, sa ogromnim karabinom kraj desne noge.

– Kako ćeš otići? – upita Mati.

Feliks pokaza prstima.

– Jeste li čuli radio? – brzo upita Nataša.

– Da, jesam – odgovori Feliks.

– Ali, ja nisam potčinjen komandi Sirta. Ja sam tragač.

Navukao je masku na lice, spustio naočare, mahnuo rukom i izašao.

– Kako to – izgubljeno progovori. Nataša. – Pa poješće ga.

Sergej najednom pojuri ka vratima zakopčavajući bundu.

– Kuda ćeš? – upita Nataša.

– Povešću ga! – odgovori Sergej i zalupi vrata za sobom.

Nataša pojuri za njim. Mati je uhvati za ruku.

– Zar i ti? – mirno je upita. – Serjoža je pravilno odlučio.

– A ko mu je dozvolio? – besno upita Nataša. – Zašto ne slušaš naređenje?

– Čoveku treba pomoći – logično odgovori Mati. – Može mu se nešto desiti.

Osetili su kako je počeo da se trese. Sergej je upalio motor kralera. Nataša se spusti na stolicu i steže ruke.

– Ne boj se – reče Mati. Za petnaestak-dvadeset minuta vratiće se.

– A ako one napadnu Serjožu kad se bude vraćao?

– Još se nije desilo da pijavica napadne kola – reče Mati. – I, sve u svemu, Serjoža bi se tome samo radovao...

Sedeli su i čekali. Mati je najednom pomislio da je Feliks Ripkin već desetak puta dolazio kod njih na opservatoriju uveče i da je odlazio isto tako kasno noću. A pijavice se svake noći muvaju oko Sirta. Smeo je momak taj Feliks, pomisli.

Mati baci pogled kroz prozor. U crnoj praznini videle su se jasne zvezde koje nisu treptale. Ude Penjkov, noseći u rukama hrpu papira i reče, ne gledajući nikoga:

– No, ko će mi pomoći da iscrtam grafikone?

– Mogu ja – uzvрати Mati.

Penjkov bučno počeo da se smešta za sto. Nataša je sedela uspravno, oprezno osluškujući. Pošto je razmestio papire, Penjkov počeo živo da govori:

– To je odista zapanjujuće interesantna stvar, momci! Sećate li se zakona starog Dega?

– Sećamo ga se – reče Mati. – Sekans u dve trećine stepena...

– Nemaš na Marsu nigde sekans dve trećine! – likujući reče Penjkov. – Nataša, pogledaj... Nataša!

– Ostavi je na miru – reče Mati.

– Zašto? – šapatom upita Penjkov.

Nataša skoči.

– Ide! – povika.

– Ko to? – upita Penjkov.

Pod ispod nogu ponovo počeo da se trese, a onda zavlada tišina, sve dok nije ušao Sergej, vukući masku, na kojoj se nahvatalo inje.

– Uh, ala je hladno! – reče veselo.

– Gde si to bio? – zapanjeno upita Penjkov.

– Ripkina sam odvezao na Sirt – reče Sergej.

– Junačina si – reče Nataša. – Prava si junačina, Serjoža. Sad mogu mirno da spavam.

– Iaku noć, Natašice – bučno rekoše momci.

– Zašto i mene nisi povezao? – uvredeno reče Penjkov.

Sa Sergejevog lica nestade osmeh. Prišao je stolu, seo i odmakao papire.

– Slušajte, momci – reče poluglasno. – Ja Ripkina nisam našao. Do samog sam Sirta stigao, davao signale, reflektore palio, nigde ga nema. Kao da je u zemlju propao.

MARS. STARA BAZA.

U SEDAM SATI IZJUTRA načelnici grupa i sektora sistema Topli Sirt okupili su se u kabinetu direktora sistema Aleksanda Filipovića Ljamina. Sve u svemu, sastanku je prisustvovalo dvadeset i pet ljudi, i svi su sedeli oko izduženog niskog stola za savetovanja. Nataša je bila jedina žena u kabinetu. Retko su je pozivali na opšta savetovanja i mnogi ljudi videli su je sada prvi put. Mnogi su je sa znatiželjom posmatrali. Nataša je čula kako je neko sipljivim šapatom rekao: »Da sam znao, obrijao bih se«.

Ne ustajući sa stolice, Ljamin reče:

– Prvo pitanje je, drugovi, van dnevnog reda. Mogu li da zatražim da donesu konzerve i kakao?

– Začuse se glasovi:

– Tačno, Aleksandre Filipoviću! Neka donesu! Nismo uspeli da doručujemo!

Ljamin nekome mahnu rukom.

– Odmah će doneti – reče i ustade. – Jesu li svi ovde? – Bacio je pogled na prisutne. – Azizbekov... Gorin... Barabanov... Nakamura... Malumajan... Nataša... Van... Džefersona ne vidim... Ah, da izvini... A gde je Opanasenko?... Ima li nekog tragača?

– Opanasenko je na putu – začu se tihi glas, i Nataša ugleda Ripkina. Prvi put ga je videla neobrijanog.

– Na putu? – reče Ljamin. – No, neka bude, počecemo onda bez njega. Drugovi, kao što vam je poznato, poslednjih nedelja leteće pijavice postale su aktivnije. Od prekjuče počele su da prave svinjarije. Počele su da napadaju i danju. Na svu sreću, žrtava nije bilo, ali mnogi načelnici grupa i sekcija zahtevaju preduzimanje odlučnijih mera. Želeo bih da istaknem kako je problem pijavica u samoj stvari veoma star. Mi o njima diskutujemo nenormalno dugo i mnogo, ponekad se čak i svađamo. Spoljnim grupama te životinje sigurno užasno smetaju i, sve u svemu, vreme je da se, na kraju, o njima donese nekakvo konačno rešenje. Ukratko rečeno, postoje dva mišljenja. Prvo je – hajka, odnosno racija i uništavanje pijavica. Drugo je – nastavljanje politike pasivne odbrane kao modus vivendi, sve dok kolonija konačno ne ojača. Drugovi – pri tome je ruke prineo grudima – molim vas da se izjasnite ko šta misli. Ali potrudite se, molim vas, bez ispada.

Seo je. Odmah ustade visok, vrlo mršav čovek, pegavog lica, neobrijan, zapaljenih očiju. Bio je to Viktor Kilirovič Gajdadimov, zamenik direktora zadužen za izgradnju.

– Ne znam – počeo on – koliko može da traje racija – dekadu, mesec, ili možda pola godine. Ne znam koliko ćete ljudi angažovati za tu raciju. Ne znam, na kraju, hoće li racija dati bilo kakve rezultate. Odlučno znam, međutim, a smatram da i vi to treba da znate – pre svega, zbog racije će morati da se obustavi izgradnja stambenih blokova. A između ostalog, za dva meseca treba da stigne dopuna, i stambeni blokovi biće preko potrebni. Na Toplom Sirtu nemamo mogućnosti da damo sobe čak ni oženjenima. Uzgred rečeno, ne ide na čast našim inostranim drugovima što se zbog tog toliko uznemiravaju. Drugo, zbog racije će se zaustaviti

izgradnja fabrike građevinskih materijala. Šta je to fabrika građevinskog materijala u našim uslovima – i sami treba da znate. O oranžerijama i toplim lejama, koje zbog racije nećemo dobiti ni ovog leta, neću čak ni da govorim. I treće, i najvažnije, racija će potpuno prekinuti izgradnju regeneracione fabrike. Kroz mesec dana počće jesenje bure i na izgradnju regeneracione fabrike možemo da stavimo krst. Vi znate, drugovi, da svi mi ovde visimo o dlaci. Možda ovim otkrivam nekakve administrativne tajne, ali neka đavo nosi tajne: mi smo ovde odrasli iiskusni ljudi! Zalihe vode pod Toplim Sirtom bliže se kraju. Ako regeneracionu fabriku ne završimo do kraja meseca, cele jeseni umiraćemo od žeđi, a na zimu ćemo Topli Sirt morati da preselimo na dve stotine kilometara odavde.

Seo je i iskapio šolju ohlađenog kakaoa. Posle kratke pauze, Ljamin upita:

– Ko je sledeći?

– Ja – reče neko. Ustao je bradonja omanjeg rasta sa tamnim naočarima. – Načelnik radionice za popravku Zahar Josifovič Pučko.

– Pridružujem se mišljenju Viktora Kiriloviča – skinuo je naočare i kratkovidno pogledao sto. – Nekako se kod nas sve organizuje kao kod dece: racija – traš, bum-bum, aj-haj... I molim vas, čime mislite da jurite te pijavice? Da nećete možda da sednete na metlu? Četvrtina našeg voznog parka nalazi se u radionicama, a radnika jednostavno nema. – Oni koji umeju da popravljaju – ti ne kvare, a oni koji umeju da kvare – ne umeju da popravljaju. Ljudi se ophode sa tenkovima kao da su to nalive-pera – baciš ga i kupiš novo. Ja sam, Nataša, pregledao vaš krauler. Dovesti mašinu do takvog stanja – to je odista užas! Još bi čovek mogao pomisliti da sa njim idete i kroz zidove...

– Zahare, Zahare, bliže suštini stvari – reče Ljamin.

– Hoću da kažem samo ovo. Znam te racije. Polovina će ostati u pustinji, druga će polovina možda i stići do mene, i vi ćete reći: popravljaj! A čime da popravljam? No-gama? Ruku nemam dovoljno. Počću da molim druga Azizbekova da mi da ljude, a on mi ih neće dati. Počću da tražim ljude od druga Nakamure – izvinite, od gospodina Nakamure – a on će mi reći kako ni sam ionako ne može da ispuni plan...

– Bliže stvari, Zahare – nestrpljivo reče Ljamin.

– Bićete bliže stvari kada ne budete imali nijedna kola.

Pučko stavi naočare na nos i sede.

– Loše stoje stvari – reče neko.

Nataša je sedela kao da je neko udario maljem po glavi. No, kakav sam ja načelnik, pomisli. Pa ja ništa od svega toga nisam znala, čak nisam mogla ni da pretpostavim, i još sam psovala te starce za njihov birokratizam...

– Dozvolite meni – začu se nečiji mek glas.

– Stariji areolog – stručnjak za geologiju Marsa – sistema Livanov – reče Ljamin.

Lice Livanova bilo je prekriveno flekama od sunca, a na licu su se videla dva crna oka, neobično blizu jedno drugome.

– Razlozi protiv racije, koji su ovde izneti – progovorio je – izgledaju mi veoma važni i značajni. A ipak je neophodno izvršiti je. Evo nekih statističkih podataka. Za tri-deset godina boravka čoveka na Marsu, leteće pijavice izvršile su preko hiljadu i pet stotina napada na čoveka. Tri čoveka su ubijena, dvanaestorica su ostali invalidi. Stanovništvo sistema Topli Sirt ima hiljadu dve stotine ljudi, od kojih osam stotina stalno radi na otvorenom prostoru, i stalno su izloženi mogućnosti napada. A – to još nije

sve. Osim moralne, pijavice nanose i veliku materijalnu štetu. Za poslednjih nekoliko nedelja, one su samo kod areologa uništile pet skupocelih, unikatnih pribora i pokvarile oko dvadeset i osam dragocenih instrumenata. Nemam nameru da na bilo koji način omalovažavam mišljenja koja su iskazali drugovi Gajdadimov i Pučko. Sve te okolnosti uzeo sam u obzir prilikom pravljenja plana racije, koji imam čast da predložim savetovanju u ime areologa i tragača.

Svi zažamoriše i ponovo učutaše. Livanov nastavi odmerenim glasom:

– Posmatranja su pokazala da apeks – centar širenja pijavica u rejonu Toplog Sirta – predstavlja deo takozvane Stare Baze, oznaka 211 na mapi. Operacija počinje sat pre izlaska sunca. Grupa od četrdeset dobro obučениh strelaca na četiri peščana tenka, sa zalihom hrane za tri dana, zauzima Staru Bazu. Dve grupe gonilaca – orijentaciono oko dve stotine ljudi u svakoj grupi – na tenkovima i kraulima razvijaju se u streljačke lance iz rejona: prva grupa – sto kilometara zapadno od Sirta, druga grupa – sto kilometara severno od Sirta. Tačno u nula-nula časova obe grupe počinju da se kreću prema severoistoku, odnosno prema jugu, praveći što je moguće veću buku i uništavajući pijavice koje pokušaju da se probiju kroz lanac. Krećući se lagano i metodično, obe grupe će se susresti krilima, odbacujući pijavice u rejon Stare Baze.

– Lagano i metodično, to je dobro – reče Pučko. – Ali – koliko će kola biti potrebno?

– I ljudi – reče Gajdadimov – i dana?

– Pedeset kola, četiri stotine pedeset ljudi i najviše tri dana.

– Kako nameravate da uništite pijavice? – upita Džeferson.

Mi o pijavicama znamo veoma malo – reče Livanov. – Za sada

možemo da se oslonimo samo na dva sredstva: na otrovne metke i bacače plamena.

– A gde da ih nađemo?

– Municiju je lako otrovati, a što se tiče bacača plamena, lako ćemo ih napraviti od pulpomonitora.

– Već ih prepravljate?

– Da.

– Plan je dobar – reče Ljamine. – Šta vi mislite, drugovi?

– Protiv plana kao takvog nemam ništa – reče Gajdadimov. – Samo, potrudite se da mi ne uzimate graditelje. I dopustite mi da odmah napustim savetovanje.

– A gde ćete uzeti strelce?

– Naći ćemo ih! Graditelja nema, a strelaca – koliko vam duša hoće!

– Oh, ala ćemo ih pobiti!

– Još nisam završio drugovi – reče Livanov. – Postoji i drugi deo plana. Prema svemu, teorija Stare Baze izrivena je pukotinama i podzemnim pećinama kroz koje pijavice izlaze na površinu. Tamo sigurno ima puno podzemnih prostora. Kada se krug zatvori i pijavice pobijemo, moći ćemo ili da zacementiramo ulaze u te podzemne pećine, pukotine i tunele, ili da nastavimo sa poterom pod zemljom.

– Ne, o poteri pod zemljom ne može biti ni reči – reče neko. – To je i suviše opasno.

– A bilo bi interesantno – promrmlja rumeni debeljko sa ufačlovanim rukama.

– Drugovi, to pitanje rešićemo po završetku racije – reče Livanov.

– Sada nam je potreban plan Stare Baze. Obraćali smo se arhivi, ali tamo – ne znam zašto – plana nema. Možda ga ima neko od starosedelaca?

Ljudi za stolom počеше zbunjeno da se zgledaju.

– Ne shvatam – progovori koščati, stari areodezista. – O kakvom planu je reč?

– O planu Stare Baze.

– Stara Baza sagrađena je pre petnaest godina i ja sam sve to gle-

dao sopstvenim očima. To je bila betonirana kupola, ali tamo nije bilo nikakvih podzemnih pećina ni tunela. Istina, u međuvremenu, bio sam i na Zemlji, i možda je sve to izgrađeno dok nisam bio ovde.

Drugi aerodezista reče:

– Uzgred rečeno, Stara Baza ne nalazi se na koti 211, već na koti 205.

– Zašto na 205? – upita Nataša. Na koti 211. To je zapadno od opservatorije.

– Kakve veze sa svim tim ima opservatorija? – Koščati aerodezista se ozbiljno naljutio. – Stara Baza nalazi se jedanaest kilometara južno od Toplog Sirta...

– Stanite, stanite! – povika Livanov. – Mi mislimo na Staru Bazu koja se nalazi na koti 211, tri kilometra zapadno od opservatorije.

– Aha! – reče koščati aerodezista. – Onda mislite na Sive Razvaline, ostatke prve naseobine. Čini mi se da je tamo hteo da se nastani Norton.

– Nortom se iskrcao tri stotine kilometara južno odavde! – povika neko.

– Tiše, tiše! – povika Ljamin i počeo da lupa po stolu. – Prekinite sa tom diskusijom! Moramo da razjasnimo zna li neko nešto o Staroj Bazi ili o Sivim Razvalinama, kako god hoćete?

Svi začutaše.

– Niko ništa ne zna – reče Ljamin. – A plan takođe nemamo.

– Mogu da dam objašnjenje – reče sekretar, koji je istovremeno bio i zamenik direktora za naučni rad i arhivu. – Sa tom Starom Bazom dešavaju se nekakve čudne stvari, prosto gluposti. Na Nortonovim crtežima ta baza nije obeležena, a onda se najednom pojavljuje na koti 211. Međutim, dve godine kasnije, u izveštaju Veljamina, koji je tražio dozvolu da ispita ruševine Stare Baze, tadašnji načelnik ekspedicije Jurkovski svojom rukom izvoleo je napisati:

»Niko ništa nije shvatio. Učite se da pravilno čitate kartu. Kota nije 211, već 205. Jurkovski«.

Svi se začudeno nasmejaše.

– Dopustite mi da dam jedan predlog – tiho reče Ripkin. Svi se okrenuše prema njemu. – Možemo sada otići na kotu 211 i nacrtati krot Stare Baze.

– To je tačno – reče Ljamin. – Ko ima vremena neka ode. Za šefa postavljam druga Livanova. Savetovanje nastavljamo u jedanaest časova.

OD TOPLOG SIRTIA do Stare Baze u pravoj liniji nije bilo više od šest kilometara. Otišli su tamo na dva peščana tenka. Onih, koji su želeli da krenu bilo je mnogo i Nataša odlučila da krene svojim kraulerom. Tenkovi su počeli da se kreću ka periferiji Sirta. Da se ne bi našla u oblaku prašine, Nataša krene unao-kolo. Kad je stigla do Centralne meteorološke kule, najednom ugleda Ripkina. Mali tragač išao je uobičajenim brzim korakom, spustivši ruke na dugačak karabin koji mu je visio o vratu. Nataša se začudi.

– Felikse! – povika. Gde ste to krenuli?

– Odlučio sam da krenem pešice – reče. – Nije bilo mesta za mene.

– Sedite – reče Nataša. Neočekivano je počela slobodno da se ponaša prema Feliksu. Feliks lako uskoči u krauler i sede pored nje, skide karabin s vrata i stavi ga među kolena. Krenuše.

– Preplašila sam se sinoć kada ste otišli sami – priznade Nataša.

– Je li vas Sergej brzo stigao?

– Sergej? – pogleda je. – Da, dosta brzo. To je bila pametna misao.

Začutaše. Pola kilometra od njih, s leve strane, išli su tenkovi.

– Interesantno savetovanje – reče Nataša.

– Veoma interesantno – reče Ripkin. – I odista, nešto se čudno dešava sa tom Starom Bazom.

– Bila sam tamo sa svojim momcima – reče Nataša. – Kad su gradili novu opservatoriju. Ništa naročito. Betonske ploče, sve ispucalo, zaraslo saksaulom. Smatrate li i vi, da pijavice izlaze odande?

– Ubeden sam – reče Ripkin. – Tamo je ogromno gnezdo pijavica, Nataša.

Nataša ga zastrašeno pogleda. Krauler poče da vrda. S druge strane pojavi se opservatorija. Na osmatračnici je stajao Mati i mahao rukom. Feliks mu odmahnu. Kupola i zgrade Toplog Sirta nestadoše sa horizonta.

– Zar ih se vi ne bojite? – upita Nataša.

– Bojim se – reče Feliks. – Ponekad se čak užasno bojim, Nataša. Kad biste videli kakve su im čeljusti. Samo, one su užasno plašljive.

– Znate šta, Felikse – reče Nataša, gledajući ispred sebe. – Mati kaže da ste vi čudan čovek. Ja takođe mislim da ste izuzetno čudan čovek.

– Laskate mi – nasmeja se Feliks. – Vama sigurno izgleda čudno što uvek dolazim kod vas na opservatoriju kasno uveče, samo da bih popio kafu. Danju sam zauzet. Pa i uveče sam skoro uvek zauzet, i nemam vremena. A kad imam slobodnog vremena, uvek dođem kod vas.

Nataša oseti da je počela da crveni. Ali, krauler se već nalazio u podnožju brežuljka, onog istog koji je na areografskim kartama bio označen iskrivljenom linijom kao kota 211. Na vrhu brežuljka već su se videli ljudi.

Nataša zaustavi krauler po strani od peščanih tenkova i isključivši motor. Feliks je već stajao dole, zblijno je posmatrajući. Pružao joj je ruku.

– Hvala, ne treba – promrmlja Nataša, ali se ipak osloni o nju.

Krenuli su između ruševina Stare Baze. Čudnovate su to bile ruševine: po njima čovek nikako nije mogao da shvati kako je Stara

Baza prvobitno izgledala ili kakav je bio plan njene izgradnje. Sve je bilo zaraslo u korov i prekriveno gomilama prašine i peska. Ponegde su se ispod sivih svodova videle tamne provalije. Neke od njih su vodile u neprozirnu pomrčinu.

Nad razvalinama su odjekivali glasovi.

– Još jedna podzemna pećina! Ovde nikakav cement ne može da pomogne!

– Ko li je sve ovo samo ovako idiotski planirao?

– A šta biste još hteli od Stare Baze?

– Pazite, ovde se nalaze tragovi cipela!

– Da, neko dolazi ovamo... I još jedan trag...

– Tragači, najverovatnije...

Nataša pogleda Feliksa. Feliks klimnu glavom.

– To sam bio ja – reče.

Najednom se zaustavi, čučnu i poče nešto pažljivo da razgleda.

– Evo – reče. – Pogledajte, Nataša.

Nataša se saže. Iz pukotine u betonu virilo je debelo stablo boce sa sićušnim cvetićem na kraju.

– Kakva lepota! – reče ona. – A nisam ni znala da boca cveta. Kako je samo lepa – crveno sa plavim...

– Boca cveta jako retko – tiho reče Feliks. – Poznato je da ona cveta jednom u pet marsovskih godina.

– Imali smo sreće – reče Nataša.

– Svaki put kad cvet otpadne, na njegovom mestu pojavljuje se nova grančica, a na mestu gde je bio cvetić, ostaje blistavi kružić. Evo, ovakav, pogledajte.

– Interesantno – reče Nataša.

– Znači, možemo da izračunamo koliko je boca stara... Jedan... dva...

Zaustavila se i pogledala Feliksa.

– Ovde ima osam kružića – reče nesigurno.

– Da – reče Feliks. – Osam. Cvetić je – deveti. Ova pukotina u betonu stara je osamdeset zemaljskih godina.

– Ne shvatam – reče Nataša i najednom ipak shvati. – Znači, ovo nije naša baza? Ovu bazu nisu pravili ljudi? – upita šapatom.

– Nije naša – reče Feliks i ispravi se.

– Vi ste to znali! – reče Nataša.

– Da, mi to znamo – reče Feliks.

– Ovu zgradu nisu gradili ljudi. I pijavice ne napadaju dvonoga uspravna bića tek onako, bez razloga.

Nataša je nekoliko sekundi posmatrala, a onda se okrete i na sav glas povika:

– Drugovi! Ovamo! Brže! Svi ovamo! Gledajte! Gledajte šta se ovde nalazi! Ovamo!

KABINET DIREKTORA SISTEMA
Topli Sirt bio je prepun ljudi. Direktor je brisao čelu maramicom i zbunjeno odmahivao glavom. Areolog Livanov, koji je izgubio svoju uzdržanost i korektnost, urlao je trudeći se da nadjača žamor:

– To je prosto neshvatljivo! Topli Sirt postoji šest godina. Za šest godina nisu uspjeli da se snađu i razjasne šta je ovde naše a šta nije! Nikome nije palo na pamet da se zainteresuje za Staru Bazu...

– A zašto da se zainteresujemo?

– vikao je Azizbekov. – Dvadeset puta sam prolazio pored nje. Ruševine kao ruševine.

– A ja sam tamo bio pre dve godine! Gledam, valja se tamo zardala gusenica kraulera. Pogledao sam i otišao dalje.

– A da li se i sada tamo nalazi?

– Čemu prazni razgovori? Na sredini Baze se odvajkada nalazi trigonometrijski znak. Znači, možda su i njega ostavili Marsovci?

– Tragači su se osramotili.

– Zašto? Oni su to i otkrili.

Načelnik grupe tragača, Opanasenko, koji je stigao jedva pre nekoliko trenutaka, ogroman, širokih

ramena, većito nasmejan, hladio se složenom mapom i nešto je govorio direktoru.

Ka stolu je počeo da se probija, gazeći svima noge, Pučko.

– Zbog toga se u sistemu i dešavaju takve stvari – falcetom počeo da viče. – Uskoro će početi kod mene da dolaze Marsovci, da mole da im popravim tenk ili krauler, a ja ću ih i popravljati! Kod mene su dolazili potpuno nepoznati ljudi i tražili da im popravim vozila! Ne znam odakle su došli, i ne znam kud odlaze! A možda dolaze iz Stare Baze i odlaze na Staru Bazu!

Žamor u kabinetu se stiša.

– Možda hoćete i primer? Izvolite samo! Jedan građanin sedi sa vama ovde od jutra! Govorim o vama, građanine!

Pučko naočarima pokaza Feliksa Ripkina. U kabinetu odjeknu smeh. Opanasenko progovori dubokim basom:

– No, Zahare, to je moj Ripkin!

Feliks odmahnu glavom, počeo se po potiljku i ispod oka pogleda Natašu.

– No, pa šta ako je on Ripkin? – zaurla Pučko. – A odakle ja znam da je on Ripkin? Zbog toga i govorim da je potrebno da sve poznamo...

Direktor ustade i zalupa olovkom po stolu.

– Dosta, dosta, drugovi – reče strogo. – Poveselili smo se i dosta. Otkriće tragača od ogromne je važnosti, ali se nismo ovde okupili zbog toga. Shemu Stare Baze sada imamo. Raciju ćemo otpočeti kroz tri dana. Naredba o raciji biće izdata večeras. Unapred vam kažem da se za načelnika grupe postavlja Opanasenko, a za njegovog zamenika – Livanov.

– Radiogram direktoru! – povika neko u vratima.

– Predajte preko veze!

Složen listić papira počeo je da se prenosi iz ruke u ruku iznad glava. Direktor, koji je nešto pričao

sa Opanasenom, primi radio-gram, otvori ga i pročita. Nataša je videla kako je prebledeo, a onda pocrveneo.

— Šta se desilo? — basom upita Opanasenko.

— Ovo je da čovek prosto poludi — reče direktor očajnički. — Sutra ovamo stiže Jurkovski.

— Voloda? — reče Opanasenko.

— To je odlično.

— Nekome je Voloda — sa tihim očajanjem reče direktor, — a za nekoga generalni inspektor Međunarodne uprave kosmičkog saobraćaja.

TAHMASIB. GENERALNI INSPEKTOR I OSTALI

PRIJATAN ZVIŽDUK BUDILNIKA probudi Juru tačno u osam. Jura se nalakti i ljutito pogleda budilnik, koji malo pričekava i ponovo počne da zviždi. Jura zastenja i sede na krevet. Ne, više uveče neću čitati, pomisli. Zbog čega se čoveku uveče nikad ne spava, a ujutru mora da preživljava takve muke?

U kabini je bilo sveže, čak prohladno. Jura rukama obuhvati gola ramena i počne da cvokoće. Zatim spusti noge na pod, provuče se između kreveta i zida i izađe u hodnik. U hodniku je bilo hladnije, ali je zato tamo stajao Žilin, ogroman, mišićav, samo u sportskim gaćicama. Žilin je radio jutarnju gimnastiku. Jura je jedno vreme, obgrlivši rukama ramena, stajao i posmatrao kako Žilin vežba.

— Dobro jutro, Vanja — reče Jura.

Žilin se odmah, i bez i jednog jedinog šuma, okrete i krete ka Juri, ritmično se kladeći celim telom. Lice mu je bilo ozbiljno i usredsređeno. Jura zauze stav za borbu. Tada Žilin spusti tegove na zemlju i baci se na njega. Jura mu se baci u susret i kroz nekoliko trenutaka oseti da se zagrejao, i borba prestade.

— Dobro jutro, stažisto — reče Žilin. — Kako si pajkio?

— Hvala — odvrati Jura, — odlično...

— Pod tuš! — naredi Žilin.

Kupatilo je bilo malo, samo za jednog čoveka, a ispred njega je već, s prezrivo izrazom lica, stajao Jurkovski, u raskošnom crvenom fro-tirskom mantilu za kupanje. Govorio je kroz vrata:

— U svakom slučaju... hm-hm... odlično se sećam da je Krajuhin tada odbio da potvrdi taj projekat... Šta?

Kroz vrata se čulo žuborenje vode iz tuša, pljesak i nerazumljivi prozukli tenorčić.

— Ništa ne čujem — negodujući reče Jurkovski. Povichio je glas: — Govorim da je Krajuhin odbacio taj projekat, i ako ti napišeš da je to bila istorijska greška, bićeš u pravu... Šta?

Vrata tuš-kabine se otvoriše, i iz nje se izvuče Mihail Antonovič Kru-tikov, navigator broda.

— Nešto si govorio, Voloda — veselo reče. — Ali ja ništa nisam čuo.

Jurkovski ga sažaljivo pogleda, ude u kupatilo i zatvori vrata za sobom.

— Momci, da se kojim slučajem nije naljutio? — upita uznemireni Mihail Antonovič. — Meni se zbog nečeg učinilo da se ipak naljutio.

Žilin sleže ramenima, a Jura reče dosta neubedljivo:

— Ukoliko se ne varam, nije.

Mihail Antonovič iznenada povika:

— Aj, ah! Kaša će se raskuvati! — i brzo otrča niz hodnik u kuhinju.

— Priča se da ćemo danas stići na Mars? — ozbiljno upita Jura.

— Govorkalo se nešto tako — reče Žilin. — Istina, u trideset-trideset na kursu je otkriven brod sa razvijenom gusarskom zastavom, ali iskreno se nadam da će nam poći za rukom da se provučemo. — Najednom se zaustavi i počne da mrda nosom. — Osećam — reče.

Jura takođe počne da miriše.

— Kaša, je li? — upita nesigurno.

– Ne – rekao je Žilin. – Počeo je da zavrtlava nedublirani fazocikler. Užasan šaljivdžija, taj nedublirani fazocikler. Osećam da ću morati da ga regulišem.

Iz tuš-kabine izađe Jurkovski. Sa visine pogleda Žilina, a sa još veće Jura.

– Hm-hm... – reče. – Kadet i poručnik. A ko danas dežura u kuhinji?

– Mihail Antonovič – reče Jura snebivljivo.

– Znači, ponovo ovsena kaša – veličanstveno konstatova Jurkovski i otplovi u svoju kabinu.

Jura ga isprati pogledom punim oduševljenja. Jurkovski je u potpunosti općinio njegovu uobrazilju.

– A? – reče Žilin. – Gromovnik! Zavs! A? Moraš na kupanje!

– Ne – reče Jura. – Prvi vi, Vanja.

– U tom slučaju ćemo zajedno. Šta, zar ćeš ovde sam da stojiš i čekaš? Nekako ćemo se već uvući...

Posle tuširanja su se obukli i otišli u kajut-kompaniju.

– Sedite – reče Bikov.

Jura sede na svoje mesto, pored Žilina, preko puta kapetana – i Mihail Antonovič mu, nežno ga pogledavši, nasu kašu u tanjir. Jurkovski je jeo kašu sa očiglednim gađenjem i pri tome je čitao nekakav izveštaj otkucan pisaćom mašinom, naslonivši ga ispred sebe na korpicu sa hlebom.

– Ivane – reče Bikov – nedublirani fazocikler gubi orijentaciju. Pozabavi se malo njime.

– Odmah ću, Alekseju Petroviču, – reče Ivan. – Poslednjih nekoliko letova jedino i popravljam taj fazocikler. Ili treba menjati shemu, ili postaviti dubler.

– Shemu treba menjati, Aljoša – reče Mihail Antonovič. – Zastarelo je sve – i fazocikler, i vertikalno upravljanje, i teletaktori... Eto, sećam se, leteli smo na Uran na »Hijusu-8«... Dve hiljade prve godine...

– Ne dve hiljade prve, već devedeset i devete – reče Jurkovski, ne odvajajući se od svog izveštaja. – A još se baviš pisanjem memoara...

– A po mome... – započe Mihail Antonovič i zamisli se.

– Ne slušaj ga, Mihail – reče Bikov. – Šta se njega tiče kada je to bilo? Najvažnije je – ko je leteo. Na čemu je leteo. Kako je leteo.

Jura se uzvrpolji na stolici. Otpočinjao je tradicionalni jutarnji razgovor. Stari borci su se sećali minulih dana.

– To jest, kako to? – reče Jurkovski, dižući pogled od rukopisa. – A prioritet?

– Kakav sad prioritet? – upita Bikov.

– Moj prioritet.

– Zašto ti je toliko stalo do tog tvog prioriteta?

– Po mome, prijatno je biti... hm-hm... prvi...

– A šta će ti to da budeš prvi? – začudi se Bikov.

Jurkovski se promeškolji:

– Pošto govoreći, ne znam – reče. – Jednostavno – prijatno je.

– Meni je to sasvim svejedno – reče Bikov.

– Je li to tačno, Alekseju?

– Možda i nije loše biti prvi – reče Bikov, – ali činiti natčovečanske napore da bi čovek bio prvi, to je neskromno.

Žilin namignu Juri. Jura je to shvatio ovako: »Pazi i pamti«.

– Ne znam, ne znam odista – reče Jurkovski, demonstrativno se vraćajući svom izveštaju. – U svakom slučaju, Mihail mora da se pridržava istorijske istine. Dvadeset i devete godine ekspediciona grupa Daugea i Jurkovskog prvi put u istoriji nauke otkrila je i istražila bombo-sondama takozvano amorfnu polje na severnom polu Urana. Sledeće istraživanje pega vršeno je godinu dana kasnije.

– Ko je to radio? – radoznalo upita Žilin.

– Ne sećam se – rasejano odgovori Jurkovski. – Čini mi se – Lekroa. Mihail, da li bi moglo nekako da se... hm – hm... raščisti to. Trebalo bi da radim.

Nastupali su sveti časovi rada Jurkovskog. Jurkovski je uvek radio u kajut-kompaniji. Bio se navikao na to. Mihail Antonovič i Žilin otišli su u centar za upravljanje brodom Jura je hteo da krene za njima – bilo je interesantno pogledati kako se doteruje nedublirani fazocikler – ali ga Jurkovski zaustavi.

– Hm, hm... kadete – reče – ne budi vam zapovedeno, donesite mi molim vas, torbu iz kabine. Na krevetu je.

Jura ode po torbu. Kad se vratio Jurkovski je nešto kucao na ručnoj električnoj pisačkoj mašini. Bikov je sedeo na svom uobičajenom mestu, u velikoj ličnoj fotelji. Na brodu su svi radili. Žilin je svakodnevno proveravao motore i kontrolni sistem, Mihail Antonovič je proračunavao i preračunavao kurs, unosio dopunske komande u računar za upravljanje, završavao ogroman udžbenik i još pronalazio i vreme za pisanje uspomena. Jurkovski je do duboko u noć čitao nekakve debele izveštaje, dobijao i slao beskonačne radiograme, nešto dešifrovao i šifrovao elektromašinom. A kapetan broda, Aleksej Petrovič Bikov, mirno je čitao novine i časopise. Jednom dnevno je, istina, bio dežuran. Ali je sve ostalo vreme provodio ili u svojoj kabini, ili u kajut-kompaniji. Juru je to zaprepasćivalo. Trećeg dana boravka na »Tahmasibu«, nije izdržao i upitao je Žilina šta će na brodu uopšte kapetan.

– Zbog odgovornosti – odgovori Žilin. – Ako se nešto, racimo, izgubi.

Jura opusti donju vilicu. Žilin se nasmeja i reče:

– Kapetan odgovara za organizaciju leta. Pred početak leta on nema ni jedan jedini slobodan trenutak.

Jesi li primetio šta on čita? To su novine i časopisi iz poslednja dva meseca.

– A za vreme leta? – upita Jura.

– Za vreme leta kapetan je potreban samo kad dođe do katastrofe

– reče Jurkovski, smeškajući se.

Hodajući na vrhovima prstiju, Jura stavi pored Jurkovskog tašnu. Tašna je bila raskošna, kao i sve što je Jurkovski imao. U uglu tašne nalazila se zlatna pločica sa natpisom: »IV SVETSKI KONGRES PLANETOLOGA. 20. XII 02. KONAKRI«.

– Hvala, kadetu – reče Jurkovski i zavalio se u stolicu zamišljeno posmatrajući Juru. – Sednite, porazgovarajte malo sa starcem – reče tiho – jer će mi kroz deset minuta ponovo doneti radiograme i ponovo će početi ludnica. – Jura sede. Bio je presrećan. – Eto, malo pre sam govorio o prioritetu i čini mi se da sam malo pao u vatru. Odišta, šta znači jedno ime u okeanu ljudskog napora, u burama ljudske misli, u grandioznim osećajima i plimama ljudskog razuma. Razmislite, Jura, stotine su ljudi u raznim krajevima vasiona skupljali za nas potrebne podatke, dežurni na Spu-pet ih je, umoran, primao i kodirao, drugovi dežurni su programirali translacione uređaje, a zatim neko samo pritisne dugme, gigantska ogledala počnu da se okreću, tražeći u prostanstvu naš brod i ogroman kvant, pun informacija, poleti sa vrha antene u prazninu prema nama...

Jura ga je slušao gledajući mu pravo u usta. Jurkovski nastavi:

– Kapetan Bikov je svakako u pravu. Sopstveno ime na kartama ne treba mnogo da znači za pravog čoveka. Treba se skromno radovati uspesima. To čovek mora da radi kada je sam. A sa prijateljima treba deliti samo radost traganja, pronalazenja i borbe. Znate li, Jura, koliko ljudi živi na Zemlji? Četiri milijarde! Ponekad pokušavam da zamislim te četiri milijarde ljudi za-

jedno. Kapetan Fred Dulitl vodi putnički brod, a na sto magametara od cilja kvari mu se reaktor; za pet minuta Fredu Dulitlu glava postaje sasvim seda, ali on stavlja na glavu crnu beretku, odlazi u kajut-kompagniju i tamo se smeje sa putnicima, sa onim istim putnicima koji nikada i ništa neće saznati i koji će za jedan dan otići sa raketodroma i zauvek zaboraviti i samo ime Freda Dulitla. Profesor Kanajama žrtvuje svoj život za stvaranje stereosintetike, i jednog vrelog jutra nalaze ga mrtvog pored laboratorijskog stočića, i ko će se, od stotine miliona ljudi, koji nose odela od stereosintetike, kasnije setiti njegovog imena? A Jurije Borodin će u neobično teškim uslovima ugraditi kupole za stanovanje na kamenitoj maloj Reji i mogu da se kladim u to – nijedan od budućih stanovnika tih kupola nikada neće ni čuti za njegovo ime. I, znate li, Jura, to je pravedno. Jer, i Fred Dulitl je takođe zaboravio imena svojih putnika, a oni su krenuli da jurišaju na tuđu planetu. I ti, Jura, prema svemu, nikada nećeš saznati za heroizam naučnika koji će se nastaniti u kućama koje ćeš ti graditi. Takav je svet u kome živimo. Odličan je to svet...

Jurkovski prestade da govori i pogleda Juru kao da je očekivao da će se odmah promeniti nabolje. Jura je ćutao. To se zvalo »razgovarati sa starcem«. Obojica su voleli takve razgovore. Ničeg novog za Juru u tim razgovorima, razume se, nije bilo, ali je on uvek imao utisak nečeg ogromnog i blistavog.

U kajut-kompagniju uđe Žilin i stavi pred Jurkovskog kalemove sa radiogramima.

– Jutarnja pošta – reče.

– Hvala, Vanja – slabim glasom reče Jurkovski. Uze jedan kalem, stavi ga u mašinu i uključi dekođer. Mašina poče besno da kuca.

– E pa, eto vam sada – isto tako slabim glasom reče Jurkovski izvla-

čeći iz mašine list papira. – Ponovo na Cereni nije izvršen program.

Žilin čvrsto steže Juri ruku i povuče ga u salu za upravljanje. Jura za sobom začu glas Jurkovskog:

– Poslati ga do sto davola i vratiti na Zemlju da radi kao muzejski čuvar...

JURA JE STAJAO za leđima Žilina i posmatrao ga kako doteruje fozocikler. Ništa ne shvatam – mislio je tužno. I nikada ništa neću ni shvatiti. Fazocikler je bio deo kombajna odraživača i služio je za merenje gustine protoka radijacije u radnom prostoru odraživača. Rad fazociklera pratio se na dva ekrana. Na ekranima su se palile i lagano gasile plavičaste iskrice i vijugave linije. Ponekad su se spajale u jedan svetleći oblak, i tada bi Jura pomislio da je sve propalo i da će sa doterivanjem fazociklera morati da se otpočne od samog početka, a Žilin bi u tom trenutku rekao: »Odlično. A sada još za pola stepena«. I – sve je odista počinjalo od samog početka.

Na uzvišenju je, na dva koraka iza Jure, za pultom računске mašine, sedeo Mihail Antonovič i pisao svoje uspomene. Znoj se slivao niz njegovo lice. Jura je znao da je Mihaila Antonoviča nateralo da piše memoare arhivsko odeljenje Međunarodne uprave kosmičkog saobraćaja. Mihail Antonovič je pisao i škriputao perom, dizao oči ka tavanici, nešto brojao na prste i s vremena na vreme otpočinjao da peva nekakve vesele pesmice. Bio je dobričina kakvih je bilo malo na svetu. Još prvog dana poklonio je Juri tablu čokolade i zamolio ga da pročita prvi deo uspomena koji je već bio napisao. Kritiku otvorene mladosti primio je previše srcu, ali je od tada počeo da smatra Juru za neprikosnoveni autoritet u oblasi memoarske literature.

– Slušaj, Jura – uzviknu, – slušaj i ti, Vanja!

– Slušamo, Mihail Antonoviču – spremno reče Jura.

Mihail Antonovič se nakašlja i poče da čita:

Sa kapetanom Stepanom Afanasijevičem Varšavskim prvi put sam se sreo na sunčanim i azurnim obalama Tahiti-ja. Jarke zvezde su sijale nad beskonačnim Velikim iliti Tihim okeanom. Prišao mi je i zamolio me da pripali cigaretu. Na žalost, ja nisam pušio, ali nam to nije smetalo da počnemo da razgovaramo i saznamo dosta toga jedan o drugom. Stepan Afanasijevič je na mene ostavio najpovoljniji mogući utisak. Bio je to odista divan čovek. Bio je dobar, pametan, širokih vidika. Čudio sam se širini njegovih znanja. Nežnost, kojom se odnosio prema ljudima, ponekad mi je izgledala neobična...

– Može – reče Žilin, kada je Mihail Antonovič začutao i pogledao ih snеbivljivo.

– Pokušao sam ovde samo da dam portret tog divnog čoveka – reče Mihail Antonovič.

– Da, može – ponovi Žilin, pažljivo prateći rad ekrana. Kako ste ono rekli: »Nad sunčanim i azurnim obalama sijale su jarke zvezde?« Veoma snažno...

– Gde, gde? – trže se Mihail Antonovič. – No, to je jednostavno samo opis, Vanja. Ne treba se tako šaliti...

– Ja sam i ranije čitao vaš rukopis, Mihaile Antonoviču, – reče Jura. – Sada neću doticati literarne strane. Ali, zašto su kod vas svi ljudi uvek divni? Ne, oni su odista, sigurno i bili takvi, ali kod vas je apsolutno nemoguće razlikovati jednog čoveka od drugog.

– Što je tačno, tačno je – reče Žilin. – Ako nikog drugog, kapetana Varšavskog mogao bih da raspoznam među hiljadu ljudi. Kako se on ono izražavao? »Džabalebaroš, dinosaurusi, bitange jedne obične!«

– Ne, izvini, Vanja – dostojanstveno, reče Mihail Antonovič. – Preda mnom nije govorio ništa što bi ličilo na to. Bio je ljubazan i kulturn čovek.

– Recite, Mihaile Antonoviču – reče Žilin – a šta ćete napisati o meni?

Mihail Antonovič se zbuni. Žilin se okrete prema njemu i poče s interesovanjem da ga posmatra.

– Ja se Vanja, nisam ni spremao – živnu Mihail Antonovič. – A to je odista divna misao momci! Napišaću poglavlje o ovom letu. To će biti završna glava. Tako ću je i nazvati: »Moj poslednji let«. Ne »moj« – to je nekako neskromno. Jednostavno: »Poslednji let«.

POŠTO JE USPEŠNO ZAVRŠIO doterivanje nedubliranog fazociklera, Žilin je pozvao Juru da side u mašinsko odeljenje broda, u bazu fotoreaktora.

Tamo je bilo hladno i neudobno. Žilin odmah otpoče sa proverom. Jura je lagano išao za njim, gurnuvši ruke duboko u džep, trudeći se da ne dotiče površine koje su bile prekrivene injem.

– Ipak je sve ovo odlično – reče zavidljivo.

– Šta to? – ne shvati Žilin.

Sa bukom je dizao i ponovo spuštao nekakve poklopce, pomerao poluprozračne prekrivače iza kojih se videla prava gužva štampanih shema, uključivao ekrane, na kojima su se odmah pojavljivale svetle tačke impulsa, spuštao vešte prste u nešto komplikovano, višebojno, i sve je to radio tako lako, ne razmišljajući, da je Jura dobio želju da odmah promeni struku, kako bi isto tako komandovao gigantskim organizmom fotonskog čuda, koje je zadržavalo čak i najmaštovitiju uobrazilju.

– Počinjem da vam zavidim – reče Jura.

Žilin se nasmeja.

– Odista – reče Jura – Ne znam, za vas je to svakodnevnica, uobičajeno, već vam je verovatno i dojadilo, ali sve to zajedno za mene je ipak divno. Sigurno se ponosite svojim poslom...

Žilin isključujući ekrane.

— Recimo — reče on — Radujem se, ponosim se i tako dalje. — Krenuo je dalje pored pultova pokrivenih injem. — Ja sam, Juročka, već punih deset godina ovakav naredbodavac — reče sa nekakvom čudnovatom intonacijom glasa.

— Vama... — Jura je hteo da kaže da je njemu sve to verovatno već dosadilo, ali ništa ne izgovori, bojeći se da ne kaže nešto neučesno.

Žilin je zamišljeno odvrtao težak poklopac.

— Glavno! — najednom reče. — U svakom životu kao i u svakom poslu, najvažnije je — odrediti šta je glavno. — Pogleda Juru. — Nećemo danas da pričamo o tome, važi?

Jura ćutke klimnu glavom. — Joj, joj, joj — pomisli. — Zar je i Vanji to dosadilo? To je sigurno jako loše kada se punih deset godina baviš poslom koji voliš, a onda najednom prestaneš da ga voliš. To je sigurno — užasno! Ali nekako ne liči na to, da bi Ivanu bilo dosadno...

Osvrnuo se i rekao:

— Ovde mora da postoje priviđenja...

— Pst! — reče Žilin preplašeno i isto se tako osvrte. — Ovde ih ima više nego što možeš i da zamisliš! Evo ovde — pokazao je mračan prolaz između dve razvodne table — tu sam našao... samo ne govori nikome... dečiju kapicu.

Jura se nasmeja.

— Moraš znati — nastavi Žilin — da je naš »Tahmasib« — veoma star brod. On je bio na mnogim planetama i na svakoj su se u njega ukrcavala tamnošnja priviđenja. I to ne po jedno ili dva, već čitave divizije. Ona se, ta priviđenja, muvaju po brodu, stenju, zavijaju, uvlače u pribore, narušavaju rad fazociklera... Nikako ne možemo da ih se oslobodimo...

— Treba ih politički svetom vodicom.

— Probao sam — Žilin odmahnu rukom, otvori veliki poklopac i spusti se u otvor gornjim delom svog ogromnog tela. — Sve sam probao — reče iz dubine. — I običnom svetom vodicom, i deuterijevom i tritijumovom. Nikakvog uspeha. Ali, smislio sam na kraju kako da ih se rešim. Sa »Tahmasibom« treba projuriti kroz Sunce. Shvataš li me? Još nije bilo slučajeva da bi priviđenje izdržalo temperaturu termonuklearne reakcije. Osim šala, ti si sigurno čuo za moj projekt broda koji bi proleteo kroz Sunce.

Jura odmahnu glavom. On još nikako nije uspevao da odredi trenutak kad je Žilin prestajao da se šali, a kad je počinjao da govori ozbiljno.

— Idemo — reče Žilin, uzevši ga pod ruku. — Idemo gore, ja ću ti sve detaljno objasniti.

Kad su izašli, Juru je uhvatio Bikov.

— Stažisto Borodine, — reče — podite sa mnom.

Bikov odvede Juru u kajut-kompaniju i posadi ga za sto preko puta Jurkovskog. Predstojalo je ono najneprijatnije: dva sata mučnog učenja fizike metala. Bikov je zaključio da stažista mora racionalno da iskoristi vreme leta i već prvog dana je Juru posadio za sto da rešava teorijske zadatke iz varilačkog posla. Pošteno govoreći, to i nije bilo tako neinteresantno, ali je Juru tištila pomisao na to da njega, iskusnog radnika, teraju da uči kao nekakav običan početnik.

Bikov se vratio u svoju fotelju, nekoliko minuta posmatrao je Juru kako prelistava stranice knjige, a onda je raširio nove novine. Jurkovski najednom prestade da galami svojom elektromašinom i obrati se Bikovu:

— Jesi li čuo nešto za statistiku svinjarija? — iznenada upita.

— Kakvih to svinjarija? — upita Bikov, sakriven iza novina.

– Mislim na svinjarije... ovaj... u kosmosu. Broj neblagorodnih postupaka i protivzakonitih akcija brzo raste sa udaljenjem od Zemlje, dostiže maksimum u pojasu asteroida, i ponovo opada što se brod približava granicama... ovaj... Sunčevog sistema...

– U tome nema ničeg čudnog – progunda Bikov, ne ispuštajući novine iz ruku. – Dopustili ste raznim ništavilima, kao što je na primer »Space Pearl«, da kopaju po asteroidima, i šta biste sad hteli?

– Mi smo dozvolili! – Jurkovski se razbesne. – Ne mi, već one budale u Londonu. A sada ni sami ne znaju šta da rade...

– Generalni si inspektor i sve se karte nalaze u tvojim rukama – reče Bikov.

– Dušu ću iščupati iz tih svinja! – najednom prosikta Jurkovski i ponovo počeo da galami svojom mašinom.

Jura je već znao šta je to specijalni let broj 17. Negde u ogromnoj mreži kosmičkih naseobina, koje su obuhvatale ceo Sunčev sistem, dešavale su se razne nezgode, i Međunarodna uprava za kosmički saobraćaj je odlučila da jednom zauvek raskrsti sa tim. Jurkovski je bio generalni inspektor MUKS-a i imao je, prema svemu, neograničena ovlašćenja. Imao je pravo da smenjuje, degradira, daje ukore, razrešava dužnosti, kažnjava, pa čak, izgleda, i da primenjuje silu. I više od toga, Jurkovski je imao nameru da iznenađuje krivce i zbog toga je specijalni let broj 17 držan u najvećoj tajnosti. Iz odlomaka razgovora i iz onoga što je Jurkovski naglas čitao, videlo se da će foton-ski kosmoplan »Tahmasib« proći kroz pojas asteroida i da će se zadržati u sistemu Saturna, a posle toga, zaobilaznim putem doći do Jupitera, i ponovo se kroz pojas asteroida vratiti na Zemlju.

– Uznemiravaju me naučnici na Saturnu – zabrinuto reče – Jurkovski.

– Aha – začu se iza novina.

– Zamisli samo, oni još ne mogu da se razrade i počnu da izvršavaju program rada.

– Aha...

Jurkovski ljutiti reče:

– Ne uobražavaj, molim te, da se uznemiravam zbog toga programa zato što je moj...

– Ja tako nešto i ne uobražavam.

– Mislim da ću morati da ih razdrmam – reče Jurkovski.

– No, u dobar čas – reče Bikov i prevrte stranicu novina.

Jura je osetio da ceo taj razgovor – i čudnovata nervoza. Jurkovskog i ravnodušnost Bikova – ima nekakav drugi smisao. Kao da su neshvatljiva ovlašćenja generalnog inspektora ipak imala svoje granice. I da su i Bikov i Jurkovski znali odlično te granice.

Jurkovski reče:

– Zar nije već vreme za ručak. Kadete, da li biste mogli da nam u vakuumu skuvate nešto za jelo?

MARS. RACIJA.

U ČETIRI IZJUTRA Feliks Ripkin reče: »Vreme je« i svi počeo da se spremaju. Napolju je bilo minus osamdeset i tri stepena Celzijusa. Jura je navukao na noge dva para čarapa od paperja koje mu je dala Nataša, teške krznene pantalone, preko kojih je navukao akumulatorski pojas i onda se uvukao u bundu. Feliksovi tragači, neispavani i namrgođeni, brzo su pili vrelu kafu. Nataša je trčala u kuhinju, donosila sendviče i kafu. Neko je zatražio buljon. Ripkin i Žilin su čučali u uglu sobe nad otvorenim pljosnatim sandukom iz koga su virili sjajni vrhovi raketnih granata. Mati je poslednji put proveravao elektrogrejač vindakne koja je bila predviđena za Juru.

Tragači popiše kafu i čutke krenuše ka izlazu, gde skoro već automatskim pokretima navukoše na lica maske za kiseonik. Feliks i Ži-

lin podigoše sanduk sa granatama i takođe krenuše ka izlazu.

– Jura, jesi li spreman? – upita Žilin.

– Odmah, odmah – odgovori Jura.

Mati mu pomože da navuče jaknu.

– A sada, juri na ulicu – reče. – Inače ćeš se preznojati.

Jura navuče rukavice i potrča za Žilinom.

Napolju je bilo sasvim mračno. Jura nalete na nekoga. Iz pomrčine mu neko posavetova da stavi naočare. Jura, pak, tom nekome posavetova da ne stoji nasred puta.

– Vidi čudaka – rekoše iz pomrčine. – Navuci toplotne naočare.

Jura se seti infracrvenih naočara i namače ih na oči. Mnogo bolje nije video, ali je zato počeo da nazire siluete ljudi i širok zadnji deo tenka, koji je bio zagrejan atomskim reaktorom. U tenk su tovareni sanduci sa municijom. Jura najpre počeo da dodaje sanduke, a onda se seti: može se desiti da u tenku ne bude mesta za njega i, u tom slučaju, ostaviće ga na opservatoriji. Tiho pride tenku i pope se na njega. Tamo su dva čoveka u kapuljačama navučenim do samog nosa prihvatili sanduke.

– Koga to sad vrug donosi? – odbroćudno upita jedan od njih. – Ja sam – odgovori Jura.

– A, prestonička zverka – reče drugi. – Uvlači se u tenk, guraj sanduke ispod sedišta.

»Prestoničkom zverkom« Juru su nazvali lokalni varioci, kojima je dan pre toga pomogao da opreme tenkove držačima za raketno oružje, pri čemu im je prikazao najnovije metode zavarivanja u razređenoj atmosferi.

U unutrašnjosti tenka bilo je isto tako osamdeset i tri stepena ispod nule i zbog toga toplotne naočari nisu mnogo pomagale. Jura je sa entuzijazmom vukao sanduke po

metalnom dnu tenka i gurao ih pod sedišta, stalno se udarajući o neke uglove i izbočine. Zatim više nije imao šta da vuče. Preko visokih ivica tenka prebacivali su se čutljivi tragači i počeli da sedaju na sedišta, lupajući pri tome svojim karabinima. Posle toga neko je rekao:

– Idu.

Jura oprezno izdiže glavu iznad ivice tenka. ugledao je sivi zid opservatorije i svetlosti reflektora. To su bila tri tenka centralne grupe. Feliksov glas je bio tih.

– Malinjin?

– Ja – javio se tragač koji je sedeo pored Jure.

– Petrovski?

– Ovde!

– Homericki?

Kada je završio sa prozivkom (imena Jure i Žilina nisu bila prozvana), Feliks reče:

– Idemo.

Peščani tenk »Mimikrodon« počeo da urla svojim motorima, trže se i krete uzbrdo. Jura je svaki čas padao sa svog sedišta, udarajući se o oštre uglove. Najzad ga tragač, koji je sedeo pored njega upita:

– Zašto to stalno skačeš?

– Odakle znam? – ljutito uzvratila Jura.

Uhvati se rukama za neakvu polugu, i odmah mu postade lakše. S vremena na vreme, u oblacima dima, koji su se nadneli nad tenk, pojavljivale su se svetlosti reflektora, i tada je na svetlom fonu prašine video crni krug držača za oružje i dugu cev raketne puške.

Tragači su tiho razgovarali o Storoj Bazi i njenom poreklu.

– Juče sam išao da vidim te ruševine.

– No, i?

– Razočarao sam se, da budem pošten.

– Da, arhitektura samo na prvi pogled izgleda čudnovata, a posle počinješ da osećaš da si to već negde video.

– Kupola, paralelopipedi...
– Tačno, baš kao Topli Sirt.
– Zbog toga nikome nikada nije ni palo na pamet da to nije naše.
– Razume se... Posle Fobusa i Dejmosa...
– A meni je upravo ta sličnost čudnovata.

– Je li izvršena analiza materijala?

Juri je bilo neugodno i osećao se nakako usamljen. Na njega niko nije obraćao pažnju. Ljudi su izgledali nekako tuđi, ravnodušni. Lice mu je prosto pekla užasavajuća hladnoća. O dno tenka udarale su prave fontane peska koje su izletale ispod gusenica. Tu negde, u blizini, nalazio se Žilin, ali on ga nije ni čuo, niti video. Jura se čak osetio pomalo uvređen zbog toga.

Bikov je Juru pustio na Mars očigledno preko volje, i na ličnu Žilinovu odgovornost. On je sa Mihailom Antonovičem ostao na brodu i sad se zajedno sa Fobosom okretao na razdaljini od devet hiljada kilometara od Marsa. Gde se u tom trenutku nalazio Jurkovski, to Jura nije znao.

Kada bi mi barem dali karabin, neraspoloženo pomisli. Ja sam im ipak, zavarivao držače za oružje.

Oko njega svi su sedeli sa karabinima i zbog toga su se verovatno i osećali tako sigurno i smireno.

Ipak, čovek je po prirodi svojoj nezahvalan i ravnodušan, gorko je razmišljao Jura. Kada bi ovde bili naši momci, sve bi bilo suprotno. Ja bih imao karabin, i znao bih gde i zašto idemo. I znao bih šta treba da radim.

Tenk se najednom zaustavi. Od svetlosti reflektora, čiji je snop rasecao oblake prašine, postalo je svetlije. U tenku su svi začutali i Jura začu nepoznati glas:

– Ripkine, izidite na zapadni deo. Kuzmine, na istočni. Džefer-sone, ostanite na južnom.

Tenk ponovo krete. Svetlost reflektora pade u unutrašnjost tenka.

i Jura ugleda Feliksa, koji je stajao kraj držača za oružje sa radiofonom u ruci.

– Okreni se bokom prema zapadu – reče Ripkin vozaču.

Tenk se iskrenu, a Jura raširi laktove, da ne bi pao na dno.

– Tako, dobro – reče Feliks. – Podi još malo napred. Tamo je ravnije.

Tenk se ponovo zaustavi. Ripkin počeo da govori preko radiofona:

– Ripkin je na mestu, druže Livanov.

SVI TRAGAČI STAJALI SU i gledali preko ivice tenka. Jura je takođe posmatrao. Ništa se nije videlo, osim oblaka prašine koja se lagano slegala u svetlosti reflektora.

– Kuzmin na mestu. Kraj mene je nekakva kula.

– Spustite se niže.

– Razumem.

– Pažnja! – reče Livanov. Ovoga puta govorio je pomoću megafona i glas mu je odjekivao nad pustinjom. – Racija će otpočeti kroz nekoliko minuta. Do izlaska sunca preostalo je još jedan sat. Goniči će stići za pola sata. Kroz pola sata uključite sirene. Možete da pucate. To je sve.

Tragači su počeli da se kreću. Ponovo se začula odvratna škripa držača. Preko ivica tenka virile su cevi karabina. Prašina se slegla i siluete ljudi lagano su se gubile, slijavajući se sa pomrčinom. Ponovo su se videle samo zvezde.

– Jura, dodi ovamo – tiho pozva Žilin.

– A gde to? – upita Jura i krete prema glasu.

– Ovamo, ka držaču.

Tenk je bio pun sanduka. Odakle ih je samo toliko? – pomisli Jura. Jaka Žilinova ruka dogradi ga za rame i povuče pod držač.

– Sedi ovde, da mi pomažeš – strogo reče Žilin.

– A kako to? – upita Jura. Još uvek je bio uvređen, ali je počeo da se smiruje.

Feliks Ripkin tiho reče:

– Ovde se nalaze sanduci sa granatama. – Osvetlio ih je baterijskom lampom. – Izvlačite granate, jednu za drugom, skidajte poklopac sa zadnjeg dela i dodajte mi ih.

Tragači su međusobno razgovarali.

– Ništa ne vidim.

– Danas je veoma hladno, sve se smrzlo.

– Da. Uskoro će jesen. Predstoji hladni period...

– Eto, ja, na primer, na zvezdanom fonu vidim nekakvu kupolu i nišanim u nju.

– Zašto?

To je jedino što vidim.

– A može li da se spava?

Feliks nad Jurinom glavom tiho reče:

– Momci, istočnu stranu pod okom držim ja. Ne pucajte za sada, hoću samo da isprobam pušku.

Jura odmah uze granatu i skide sa nje kapak. Za nekoliko trenutaka zavlada mrtva tišina.

– A Nataša je divna devojka, zar ne? – upit neko šapatom.

– Samo ne treba onako kratko da se šiša – začu se glas sa zapadnog dela tenka.

– Zašto samo taj Serjoža propušta priliku? Takva momčina – to ne liči na njega...

– Koji to Serjoža?

– Serjoža Bjeli, astronom

– Sigurno je oženjen.

– Nije.

– Svi je mnogo vole. Kao drugovi. Odista je izuzetno divan čovek. I pametna je. Poznajem je još sa Zemlje.

– A još si je terao da ti donese buljon?

– A zašto da ne?

– Pa – nije to lepo. Radila je cele noći, posle toga nam je pripremila doručak. A tebi se najednom prijelo nekakav buljon.

– Pst!

U tišini koja je zavladovala, Feliks tiho reče:

– Jura, hoćete li da vidite pijavicu? Gledajte!

Jura se prope. U prvom trenutku video je samo crne siluete ruševina. Zatim je nešto počelo da se pomera. Dugačka, elastična senka pojavila se ispod kula i počela da se kreće levo-desno, zaklanjajući zvezde. Zaškripa držač i senka se zaustavi. Jura prestade da diše. Sad, pomisli. Sad. Senka se iskrivi, kao da je počela da se savija, i tog trenutka grunu raketna puška.

– Ko je pucao? – začu se kroz megafon.

– Ripkin – odgovori Feliks.

– Pogodak?

– Da.

– No, neka je sa srećom – zaurla megafon.

– Granatu – tiho reče Feliks. Juram mu je brzo strpa u ruku.

– Odlično – zavideći reče neko od tragača – Tačno na dva dela.

– Da, nije to običan karabin.

– Felikse, a zašto mi nismo dobili takve?

– Jurkovski je doneo samo dvadeset i pet komada.

– Šteta, oružje je više nego odlično.

Iz istočnog tenka takode su otvorili paljbu. Jura sa interesovanjem okreće glavu, ali ništa ne vide. Granata počne da šišti i upali se nad ruševinama raketa, koja je bila ispaljena iz nekog drugog tenka.

PALJBA JE SA KRATKIM intervalima trajala dvadesetak minuta. Jura nije ništa video. Dodavao je granatu za granatom i oznojio se. Pucali su sa obe strane tenka. Feliks je sa strašnom škripom okrećao držač i pušku. Zatim su uključili i sirene. Monotoni urlik odjekivao je nad pustinjom. Juri su počeli da trnu zubi i zasvrbele su ga pete. Pucnjava je prestala, ali je bilo nemoguće razgovarati.

Brzo je svitalo. Jura je sada video tragače. Skoro svi su sedeli, priljubljeni leđima uz zidove tenka, navukavši kapuljače na glavu. Na dnu su ostajali otvoreni sanduci od plastike. Po podu su se valjale prazne čaure i šaržeri. Pred Jurom je na sanduku sedeo Žilin držeći karabin među nogama. Na njegovim otkrivenim obrazima nahvatalo se inje. Jura ustade i baci pogled na Staru Bazu. Očekivao je da će ugledati gomile leševa koji se dime. Tek kada se malo bolje zagledao, primetio je žućkasto, dlakavo telo koje se valjalo u bodljikavom rastinju, dok je na jednoj kupoli blistalo nešto odvratno, mokro.

Jura se okrete i pogleda prema pustinji. Pustinja je bila siva pod tamnoljubičastim nebom, pokrivena sivom pelenom peščanih dina, mrtva i dosadna. Ali, visoko nad horizontom, on ugleda jarku, žutu traku, koja je pokrivala skoro ceo zapadni deo neba. Traka se brzo širila, rasla i postajala sve svetlija.

– Goniči idu! – povika neko, a to se kroz urlanje sirena jedva čulo.

Jura se doseti da je žuta, jarka traka nad horizontom oblak prašine koji su podigli goniči.

– Goniči, goniči! – povika Jura.

Ceo horizont, sa leve i desne strane, bio je pokriven crnim tačkama. Tačke su se pojavljivale i nestajale i ponovo se pojavljivale na uzvišicama udaljenih peščanih dina. Već se sada videlo da se tenkovi i krawleri kreću maksimalnom brzinom i da svaki vuče za sobom dugački, prašnjavi trag. Duž celog horizonta videlo se svetlučanje i bilo je nemoguće shvatiti šta je to – jesu li to pucnji ili eksplozije granata, a možda i samo svetlučanje sunca, čiji su se zraci odbijali od stakla branika.

Juru su gurnuli u slabine i on je seo, spotakavši se o sanduke. Feliks Ripkin je na držaču vešto i brzo okretao svoj dugački bacač granata. Nekoliko tragača bacilo se ne

levu stranu tenka. Goniči su se približavali fantastičnom brzinom. Megafon zaurla, nadjačavajući jauk sirena:

– Otvori paljbu na pustinju! Paljbu na pustinju!

Iz tenka otvorivši paljbu. Jura je video kako se široka Žilina ramena tresu od pucanja, video je bele plamčičke nad tenkom, i nikako nije mogao da shvati u koga i gde to pucaju. Feliks ga udari rukom po kapuljači. Sirene su i nadalje urlale, odjekivali su pucnji, svi su bili isviše zauzeti, i on nije imao koga da upita šta se to dešava. Zatim je video kako se od jednog tenka, koji se približavao, podigla dugačka struja plamena, koja je ličila na ispljuvak, i nestala u pojasu dima i prašine. Tada shvati. Svi su pucali u taj pojas prašine: tamo su se nalazile pijavice. Taj pojas dima se približavao.

Iza brežuljka, zadnjim delom okrenutim napred, lagano se pojavio Kuzminov tenk. Tenk se još nije ni zaustavio, kada se njegova kupola otvori i iz nje se pojavi ogromna crna cev. Cev počne da se diže prema nebu i kad se zaustavila pod uglom od četrdeset i pet stepeni, Kuzminovi tragači izleteše iz tenka i polegaše pod gusenice. Iz samog tenka počeo je da se diže gust, crni dim. Na grebenu brežuljka, koji je bio udaljen oko tri stotine metara, pojavi se pećurka dima i prašine.

Feliks ponovo lupi Juru po kapuljači. Jura mu odmah, jednu za drugom, dodade dve granate i osvrte se prema Kuzminovom tenku. U prašini se videlo kako tragači sa mukom izvlače cev iz tenka.

Pojas dima i prašine, u kome su se pojavljivali plamčići eksplozija, približavao se sve više. I, na kraju, Jura ih je ugledao. Pijavice su ličile na ogromne sivo žute punoglavce. Elastične, veoma pokretljive, bez obzira na svoju veličinu i očigledno veliku težinu, one su iskakale iz oblaka dima, letele po nekoliko de-

setina metara i ponovo nestajale u prašini. A za njima, bukvalno za njihovim petama, jurili su, skakućući po dinama i brežuljcima široki, četvrtasti peščani tenkovi i mali kraleri i svetlucali plamićima pucnjeva. Jura se sagao da dohvati granatu, a kada se uspravio, pijavice su bile sasvim blizu, tenkovi su počeli da usporavaju i na njihove krovove da iskaču ljudi i mašu rukama. Odnekud sa leve strane, zaobilazeći tenk Kuzmina, fantastičnom brzinom prolete jedan peščani tenk i projuri pored same peščane zaveses, kroz centar pijavica. Kabina tenka bila je prazna. Za njim je iskočio drugi, isto tako prazan tenk, pa treći, i više ništa nije moglo da se razabere u gustoj, žutoj prašini.

– Prekini paljbu! – zaurla megafon.

– Gazi! Davi! – zaurla megafon goniča.

Prašina je prekrila sve, a pošto je počelo da sviće, vidljivost je bila vrlo slaba.

– Čuvaj se! – povika Feliks i saže se

Izduženo, tamno telo prelete iznad tenka. Feliks se ispravi i počeo da okreće raketnu pušku prema Staroj Bazi. Iznenada sirene prestadoše da urlaju i odmah se začu buka motora desetak tenkova. Feliks više nije pucao. Iz oblaka prašine pojavi se nekoliko ljudi naružanih karabinima. Oni pritrčase tenku i počese da uskaču u njega.

– Šta se desilo? – upita Žilin.

– Klauler se preturio – brzo odgovori neko.

Drugi, nervozno se nasmejavši, reče:

– Lagano i metodično kretanje.

– Popara, prava pravcata popara – reče treći. – Ne umemo da ratujemo.

Grohot motora čuo se sasvim blizu i pored njih lagano i nekako nesigurno prodoše dva tenka. Poslednji je za sobom vukao nešto bezoblično, prekriveno prašinom.

Začudeni glas iznenada reče:

– Momci! Pa sirene više ne urlaju!

Svi počese da se smeju i da istovremeno govore.

– Uh, ala je ovo prašinčina!

– Kao da su počele jesenje bure.

– Šta sad da radimo, Felikse? Ehej, komandante!

– Čekaćemo – tiho reče Feliks.

– Prašina će se ubrzo sleći.

– Zar smo ih se otarasili?

– Ehej, goniči, jeste li ih mnogo pobili?

– Dosta će biti za večeru – odgovori neko od goniča.

– One su, podle, sve otišle u podzemne pećine.

– Ovuda je prošla samo jedna. Boje se sirena.

Prašina je lagano počela da se sleže. Pojavi se kružić sunca, ružičasto nebo. Jura ugleda mrtvu pijavicu – verovatno onu što je preskočila tenk. Ležala je na litici brežuljka, prava kao motka, dugačka, pokrivena žutom, ostrim čekinjom. Čeljusti su joj bile sasvim okrugle, imale su u prečniku pola metra, i bile pune pljosnatih, trouglastih zuba. Jura se osvrte, i konstatova da se prašina skoro sasvim slegla i da se oko njih nalazi više tenkova i kralera. Ljudi su skakali preko ivica tenkova i lagano se peli uz liticu prema ruševinama Stare Baze. Motori su utihli. Nad bregom su se čuli samo glasovi, a pod nogama je pucketalo ugljenisano žbunje.

– Idemo – reče Feliks.

Skide pušku sa držača i prebaci je preko ivice tenka. Jura krete za njim, ali ga Žilin uhvati za rukav.

– Lagano, lagano – reče. – Poći ćeš sa mnom, golupčiću.

Izišli su iz tenka i počeli da se penju uz liticu za Feliksom. Feliks je krenuo prema ovoj grupi ljudi, na oko pet metara ispod ruševina. Ljudi su se okupili oko duboke crne špilje, koja se strmo spuštala pod razvaline. Pred samim ulazom, pod-

bočivši se, stajao je čovek sa karabinom oko vrata.

– I šta kažete, mnogo ih je već otišlo tamo? – pitao je.

– Dve pijavice sigurno – odgovoriše iz gomile. A možda i više.

– Jurkovski! – reče Žilin.

– Kako ih niste... hm-hm... zadržali? – upita Jurkovski sa prekorom u glasu.

– A one... hm-hm... nisu htele da se zaustave – objasni neko iz gomile.

– Trebalo ih je... hm-hm... zadržati! – Jurkovski skide karabin. – Idem da vidim – reče.

Niko nije uspeo da kaže ni jednu reč, a on se već sagao i sa neočekivanom lakoćom skočio u pomrčinu. Za njim je, kao njegova senka, skočio Feliks. Jura više nije razmišljao.

– Dopustite, druže – reče i uze karabin od suseda. Zaprepašćeni čovek nije se ni protivio.

– Kuda ćeš? – zapanji se Žilin, osvrćući se sa ulaza u pećinu. Jura odlučno zakorači ka špilji. – Ne – brzo reče Žilin. – Ti tamo ne smeš, već sam ti to rekao! – zaurla Žilin i gurnu ga u grudi. Jura sede podigavši oblak prašine. Gomila poče da se smeje. Pored njih protrčase tragači, nestajući jedan za drugim u pećini.

Jura skoči: bio je besan.

– Pustite me – zaurla. Bacio se napred ali nalete na Žilina, koji je stajao kao zid. Žilin reče molećivo:

– Jura, izvini, ali tebi tamo odista nikako nije mesto.

Jura se ćutke otimao.

– Zašto se samo otimaš? Vidiš i sam da sam i ja ostao.

U pećini su počeli da odjekuju pucnji.

– Kao što vidiš, odlično su se snašli i bez nas dvojice.

Jura steže zube i udalji se. Ćutke gurnu karabin u ruke goniču i ostade u gomili. Činilo mu se da ga svi posmatraju. Sramota, mislio je, kakva sramota! Umalo još da mu i uši izvuku! Pa da su sami, samo on i

Žilin, još i nekako. Ali u prisustvu svih...

– Ne ljuti se, Jurka – reče Žilin.

– Nehotice sam. Sasvim sam zabravio da je ovde teža slabija nego na Zemlji.

Jura je i dalje uporno ćutao.

– Ne uznemiravaj se – nežno reče Žilin, popravljajući mu kapuljaču na glavi. Ništa mu se neće desiti. Tamo je kraj njega Feliks, tragači su tamo... I ja sam takođe u prvi mah pomislio da će starac nastradati, i pojurio sam za njim, ali sam se, zahvaljujući tebi, osvestio...

Žilin je govorio još nešto, ali ga Jura više nije čuo. Bolje bi bilo da su me izvukli za uši, mislio je očajno. Bolje bi bilo da su me javno, pred svima, išamarali. Dečak, bala-vac, običan egoista! Pravilno je Ivan uradio što me je odalamio. Trebalo je još jače da me udari. Kada je Jurkovski skočio u pećinu, ja sam to shvatio kao dozvolu za herojske postupke, podvige. Ni za trenutak nisam mislio da Jurkovskom preti opasnost. Želeo sam da se sukobim sa pijavicama, želeo sam da se proslavim... Dobro je što Ivan sve to ne zna...

– Čuvaj se! – zaurlaše otpozadi.

Jura mahinalno odskoči u stranu. Kroz gomilu se prema pećini probijao krauler, koji je za sobom vukao prikolicu sa ogromnim srebrnastim rezervoarom. Od rezervoara se pružalo ogromno crevo sa čudnovatim metalnim produžetkom, koji je pod mišicom držao čovek na prednjem sedištu kraulera.

– Ovde? – upita čovek i ne sačekavši odgovor uperi produžetak prema pećini. Priđi bliže – reče vozaču. – A vi, momci, uklonite se – reče gomili. – Dalje, dalje. No, hoćete li se ukloniti odatle – doviknu Juri.

Nanišanio je produživačem u crni otvor špilje, ali se na ulazu u pećinu pojavio jedan od tragača.

– Šta je sad ovo? – upita on.

Čovek sa crevom sede na svoje mesto.

— Do vruga — reče. — Šta vi to tamo radite?

— Pa to je bacač plamena, momci! — doseti se neko u gomili.

Čovek koji je upravljao bacačem plamena počea se ispod kapuljače.

— To tako ne može — reče on. — Ipak treba upozoriti...

Pod zemljom su do te mere učestali pucnji, da se Juri učini da je iz pećine počelo da leti perje.

— Šta ste to ovde započeli? — upita čovek na krauleru.

— To je Jurkovski — odgovoriše iz gomile.

— Koji to Jurkovski? — upita čovek.

— Sin, očigledno?

— Ne, otac.

Iz pećine su jedan za drugim izašla tri tragača. Kada je ugledao bacač plamena, jedan od njih reče:

— Odlično. Sad će svi izići i pokaz ćemo im gde zimuju rakovi.

Iz pećine su počeli da izlaze ljudi. Poslednji su izišli Jurkovski i Feliks.

— Znači, ova kula nad nama treba da bude nešto kao... hm... hm... pumpna stanica. Lako je... hm-hm... moguće. Junačina ste, Felikse. — Ugleda bacač plamena i stade. — Aha, bacač plamena! No, pa... hm-hm... šta, možete da radite. — Blagonaklono klimnu glavom čoveku, koji je pod miškom držao metalnu cev bacača.

Čovek živnu; skoči sa svog sedišta i pride pećini vukući za sobom dugo crevo. Gomila se pomeri unazad. Samo Jurkovski ostade pored čoveka, podbočivši se.

— Gromovnik, a? — reče Žilin nad samim Jurinim uvetom.

Čovek nanišani. Jurkovski ga iznenada dograbi za ruku.

— Stanite. A zašto... hm-hm... zašto je to u stvari potrebno? Žive pijavice su odavno... hm-hm... mrtve, a mrtve će... hm-hm... biti potrebne biolozima. Zar ne?

— Zevs — reče Žilin. Jura samo sleže ramenima. Bilo ga je sramota.

PENJKOV ISKAPI ŠOLJU i zamišljeno progovori:

— Da popijemo još po šolju kafe, a?

— Daj da ti sipam — reče Mati.

— A ja hoću da to uradi Nataša — reče Penjkov.

Nataša mu nasu kafu. Mati reče:

— Ipak ne shvatam — jesmo li uništili te pijavice ili nismo?

Serjoža se odvoji od knjige koju je čitao:

— Kominike glavnog štaba — reče. — Na bojnom polju je ostalo šesnaest pijavica, jedan tenk i tri kraulera. Prema neproverenim podacima, još jedan tenk ostao je na peščanim dinama na samom početku racije i za sada još nije izvučen odatle.

— To znam — objavi Mati. — Mene sad interesuje — da li mogu da idem u Topli Sirt?

— Možeš — reče Penjkov duva jući. — Ali ipak sa sobom treba da ponesesh karabin.

— Razumem — reče Mati sarkastično.

— A šta ćeš ti, u stvari, noću na Toplom Sirtu? — upita Sergej.

— Evo zašto — poverljivo reče Mati. — Na primer, dolazi vreme drugu Bjelom, Sergeju Aleksandroviču, da vrši osmatranje. Tri je sata noću, a druga Bjelog, kao što i sami shvatate, nema na opservatoriji. Tada ja odlazim u Topli Sirt, u Centralnu meteorološku stanicu...

— Laboratorija osam — dodade Penjkov.

— Sve sam shvatio — reče Sergej.

— A zašto ja ništa ne znam? — upita Nataša uvredeno.

— Ripkina dugo nema — zamišljeno reče Sergej.

— Da, odista — reče Penjkov značajno.

— Dojadili ste mi, da znate samo koliko — uzdahnu Nataša.

U hodniku zaškripaše vrata ulaznog otvora.

– On će sad doći i počće da nam se podsmeva – reče Penjkov. Neko zakuca na vrata.

– Uđite – reče Nataša i ljutito pogleda momke.

Ušao je Ripkin, uredan i doteran, u čistom kombinezonu, u snežno beloj košulji, sveže izbrijan.

– Primate li me? – upita tiho.

– Uđi, Feliks – reče Mati i poče da sipa kafu u pripremljenu šolju.

– Danas sam malo zakasnio – reče Feliks. – Bilo je savetovanje kod direktora. Najviše smo govorili o regeneracionoj fabrici. Jurkovski je naredio da se za dva meseca prekinu svi naučni radovi. Svi naučnici mobilisu se u radionice i na gradnju.

– Svi? – upita Sergej.

– Svi. Čak i tragači. Sutra će biti izdato naređenje.

– Moj program ode do đavola – tužno reče Penjkov. – I zašto samo naša administracija nikako ne može da sredi stanje?

Nataša reče:

– Čuti, Voloda! Ti u stvari ništa ne znaš...

– Da – reče Sergej zamišljeno.

– Čuo sam da sa vodom loše stojimo. A šta je još bilo na savetovanju?

– Jurkovski je održao veliki govor. Rekao je da smo se zaglibili u svakodnevicu. Da suviše volimo da živimo po rasporedu, da obožavamo mesta na kojima sedimo i da smo za trideset godina uspeli da stvorimo... kako je to ono rekao... »dosadne i komplikovane tradicije«. Sve u svemu, govorio je otprilike isto što i ti, Sergej, sećaš se, prošle dekade. O tome da se oko nas nalaze tajne, a da mi rijemo... Posle nas je pohvalio za raciju, rekao da je došao na nas pogura i da mu je drago što smo se sami odlučili da izvršimo raciju... A onda je stupio Pučko i zatražio glavu Livanova.

– A zašto? – upita Penjkov.

– Upropastili su tenkove. A kroz dva meseca našu grupu prebacuju na Staru Bazu, tako da ćemo biti susedi...

A Jurkovski odlazi? – upita Mati.

– Da, noćas.

– Interesantno – zamišljeno reče Penjkov. – Zašto on vodi sa sobom onog varioca?

– Da zavaruje držače za raketne puške – reče Mati. – Priča se da se sprema da izvrši još nekoliko racija na asteroidima.

– Sa Jurkovskim sam imao sukob – reče Sergej. – Još u Institutu, polagao sam ispit iz teorijske planetologije i on me isterao iz kabineta, na originalan način. »Dajte mi – kaže on – dajte Bjeli, vaš indeks i otvorite molim vas, vrata. Ja mu sa najvećim zadovoljstvom pružih indeks i otvorih vrata. U tom času on je bacio moj indeks kroz otvorena vrata i rekao: 'Idite i vratite se kroz mesec dana.'«

– I? – upita Penjkov.

– Pa, otišao sam.

– A zašto samo tako grubo? – upita Penjkov.

– Mlad sam tada bio – reče Sergej. – Eksplozivan...

– A sada si mi pa bolji – primeti Nataša.

– No, da li smo pobili pijavice ili nismo? – upita Mati.

Svi pogledaše Feliksa.

– Teško je reći – reče Feliks. – Ubijeno je šesnaest pijavica, a mi nismo očekivali da ih ima više od deset. Praktično smo ih sve pobili.

– A ti si ipak došao sa karabinom? – upita Mati.

Feliks klimnu glavom.

– Razumem – reče Mati.

– Da li je tačno da Jurkovskog umalo nisu spalili bacačem plamena? – upita Nataša.

– I mene zajedno sa njim – reče Feliks. – Spustili smo se u podzemnu pećinu, a ljudi nisu znali da se nalazimo tamo. Sa tom pećinom

ćemo i početi da radimo kroz jedno dva meseca. Po mome mišljenju, tamo se nalaze ostaci vodovoda. Vodovod je čudan – cevi nisu okrugle, već nekako pljosnate.

– Veruješ li još u dvonoga uspravna bića? – upita Sergej.

Feliks odmahnu glavom.

– Ne, ovde ih sigurno nećemo pronaći.

– Gde to – ovde?

– Kraj vode.

– Ne shvatam – reče Penjkov. – Suprotno! Ako ih nema kraj vode, to znači da ih uopšte i nema.

– Ne, ne, ne – reče Nataša. – Čini mi se da vas razumem. Kod nas, na Zemlji, Marsovci bi počeli da traže ljude u pustinji. To je prirodno. Što dalje od otrovnog zelenila, što dalje od oblasti koje pokrivaju oblaci.

– Znači, mi treba da tražimo Marsovce u pustinjama? – reče Penjkov. – Divna stvar! A šta će im onda vodovod?

– A možda to i nije vodovod – reče Feliks – već odvodnik vode. Nešto nalik na naše drenažne kanale.

– To bi već bilo, po mome, i previše – reče Sergej – Najverovatnije će biti da oni žive u šupljinama pod površinom. Uostalom, ja ni sam ne znam zašto, ali mi se čini da je ono što govoriš presmelo... Nenormalno presmelo...

– Drugačije se i ne može – reče Feliks tiho i sleže ramenima.

– Majko moja! – reče Penjkov i ustade od stola. – Vreme mi je.

Prošao je preko sobe prema gomili bundi.

– I meni takode – reče Nataša.

– I meni – odazva se Sergej.

Mati počeo da rasprema sto. Feliks uredno zavrnu rukave košulje i počeo da mu pomaže.

– Dobro, šta će ti toliko satova na rukama? – upita Mati, bacivši pogled na Feliksove ruke.

– Zaboravio sam da ih skinem – promrmlja Feliks. – Sada mi

oni, najverovatnije, više neće biti potrebni.

– A kada su ti bili potrebni?

– Proveravao sam jednu hipotezu – tiho reče Feliks. – Zašto pijavice napadaju uvek s desne strane. Zabeležen je jedan jedini slučaj kada je pijavica napala s leve strane – na Krajcera, koji je bio levak i nosio sat na desnoj ruci.

Mati zapanjeno pogleda Feliksa.

– To sam, eto hteo da proverim i razjasnim. Mene lično ni jednom nisu napale, a kretao sam se po veoma opasnim mestima.

– Čudnovat si ti čovek, Felikse – reče Mati i nastavi da pere tanjire.

TAHMASIB. PREDNOST UPUTSTAVA.

ŽILIN JE ČITAO sedeći za stolom. Njegove su oči brzo klizile po stranicama knjige, presijavajući se povremeno u plavičastoj svetlosti stonene lampe. Jura je jedno vreme posmatrao Žilina, i najednom uhvati samoga sebe kako mu se divi.

Vanja Žilin odista je bio dobar. Čovek može da dođe kod njega u bilo koje doba, da sedi i brblja šta hoće, i nikada da mu ne smeta. On se uvek raduje ljudima. Postoje takvi ljudi na svetu i divno je što postoje. Ženja Segal, recimo. Sa njim čovek može da krene kud hoće, može da rizikuje koliko hoće, i tačno se zna da neće morati da ga tera. Jura je zamislio Ženju na Reji, kako zajedno sa ostalim momcima vari teške konstrukcije u crnoj praznini. Bela vatra oksitana igra na silikatnim skelama, a on peva pesme na sav glas, pridržavajući laktovima cilindar aparata za pravljenje smeše, koji mu uvek visi na grudima, a ne na leđima, kako to zahtevaju propisi. Tako mu je zgodnije, i niko ne može da ga ubedi da to ne radi, sve dok ga neko sa cilindrom na leđima ne prestigne na nekakvom inercionom šavu ili na običnom spoju. Tada će ga on pogle-

dati i možda će prebaciti cilindar na leđa, ali ni to nije sasvim sigurno. A uputstva i propisi ga se jednostavno ne tiču. Uputstva i propisi su za one koji još ništa ne znaju. Ali, sluha zato uopšte nema. Peva odista jezivo. A to je i dobro, jer – kakav je to čovek, kome ništa ne može da se zameri? Pristojan čovek uvek mora imati nekakav nedostatak.

– Vanja – upita Jura – imate li sluha?

– Šta ti je, brate – odazva se Žilin, ne odvajajući se od knjige. – Za koga me ti to smatraš?

– Tako sam i mislio – reče Jura Zadovoljno. – A kakva vam je to knjižica?

Žilin podiže glavu. Jedno ga je vreme posmatrao, a onda lagano reče:

– Pravila sanitarne discipline za gardiste Njenog imperatorskog veličanstva.

Jura prasnu u smeh. Bilo je jasno da Ivan ne želi da kaže kakva je to knjiga. Pa šta, u tome nema ničeg...

– Danas sam na kraju savladao Fiziku metala – reče Jura. – Dosadna stvar. Zar mogu da se pišu knjige? Aleksej Petrovič me je ispitao – poslednju reč Jura je izgovorio sa posebnom odvratnošću. – Zašto stalno traži kod mene nekakve začkoljice? Šta velite Vanja?

Žilin zatvori knjižicu i strpa je u sto.

– To ti se samo čini – reče. – Kapetan Bikov se nikada ne kači ni za koga. On samo zahteva ono što mora. On je izuzetno pravedan čovek, naš kapetan.

Jura je nekoliko trenutaka razmišljao o tome da li je zgodno i pošteno da kaže ono što bi hteo da kaže. U oči Bikovu tako nešto ne smeš reći. A iza leđa opet nije lepo govoriti. A hteo bi, kako bi samo hteo da kaže...

– Vanja, a kakve ljude najviše mrzite?

Žilin odmah odgovori:

– Ljude koji ne postavljaju pitanja. Postoje takvi – samouvereni...

Zažmurio je, bacio pogled na Juru, dohvatio olovku i brzo nacrtao njegov portret. Stažista Borodin, veoma sličan, prćastog nosa, sedeo je iskosivši lice i čitao Fiziku metala.

– A ja nikako ne mogu da podnesem dosadne – izjavi Jura razgledajući crtež. – Mogu li da ga uzmem? Hvala... Ja, Vanja, nikako ne mogu da trpim dosadne. Njihov je život nekako dosadan. Na poslu pišu kojekakve papiriće ili računaju na mašinama koje nisu sami ni izmislili, a isto tako i ne pokušavaju da nešto izmisle. Oni sve rade »kao ljudi«. Eto, počinju oni da rasuđuju: ove su cipele lepe i jake, a ove nisu i ne umeju kod nas, u Vjazmi da prave lep nameštaj, moraćemo da ga poručimo iz Moskve...

Žilin je zamišljeno slušao, pažljivo crtajući po papiru ogromni integral od nule do beskonačnosti.

– Oni uvek imaju gomilu slobodnog vremena – nastavi Jura, – i nikada ne znaju šta da rade s tim vremenom. Voze se kolima u ogromnom, velikom društvu i čoveku se prosto gadi da ih gleda kako to idiotski rade. Prvo po gljive, potom odlaze u kafe i jedu – tek onako, od dosade – a zatim počinju da jure po putevima, samo po onim najboljim i najurednijim, gde je sve sigurno i bezbedno, gde su automati za popravku i moteli, i gde se sve što zaželiš nalazi pod rukom. Najzad se okupe u nekakvoj vili i tamo opet ništa ne rade, čak i ne razgovaraju. Prebiraju, recimo, svoje odvratne gljive i svađaju se oko toga koja gljiva spada u koju vrstu. A ako slučajno počnu da govore o nečem ozbiljnom – tada najbolje da se odmah beži! Zašto ih, vidite li, do sada još nikako ne puštaju u kosmos. A kad bi ih čovek zapitao šta će im to – ne bi umeli da odgovore ništa pametno, samo bi počeli da mrmljaju nešto o svojim pravima.

Užaš božji koliko vole da trtljaju o svojim pravima. Najodvratnije je ipak to, što uvek imaju masu slobodnog vremena i što ga traće. Ja, ovde na »Tahmasibu« ne znam šta da radim od besposlice, jedva čekam da počnem da radim. Oni bi se ovde osećali kao riba u vodi...

Jura izgubi nit i začuta. Žilin je i dalje crtao svoj integral, a lice mu zbog nečega postade tužno. Onda reče:

– A kakve veze sa tim ima kape-tan Bikov?

Jura se seti od čega je počeo.

– Aleksej Petrovič – neodlučno reče – nekako je dosadan...

Žilin klimnu glavom.

– Tako sam i mislio – reče. – Ali ti grešiš, dragi moj, ako sve trpaš na jednu gomilu – i Bikova i one koji obožavaju bezbedne jurnjave po drumovima...

– Uopšte na to nisam ni mislio...

– Shvatam te. Pazi. Bikov voli svoj posao – to je broj jedan. Ne može sebe da zamisli na nekom drugom mestu – to je broj dva. Osim toga, Aleksej Petrovič radi čak i onda kada čita novine i časopise u svojoj fotelji. Nikada nisi razmišljao o tome?

– Ne, nisam...

– A trebalo bi. Znaš li u čemu se sastoji rad Bikova? Uvek biti spreman. To je težak posao. Posao koji iznuruje. Treba biti Bikov, da bi čovek mogao sve to da izdrži. Treba se navići na stalnu napetost, na stalne stalne spremnosti za akciju. Shvataš li me?

– Ne znam... Ako je odista tako...

– U tome i jeste stvar što je odista tako! On je vojnik kosmosa.

Jura ćutke i neodlučno klimnu glavom.

– Znam, osvojio te je Vladimir Sergejevič. No, pa šta, to je sasvim razumljivo. Sa jedne strane Jurkovski, koji smatra da je život nepotrebno muvanje i da treba koristiti pogodan slučaj da bi se čovek

ispraznio u vulkanskoj eksploziji. Sa druge strane opet Bikov koji smatra da je pravi život u neprekidnoj napetosti; on ne priznaje nikakve slučajeve, jer je unapred pripremljen za sve mogućnosti, i za njega ne postoji iznenađenje... Postoji, međutim, i treća strana stvari. Zamisli Jura – Žilin stavi dlanove na sto i zaveli se u fotelju – ogromnu zgradu ljudske kulture: sve što je čovek stvorio, što je oduzeo od prirode i što je udesio onako kako to priroda nije mogla. Veličanstvenu zgradu! Grade je ljudi koji odlično poznaju svoj posao i koji ga mnogo vole. Na primer – Jurkovski, Bikov... Takvih je ljudi za sada manje od ostalih. A drugi – to su oni na kojima stoji ta zgrada. Takozvani mali ljudi. Jednostavno – poštene ljudi koji možda i ne znaju šta vole a šta ne. Ne znaju, nisu imali prilike da saznaju šta mogu, šta ne mogu. Oni jednostavno pošteno obavljaju svoj posao tamo gde ih je postavio život. To su uglavnom oni, koji drže na svojim plećima dvorac Misli i Duha. Od devet do petnaest drže ga na svojim leđima, a onda odlaze da skupljaju gljive. – Žilin začuta. – Razume se, svako bi hteo da gradi. Hteo bi, i to bi i te kako hteo, brate moj mili. To će jednom obavezno i biti. Ali, za to su potrebni vreme i – snaga. Treba se tek boriti za tako što...

Jura je razmišljao. Bilo je nečeg u Ivanovim rečima. Nečeg na šta nije bio naviknut.

Žilin zabaci ruke pod glavu.

– Sećam se jedne stvari – progovori. Gledao je pravo u lampu, a zelnice su mu izgledale kao tačke. – Imao sam druga koji se zvao Tolja. Zajedno smo učili i pohađali školu. Uvek je bio neprimetan i stalno radio neke sitnice. Bio je velika dobričina, takva dobričina, da čak ni uvredljive šale nije shvatao. Prihvatao ih je nekako čudnovato, i, po našem mišljenju, divlje. Baciš mu,

recimo, u krevet tritona, a on ga izvuče i počne dugo da ga posmatra. Mi se oko njega smejemo a on ga razgleda i na kraju mu kaže: »Jadniče« – i odnese ga u ribnjak. Posle je odrastao i postao statističar. Svi znamo da je to posao tih i neprimećan, i svi smo smatrali da naš Tolja za nešto drugo nije ni sposoban. Radio je pošteno, bez nekakvog entuzijazma, ali savesno. Leteli smo na Jupiter, proučavali večiti led, gradili nove fabrike, a on je sedeo u svojoj ustanovi i računao na mašinama koje sam nije ni izmislio ni konstruisao. Obrazac malog čoveka; mogao bi da ga obložiš vatom i staviš u muzej pod stakleno zvono sa natpisom: **TIPIČNI SAMOZADOVOLJNI ČOVEK SA KRAJA DVADESETOG STOLEĆA**. Kasnije je umro. Zapustio je nekakvu najobičniju bolest, jer se bojao operacije. To se dešava sa malim ljudima, iako se o tome nikada ne piše po novinama.

Žilin ućuta, kao da osluškuje. Jura je čekao.

– To je bilo u Kareliji, na obali šumskog jezera. Njegov se krevet nalazio na zastakljenoj verandi, a ja sam sedeo pokraj njega i posmatrao njegovo neobrijano tamno lice... mrtvo lice i ogroman taman oblak nad šumom sa druge strane jezera. Lekar je rekao: »Umro je«. I tog je trenutka odjeknuo grom takve snage i otpočela takva nepogoda, kakve se retko dešavaju čak i na južnim morima. Vetar je lomio drveće i bacao ga na mokro, crveno stenje, tako da se kidalo i u iverje, ali se od urlanja vetra čak ni to nije čulo. Jezero je kao zidom išlo prema obali, a u taj su zid udarale munje. Svuda su se zaustavili satovi – niko nije znao zbog čega. Životinje su umirale s iscepanim plućima. To je bila prava bura, užasan orkan, kao da je ceo svet stao na glavce. A on je ležao, tih, običan, i kao i uvek – to ga se nije ticalo. – Žilin ponovo počeo da osluškuje. –

Ja Jura, nisam plašljiv, miran sam, ali sam tada osetio užasavajući strah. Najednom sam pomislio: eto, ko si ti bio, naš mirni, dosadni Toljik. Ti si tiho i neprimetno a da ni sam nisi to znao, držao na svojim plećima ravnotežu Sveta. Umro si – umrla je i ravnoteža i Svet se postavio naglavačke.

Žilin začuta i strogo pogleda Juru.

– On je sam bio kriv za sve to – oprezno reče Jura.

– Nije istina. Niko nikada nije nizašta sam kriv. Onakvi kakvi smo – postajemo zahvaljujući ljudima. A mi... Kako često ne plaćamo taj dug... Skoro nikada. A ne postoji ništa važnije od toga. To je najvažnije. Sada je to najvažnije. Ranije je bilo najvažnije dati čoveku slobodu da postane ono što hoće. A sada je opet najvažnije – pokazati čoveku kakav treba da postane, da bi bio ljudski srećan. Eto, to je sada najvažnije – Žilin pogleda Juru i najednom ga upita: – Zar ne?

– Sigurno – uzvрати Jura. Sve je to bilo dobro, ali njemu nekako tuđe.

Žilin je sedeo, napeto osluškujući.

– Šta se desilo? – upita Jura.

– Tiho! – Žilin se pridize sa kreveta. – Čudnovato – reče. I nastavi da osluškuje. Jura najednom oseti kako pod njegovim nogama počeo da se trese pod, i tog istog časa počeo da zavija sirena. Skočio je i bacio se prema vratima. Žilin ga uhvati za rame:

– Mirno – reče. – Znaš li gde se po rasporedu nalazi tvoje mesto u slučaju nekakve nesreće?

– Znam! – reče Jura i zagrcnu se.

– Obaveze takode? – Žilin ga pusti.

Jura potrča u hodnik.

Trčao je po hodniku, gde se nalazilo njegovo mesto po rasporedu u slučaju nesreće, trčao je brzo, ali se ipak uzdržavao da ne juri iz petnih

žila. Stažista mora da bude »miran, uzdržan i uvek spreman«, ali kada po brodu poče da odjekuje prodoran urlik, sirena, kad poče da poskakuje kao ranjenik po čijoj rani neko kopa nevešt看 prstima, kada ne razumeš šta treba da radiš i uopšte ne shvataš šta se dešava... Na kraju hodnika upališe se crvene sijalice. Jura ne izdrža i potrča ka njima.

Navalivši se, otvori teška vrata i ulete u sivu prostoriju, u kojoj su se kraj zidova nalazili stakleni boksovi sa vakuum-skafanderima. Trebalo je podići sve roloe, proveriti stanje skafandera, pritisak u balonima, punjenje akumulatora, okrenuti prekidač svakog skafandra u položaj »opasnost«, i uraditi još dosta toga...

Jura sve to uradi dosta brzo i, kako mu se učinilo, spretno, iako su mu prsti drhtali; osećao je napetost u celom telu, jaku i neprijatnu, koja je ličila na grč. Sirena začuta i nastupi zlokobna tišina. Jura završi sa poslednjim skafanderom i osvrte se oko sebe. U boksovima je, pod staklenim zvonima, svetlela plavičasta svetlost, presijavali su se ogromni skafandri sa raširenim rukavima, nalik na nakazne statue bez glave. Jura izvuče svoj skafander i uvuče se u njega. Skafander mu je bio nešto veći nego što je trebalo, grub i neudoban. Uključujući aparat za uklanjanje znoja, a onda, šireći noge, lupajući metalom o metal, pride vratima.

Brođ se trese. Bila je tišina, celom dužinom hodnika, pod tavanicom, gorele su crvene signalne sijalice opasnosti. Jura se osloni ledima o ram vrata, uprevši se nogama o suprotnu stranu. Na taj je način pregradio vrata; u odsek je sada moglo da se uđe samo ako bi ga neko oborio s nogu. Bilo je neobično u instrukciji čitati naredenje kako se za vreme uzbune mora čuvati vakuum-odsek. Od koga ga čuvati? Zašto? Za vreme uzbune u

vakuum-odsek je imao pravo da uđe samo onaj čovek – član posade ili putnik – za koga je kapetan lično izdao naredenje: »Propustiti«. Zbog toga je u ram vrata bio instaliran radiofon, koji je stalno radio na talasnoj dužini kapetanskog radiofona. Jura baci pogled na radiofon i seti se da to još nije uradio. Brzo pritisnu dugme.

– Slušam – začu se glas Bikova. Glas je, kao i uvek, bio škripljiv i ravnodušan.

– Stažista Borodin zauzeo je svoje mesto po rasporedu – izvesti Jura.

– Dobro – reče Bikov i isključio radiofon.

Jura ljutito pogleda radiofon i reče škriputavim glasom: »Dobro«. Brođ se uto trže, i on se umalo ne ujede za jezik. Postideno se osvrte, a zatim mu u glavu dođe misao: a šta ako je sveznajući Bikov namerno trgao brođ, da bi stažista ugrizao jezik? Lako je mogao da zamisli kako to Bikov radi.

Brođ se još jednom trže, i Jura pokuša da zauzme stabilniji položaj. Nikako nije mogao da shvati šta se dešava. Na napad meteorita sve ovo nije mnogo ličilo, još manje na nekakav sudar. Miška Ušakov je rekao da je opasnost u kosmosu isto što i udarac mača – od njega se ili odmah umire, ili se uopšte ne umire... To je izjavio Miška Ušakov, koji je u kosmosu bio samo na varilačkoj praksi i koji o kosmosu govori terminima detektivskih romana.

Juri je već bila utrнула nogu, i on je promeni. Na tavanici hodnika još uvek su gorele crvene sijalice. Jura se stalno trudio da se priseti na šta ga one podsećaju i nikako nije uspevao. Ali, bio je više nego siguran da je sa crvenim svetlima bila povezana nekakva neprijatna uspomena. Kada bi barem neko došao, pomisli. Kada bi mogao da upita šta se disilo, šta može da očekuje... Pogleda na dugme poziva. Da ga

pritisne i obrati se Bikovu: »Druže kapetane, molim da mi objasnite zadatak...« Zatim je zamislio koliko je stažista, mokrih od uzbuđenja, stajalo tu, naslonivši se nogama o ram vrata; strašne stvari su preživljavali, trudili se da shvate šta se dešava. Od tih misli najednom pređe na nešto drugo. Zamisli obliveno znojem i krvlju lice Bikova, koji se čisto ljudskim očajanjem ukočenim pogledom prati nešto što se približava...

U Jurinim očima sve zapliva, i on izgubi ravnotežu i nađe se na podu. Pod niskom tavanicom sve počne da zvoni i lupa. Vukući noge po metalnom podu, Jura uspe da se prevrne na stomak. Zatim se pridigao i bacio na vrata. Zauze raniji položaj i iz sve se snage upre u ram vrata.

Sada je »Tahmasib« neprekidno vibrirao, kao da se i on od nečega užasno bojao. Jura se nape, trudeći se da savlada telo koje mu se treslo. Kada bi barem došao, kada bi mu barem stavili na znanje šta se dešava, kada bi barem Bikov nešto naredio... Mama će se užasno brinuti. Kako će joj reći? Ko će uopšte da joj kaže? Ko će moći? Ona može da umre, nedavno su je operisali, srce joj je slabo, njoj to ne sme da se govori... Jura se ujede za usnu i čvrsto steže usta. Počelo je da ga boli, ali se više nije tresao.

Opusti nogu, odgurnu se od rama i načini nekoliko neubedljivih koraka po hodniku. Po podu koji se tresao, pored crvenih svetlosti, ka liftu, u susret onome ko puzi... Zauzstavi se i vrati ka vratima. — Mir nije — reče i nakašlja se da mu ne bi škripalo u grudima. — Uobrazilja voli da se našali, i to je zlo i nepošteno. Uobrazilja nikada nije prijatelj. Ponovo zauze svoje mesto u ramu vrata. Eto, tako je to, pomisli iznenada. Eto, tako je to — čekati i uvek biti spreman u patikama i prugastim čarapama. Nikada ne znati ništa sigurno, a uvek biti spreman...

Vibracije su postajale sve jače, a onda su počele da slabe, da bi se ponovo pojačale. Jura zamisli »Tahmasib«, kilometarsku cigaru od titanskih legura, nalik na ogromnu čašu. Sada, duž celog tela broda, od vrha pa do krme, kao talasi prolaze vibracije. Čas su jače, čas opet slabije... Tu čovek ne mora da bude ne znam kako osetljiv, da bi video šta je šta... Kada bi tako počeo da vibrira, recimo, oksitanski pribor — sve bi bilo jasno — treba regulisati kompresor ili barem promeniti plamenik... Jura je jasno osetio da se brod okrenuo na stranu — to se osećalo po pritisku na stopalo. »Tahmasib« se okrenuo, lagano ispravio, a zatim počese trzaji; od svakog trzaja čoveku se tresla glava i sve što se nalazilo u njoj... Šta je to, pomisli Jura, oslanjajući se na ram. Šta je to kod njih, tamo?... I tog trenutka, u strašnoj tišini, začuše se koraci. Lagani, uvereni, nepoznati koraci; a možda ih Jura jednostavno nije prepoznao. Pogleda duž hodnika, i najednom se pojavi Žilin u radnom kombinezonu sa aparatom za probe na grudima. Lice mu je bilo ozbiljno, kao da je bilo nečim nezadovoljno, a na oči mu je padao pramen svetle kose. On pride Juri i, lupivši ga rukom po kolenu, reče: »No, i?...«

Hteo je da ude u vakuum-odsek. Jura otvori i zatvori usta, ali nogu ne skloni, već ga upita:

— Šta se to dešava?

Hteo je da to kaže nemarnim glasom, ali mu glas zadrhta i utisak je bio pokvaren.

— A šta bi moglo da bude — procedi Žilin. — Pusti me — reče. — Moram nešto da uzmem...

U Jurinoj je glavi bila kaša, a u toj kaši je od svih Jurinih principa samo uputstvo ostalo čitavo.

— Pričekaj, Vanja — promrmlja i pritisnu dugme poziva.

Kapetan nije odgovarao.

– Jura – reče Žilin – šta je s tobom, brate? Pusti me, ostavio sam u skafandru...

– Ne mogu – reče Jura i olizava usne. – Kako bih i mogao?... Kapetan će se sada javiti...

– A ako se ne javi?

– A zašto se ne bi javio? – Jura pogleda Žilina okruglim očima i najednom ga uhvati za rukav: – Šta se desilo?

– Ništa se nije desilo. – Žilin se najednom osmehnu. – Znači, nećeš da me pustiš?

Jura odrečno odmahnu glavom.

– Pa ne može to tako, Vanja... Moraš da me shvatiš! – prešao je na »ti« od suviška osećanja; plakalo mu se, a istovremeno se osećao i dobro i mirno, mada je znao da ni u kom slučaju neće pustiti Žilina. – Pa ti si i sam bio stažista...

– Da – neodređeno oteže Žilin, razgledajući ga. – Pridržavamo se slova i duha uputstva?

– Ne znam... – promrmlja Jura. Bilo ga je sramota, a znao je da nogu neće spustiti. Ako doista moraš da udeš, onda ne treba da stojiš tako – u mislima se obraćao Žilinu. – Lupi me po zubima i uzmi ono što ti je potrebno...

– Kapetan Bikov sluša – začu se iz radiofona.

Jura još nije mogao da se sabere.

– Alekseju Petroviču – reče Žilin u radiofon. – Hteo bih da udem u vakuum-odsek, a stažista me ne pušta.

– A šta ti je potrebno u vakuum-odseku? – zainteresovao se Bikov.

– Prošlog sam puta tamo ostavio »sirijus«... U skafandru.

– Tako – reče Bikov. – Stažisto Borodine, pustite inženjera Žilina da ude.

Bikov se isključio. Jura sa olakšanjem skloni nogu. On tek tada primeti da brod više ne vibrira. Žilin ga nežno pogleda i lupi po ramenu.

– Ne ljutite se, Vanja, molim vas... – promrmlja Jura.

– Naprotiv! – reče Žilin. – Bilo je jako interesantno posmatrati te.

– U mojoj je glavi prava kaša...

– Tako, tako... – Žilin se zauzvati pred svojim skafandrom. – Za takve slučajeve i postoje uputstva. Dobra stvar, zar ne?

– Ne znam. Prestao sam nekako da shvatam. Nikako ne mogu da povežem stvari. Šta se desilo?

– A šta je moglo da se desi? – upita kroz zube. – Veštačka ishrana. Tablete umesto kotleta. Školska uzbuna, stažisto Borodine. Radi proveravanja poznavanja uputstava. Velika je to stvar – uputstvo! – izvukao je iz svog skafandra beli cilindar debljine prsta i besno spustio rolo. – Moram da pobegnem dok mi još sve nije dojadilo.

Jura duboko uzdahnu i baci pogled u hodnik. Crvene sijalice više nisu svetlele. Pod više nije vibrirao. Jura je video kako je iz kajute izašao Jurkovski, pogledao prema njemu, veličanstveno klimnuo glavom i lagano koračajući nestao iza zaokreta.

Žilin progunda:

– Riba traži dubinu, a čovek ide tamo gde je teže i gore. Jesi li me shvatio, Jura? Školske uzbune, namerni nesrećni slučajevi.

EJNOMEJA. SMRT – PLANETOLOZI.

– STAŽISTO BORODINE – reče Bikov, savijajući novine. – Vreme je za spavanje, stažisto.

Jura ustade, zatvori knjigu i posle kraćeg kolebanja stavi je u orman. Neću danas da čitam, pomisli. Treba se na kraju i ispavati.

– Laku noć – reče.

– Laku noć – odgovori Bikov i otvori novine.

Ne odvajajući se od svojih papira, Jurkovski mahnu rukom. Kada Jura izađe, Jurkovski upita:

– Šta misliš, Alekseju, šta on još voli?

– Ko to?

– Naš kadet. Znam da voli i ume vakuumno da vari. Video sam ga na Marsu. A šta još voli osim toga?

– Devojke – reče Bikov.

– Ne devojke, već devojku. Ima njenu fotografiju.

– Nisam znao.

– Mogao si da se dosetiš. Kada neko ima dvadeset godina i polazi na daleki let, on sa sobom nosi fotografije, a kasnije ne zna šta da radi s njima. U knjigama piše da fotografije treba krišom posmatrati i pri tome oči moraju biti pune suza, a u svakom slučaju barem zamagljene. Samo, u praksi, za to niko nema vremena. Ali, vratimo se našem stažisti.

Bikov ostavi novine, skide naočare i pogleda Jurkovskog.

Jesi li već završio svoje današnje poslove? – upita.

– Nisam – uzvрати Jurkovski ljutito. – Nisam završio i ne želim da govorim o poslovima. Od ove idiotske birokratije glava mi je kao merica. Želim da se odmorim. Možeš li da mi odgovoriš na pitanje?

– Na to bi pitanje najbolje morao da ti odgovori Ivan – reče Bikov. On je stalno sa njim.

– Pošto Ivana, međutim, ovde nema, ja postavljam pitanje tebi. Čini mi se da je to jasno.

– Ne uzbuđuj se, Voloda, jetra će početi da te boli. Naš stažista je jednostavno još uvek dečak. Vešte ruke, a što se tiče ljubavi – on ništa posebno ne voli, jer jednostavno ništa i ne zna. Voli Alekseja Tolstoja. I Velsa. A Golsvorti mu je opet dosadan, i »Put puteva« mu je takođe dosadan. Sem toga, on još mnogo voli Žilina i ne voli jednog barmena u Mirza-Čarleu. Dete je još. Jetra.

– U njegovim sam godinama – reče Jurkovski – voleo da pišem stihove. Maštao sam da postanem pisac. A posle sam negde pročitao da pisci nećim liće na pokojnike:

oni vole da se o njima govori ili dobro, ili da se uopšte i ne govori... Da, šta sam ono hteo da kažem?

– Ne znam – reče Bikov. – Prema svemu, ti jednostavno nećeš da radiš.

– Ne, dopusti!... Da! Mene interesuje unutrašnji svet našeg stažište.

– Stažista je stažista – reče Bikov.

– Postoje stažisti i stažisti – usprotivi se Jurkovski. – Ti si takođe stažista, a i ja. Svi smo mi stažisti u službi budućnosti. Stari stažisti i mladi stažisti. Mi stažiramo celog života, svako na svoj način. A kada umremo, potomci ocenjuju naš rad i izdaju nam diplomu za večito bitisanje.

– Ili je ne izdaju – zamišljeno reče Bikov, gledajući nekuda u tavanicu – Po pravilu je ne daju.

– No pa šta, to je naša krivica, a ne naša nesreća. Uzgred, znaš li ko uvek dobija diplomu za večito bitisanje?

– Ko?

– Oni koji vaspitavaju smenu, kao što je Krajuhin.

– Da – reče Bikov. – I još nešto je interesantno: ti ljudi, za razliku od drugih, uopšte se ne brinu za diplome.

– A trebalo bi. Mene je, na primer, uvek interesovalo pitanje: postajemo li bolji iz pokoljenja u pokoljenje? Zbog toga sam i počeo da razgovaram o našem kadetu. Starci uvek govore: »Eh, ova današnja mladež, ona odista nije nizašta. A kakvi smo mi nekada bili!«

– To govore glupi starci, Vladimire. Krajuhin tako nije govorio.

– Krajuhin jednostavno nije voleo teoriju. On je uzimao mlade, trpao ih u peć i čekao da vidi šta će od njih ispasti. Ako nisu goreli, on je u njima priznavao sebi ravne.

– A ako su goreli?

– Mi po pravilu nismo goreli.

– No, kao što vidiš, sad si i sam odgovorio na svoje pitanje – reče Bikov i ponovo uze novine u ruke.

– Stažista Borodin je sada na putu u peć, i tamo neće, prema svemu, izgorjeti. Kada ga sretnoš kroz jedno deset godina, on će te nazvati starom gnjidom, i ti ćeš se, kao pošten čovek, složiti sa njim.

– Stani, stani – pobuni se Jurkovski. – Ali, mi ipak i odgovaramo. Dečaka treba nečemu i naučiti!

– Život će ga već naučiti – kratko uzvratiti Bikov.

U kajut-kompaniju uđe Mihail Antonovič u pidžami, sa papučama navučenicima na bosa noge i ogromnim termosom u ruci.

– Dobro veče, momci – reče. – Užasno mi se pije čaj.

– Čaj, to nije loše – živnu Bikov.

– Ako je čaj – neka bude čaj – reče Jurkovski i počeo da sređuje soje hartije.

Kapetan i navigator postaviše sto, Mihail Antonovič stavi slatko u činijice, a Bikov svima nali čaj.

– A gde je Jurik? – upita Mihail Antonovič.

– Spava – odgovori Bikov.

– A Vanjuša?

– Dežura – uzvratiti Bikov.

– No, dobro onda – reče Mihail Antonovič. Otpi malo čaja, zažmuri i reče: – Nikada, momci, nemojte pristati da pišete uspomene. To je dosadna stvar, i te kako dosadna!

– A ti više izmišljaj – posavetova ga Bikov.

– Kako to?

– Kao u romanima. »Mlada Marsovka je zatvorila oči i naglula se prema meni poluotvorenih usta. Strasno sam je zagrlio«

– »Celu« – dodade Jurkovski.

Mihail Antonovič pocrvene.

– Pazi, stara je gnjida pocrvenela – reče Jurkovski. – Znači, nečega je i bilo, šta veliš, Miša?

Bikov se zaceni od smeha i zagrcnu se čajem.

– Fui! – reče Mihail Antonovič.

– Sram vas bilo! – Zamisli se i na jednom izjavi: – A znate li šta, deco? Pljunuću na sve te memoare.

No, šta mogu da mi urade zbog toga?

– Objasni nam bolje nešto drugo – reče Bikov. – Kako da utičemo na Juru?

– A šta se desilo? Da nije uradio nešto?

– Za sada još nije. Ali, Vladimir je mišljenja da na njega treba uticati.

– Mi na njega, ukoliko se ne varam, ionako utičemo. Od Vanje se ne odvajaju, a u tebe je, Voloda, jednostavno zaljubljen. Najmanje je već dvadeset puta pričao o tome kako si za pijavicama ušao u špilju.

Bikov diže glavu:

– Za kakvim to pijavicama?

Mihail Antonovič počeo da se vrpplji kao krivac.

– Ah, to su sve bajke – reče Jurkovski ne trepnuvši. – To je bilo još... hm-hm... davno. Postavlja se pitanje: kako uticati na Juru? Dečku se pruža jedinstvena šansa da vidi svet boljih ljudi. Sa naše strane bilo jednostavno... hm-hm...

– Vidiš li, Voloda – reče Mihail Antonovič – Jura je divan čovek. Dobro su ga vaspitali u školi. On ima sve... kako da kažem... osnove dobrog čoveka. Shvati, Voloda, Jura više nikada neće zameniti dobro za zlo.

– Pravi čovek, – resko reče Jurkovski – poseduje i široke horizonte...

– Pravilno, Voloda – reče Mihail Antonovič – Eto, Jura...

– Pravog čoveka formiraju samo pravi ljudi, radnici, i samo pravi život, punokrvan i težak.

Ali i naš Jura...

Moramo da iskoristimo priliku i pokažemo Juri prave ljude u pravom, teškom životu...

– Pravilno, Voloda, i uveren sam da će Jura...

– Izvini, Mihail, ali ja još nisam završio. Sutra ćemo biti jako blizu Ejnomeja. Zna li šta je to Ejnomeja?

– Kako da ne? – reče Mihail Antonovič. – Asteroid, velika po-

luosa – dva i šesdeset i četiri dela astronomske jedinice ekscentritet...

– Ne mislim uopšte na to – nestrpljivo ga prekide Jurkovski. – Znete li da na Ejnomeji već pune tri godine radi jedinstvena na svetu fizička stanica za istraživanje gravitacije?

– Kako da ne – reče Mihail Antonović. – Pa tamo je...

– Ljudi tamo rade u izuzetno teškim uslovima – nastavi Jurkovski sa oduševljenjem. Bikov ga pažljivo pogleda. Dvadeset i pet ljudi, čvrsti kao dijamanti, pametni, hrabri, rekao bih čak – bezumno hrabri! Cvet čovečanstva! Eto, to je divan slučaj da upoznamo dečaka sa pravim životom!

– Bikov je ćutao. Mihail Antonović reče zabrinuto:

– Divna misao, Voloda, ali to je...

– I baš sada, kada se oni spremaju da obave interesantan eksperiment. Proučavaju širenje gravitacionih talasa. Znete li šta je to smrt-planeta? Komad stene, koji se u potrebnom trenutku u celosti pretvara u zračenje! Neobično poučan prizor!

Bikov je ćutao. Ćutao je i Mihail Antonović.

Videti prave ljude u procesu pravog rada – zar to nije divno?

– Bikov je ćutao.

– Mislim da će to biti od velike koristi za našeg stažistu – reče Jurkovski i dodade nešto blaže: – Čak ni ja ne bih imao ništa protiv toga da bacim pogled na to. Odavno me već interesuju uslovi rada smrt-planetologa.

Bikov najzad progovori.

– Pa šta, – rekao je. – Nema govora, to nije neinteresantno!

– Uveravam te, Alekseju! – uzviku Jurkovski. – Mislim da ćemo tamo sigurno navratiti, zar ne?

– Ma-da – neodređeno promrmlja Bikov, i zagleda se u Jurkovskog.

– No, divota – reče Jurkovski. Baci pogled na Bikova i upita: – Tebi ništa nije jasno, Alekseju?

– Evo šta me zbunjuje – reče Bikov. – U mojoj se maršruti nalazi Mars. U maršruti imam Bambergu sa tim prljavim kopovima. Imam i nekoliko saputnika Saturna. Postoji i sistem Jupitera. I još koješta. Ali jedne stvari tamo nema. Ejnomeje tamo nema.

– Pa, kako da kažem... reče Jurkovski, spustivši pogled i dobujući prstima po stolu. – Da smatramo da je to propust uprave, Aljoša.

– Moći ćeš, Vladimire, Ejnomeju da posetiš sledeći put.

– Stani, Aljoša, stani. Hm-hm... ipak sam generalni instruktor i mogu da naredim... hm-hm... da se maršruta promeni...

– To si mogao odmah da kažeš. Šta mi tu puniš glavu kojekakvim vaspitnim zadacima?

– Hm... vaspitni zadaci su, razume se, takođe... da...

– Navigatore – reče Bikov. – Generalni inspektor naređuje da se promeni kurs. Proračunajte kurs za Ejnomeju.

– Razumem – reče Mihail Antonović i zabrinuto pogleda Jurkovskog. – Znaš, Voloda, imamo jako malo goriva. Ejnomeja – to je više nego dobar komad puta... Moraćemo dva puta da kočimo. I jedanput da uzimamo zalet. Trebalo je da to kažeš barem nedelju dana ranije.

Jurkovski se gordo isprsi.

– Hm-hm... znaš šta, Mihail? Da li tu, u blizini postoje nekakvi rezervoari sa gorivom?

– Kako da ne – reče Mihail Antonović. – Ima ih...

Biće i goriva – reče Jurkovski.

– Ako bude goriva, biće i Ejnomeja – reče Bikov, ustade i pride svojoj fotelji. – No, Miša i ja smo sto postavljali, a ti generalni inspektore, sada sve raspremi.

– Volterijanci – progunda Jurkovski i počeo da rasprema sto.

FIZIČKA OPSERVATORIJA • Ejnomeja • okretala se oko Sunca približno u tački gde se nekada ranije nalazio asteroid Ejnomeja. Gi-

gantska stena prečnika dve stotine kilometara je za poslednjih nekoliko godina bila tokom eksperimenta skoro u potpunosti uništena. Od asteroida je ostao samo redak roj relativno sitnih komada i oblak kosmičke prašine širok sedam stotina kilometara – ogromna srebrna lopta. Sama fizička opservatorija se malo po čemu razlikovala od teških veštačkih Zemljinih satelita. To je bio sistem cilindara i lopti povezan cevima, koji se okrećao oko osovine. U laboratoriji je radilo dvadeset i sedam fizičara i astro-fizičara »čvrstih kao dijamant, pametnih i hrabrih«, a često i »bezumno hrabrih«. Najmladi je imao dvadeset i pet, a najstariji – trideset i tri godine.

Posada »Ejnomeje« bavi se istraživanjem i ispitivanjem kosmičkih zračenja, eksperimentalnih provera teorija polja, vakuumom, superniskim temperaturama, eksperimentalnom kosmogonijom. Svi omanji asteroidi u radijusu od dvadeset megametara od »Ejnomeje« proglašeni su za smrt-planete: oni su već bili uništeni ili ih je tek trebalo uništiti. Time su se uglavnom bavili kosmogonisti i fizičari koji su razrađivali teoriju relativiteta – relativisti. Uništavanje malih planeta vršilo se na razne načine. Pretvarali su ih u oblak prašine ili gasa, a ponekad i u svetlosnu eksploziju.

Uništavali su ih u prirodnim uslovima i u jakom magnetnom polju, momentalno ili postepeno, razvlačeći proces na dekade i mesece. To je bio jedini kosmogonični poligon u Sunčevom sistemu, i ako su sada opservatorije u blizini Zemlje pro našle novu zvezdu sa čudnovatim linijama u spektru, pre svega se postavljalo pitanje: gde se u tom trenutku nalazila »Ejnomeja« i da li se ta zvezda ne nalazi slučajno u regionu »Ejnomeje«? Međunarodna uprava kosmičkog saobraćaja je objavila da je zona »Ejnomeje« za-

branjena za sve putničke kosmoplanane.

»Tehmasib« je zakočio kraj »Ejnomeje« na dva sata pre početka novog eksperimenta. Relativisti su se spremali da pretvore u zračenje stenu veličine Everesta i mase čije su veličine bile određene sa tačnošću od nekoliko grama. Ta smrt-planeta kretala se na periferiji poligona. Tamo je bilo upućeno i deset kosmoskafa sa posmatračima i priborima, tako da su na opservatoriji ostala samo dva čoveka – načelnik i dežurni dispečer.

Dežurni dispečer dočeka Jurkovskog i Juru kraj kesona. To je bio visok, veoma bled čovek pegavog lica. Oči su mu bile ravnodušne i plave.

– Hm-hm... dobar dan – reče Jurkovski. – Ja sam Jurkovski, generalni inspektor MUKS-a.

Plavooki čovek očigledno nije prvi put dočekivao inspektore. On mirno, ne žureći se, pogleda Jurkovskog i reče:

– Šta da se radi, ulazite.

Plavooki se mirno okreće ledima Jurkovskom i lupkajući magnetnim blokejima kreće hodnikom.

– Stanite! – povika Jurkovski.

– A gde je ovde... hm-hm... načelnik?

– Upravo vas vodim k njemu.

Jurkovski i Jura pohitaše za njim. Jurkovski je poluglasno gundao:

– Čudnovat ipak... hm-hm... red. Čudan... najmanje...

Na kraju hodnika plavooki otvori okrugli otvor i uvuče se kroz njega. Jurkovski i Jura začuše:

– Kostja, došli su k tebi...

Čulo se kako neko više zvonkim, veselim glasom:

– Šesti! Saška! Kud juriš, bezumniče? Sažali se na svoju decu! Povuci se za jedno sto kilometara, tamo je opasno! Treći! Treći! Pa ruskim sam ti jezikom rekao! Održavaj vezu sa mnom!

Jurkovski i Jura uvukoše se u omanju prostoriju prepunu raznih

pribora. Pred ispupčenim ekranom sedeo je mršavi, tamnopusi momak tridesetih godina, u plavim, ispeglanim pantalonama i u beloj košulji sa crnom kravatom.

— Kostja — pozva ga plavooki i učuta.

Kostja okrenu prema gostima veselo, zgodno lice orlovskog profila, nekoliko ih je sekundi posmatrao, ljubazno se pozdravio, a onda se ponovo okrenuo prema ekranu. Na ekranu su se lagano kretale po linijama koordinatnog sistema raznobojne tačke.

— Deveti, zašto si se zaustavio? Šta, nestao ti je entuzijazam? Hajde, prošetaj se još malo napred... Šesti, ti odista napreduješ. Već sam se razboleo od tebe. Šta, da nisi kojim slučajem krenuo kući, na Zemlju?

Jurkovski se zakašlja. Veseli Kostja izvukao je iz jednog uveta kuglicu i okrenuvši se prema Jurkovskom, upita:

— Ko ste vi, uvaženi gosti?

— Ja sam Jurkovski — oštro reče Jurkovski.

— Koji to Jurkovski? — veselo i nestrpljivo upita Kostja. — Znao sam jednoga, to je bio Vladimir Sergejevič.

— To sam ja — reče Jurkovski.

Kostja se obradova.

Odlično! — uzviknu. — Onda stanite uz onaj pult. Okretaćete četvrto dugme — na njemu je utisnuta arapska cifra »4« — da ona zvezdica tamo ne bi ispadala iz kružića...

— Ali dopustite, ipak... — počeo Jurkovski.

— Samo mi ne govorite da niste shvatili! — povika Kostja. — Inače ću se razočarati u vas.

Plavooki mu pride i nešto počeo da mu šapuće u uvo. Kostja ga saslušao i stavi u uvo kuglicu.

— Neka mu od toga bude bolje — reče i povika: — Posmatrači, slušajte me, preuzimam komandu! Svi sada stoje odlično, kao Zaporošci na Rjepinovoj slici! Samo, više ne dotičite komande! Isključujem se

na dva minuta! — Ponovo je iz usta izvukao kuglice. — Znači, vi ste generalni inspektor, Vladimire Sergejeviću? — upita.

— Da, postao sam — reče Jurkovski — I ja...

— A ko je ovaj mladić? Je li on takode generalni inspektor? Ezra — okrenu se plavookom — neka Vladimir Sergejevič drži osovinu, a dečku daj da se nečim korisno pograba. Najbolje će biti da ga postavimo uz tvoj ekran i neka gleda...

— Možda će mi ipak biti dopušteno da ovde kažem dve reči? — upita Jurkovski, ne obraćajući se nikome određeno.

— Razume se, govorite — reče Kostja. — Imate čitavih devedeset sekundi.

— Hteo sam... Hm-hm... da doprem na jedan, bilo koji kosmoskaf — reče Jurkovski.

— Oho! — reče Kostja. — Bolje bi bilo da ste mi zatražili točak trolejbusa. A bilo bi ipak najbolje kad biste hteli da okrećete dugme broj četiri. Na kosmoskaf ne mogu čak ni ja. Tamo je sve puno, kao na Blumbergovom koncertu. A pažljivo okrećući dugme, vi povećavate preciznost eksperimenta za jedan i po procenat...

Jurkovski veličanstveno sleže ramenima.

No, dobro — reče. — Vidim da ću morati... A zašto... hm-hm... to kod vas nije automatizovano?

Kostja je već stavljao u uvo svoju kuglicu. Dugajlija Ezra reče kao iz bureta.

— Oprema. Dubre. Zastarela.

Uključio je veliki ekran i pozvao Juru prstom da mu pride. Jura pride ekranu i baci pogled na Jurkovskog. Jurkovski je tužno izvivši obrve, držao dugme i posmatrao ekran pred kojim je stajao Jura, koji se takode zagledao u ekran. Na ekranu se videlo nekoliko okruglih mrlja, koje su ličile ili na krmače ili na repu. Košćatim prstom Ezra pokazao na jednu mrlju:

– Kosmoskaf – reče.

Kostja ponovo poče da komanduje:

– Posmatrači, još uvek ne spavate? Šta vam se to vuče? Ah, vreme! Sram te bilo, Saša, pa ostalo je još samo tri minuta. Korito? Ah, fotonsko korito? Stigao nam je generalni inspektor. Pažnja, ovo je sada jako ozbiljno. Ostalo je još trideset... dvadeset devet...

Ezra prstom pokaza centar ekrana:

– Ovde – reče.

Jura pogleda u centar. Tamo nije bilo ničeg.

– Petnaest... četrnaest... Vladimire Sergejeviču, držite osovinu... deset... devet...

Jura je gledao. Ezra je takode okretao dugme, prema svemu i on je držao neku osovinu.

– Tri... dva... jedan... nula!

U centru ekrana pojavi se bela tačka. Zatim ekran pobebe, pa postade zaslepljujuće beo i na kraju pocrne. Negde ispod tavanice prodorno i kratko zazvoniše nekaква zvonca. Upališe se i ugašiše crvene lampice na pultu kraj ekrana. I ponovo se na ekranu pojavise okrugle mrlje koje su ličile na krmače.

– Gotovo – reče Ezra i isključivši ekran.

Kostja se vešto spusti na pod.

Osovina više ne mora da se drži

– reče. Svlačite se, počinje prijem.

– Šta je to? – upita Jurkovski.

Kostja odnekud iza pulta izvuče kutiju sa pilulama. – Poslužite se – reče. – To, razume se, nije čokolada, ali je zato korisno.

Ezra pride i ćutke uze dve pilule. Jednu pruži Juri. Jura neodlučno pogleda Jurkovskog.

– Pitam, šta je to? – upita Jurkovski.

– Gama-radiofag – objasni Kostja. Bacio je pogled na Juru. – Jedite, jedite mladiću – reče. – Sada ste dobili četiri rentgena, a to nije šala.

– Da – reče Jurkovski. – To je tačno.

– Čime možemo da budemo od koristi generalnom inspektoru? – upita Kostja, stavljajući kutiju nazad na pult.

– Ja sam ustvari... hm-hm... da vidim kakva je situacija na stanicima... potrebe radnika... žalbe, najzad... Šta? Evo, vidim da je laboratorija loše zaštićena od zračenja... Tesno. Loša automatizacija, zastarela oprema... Šta?

Kostja, uzdahnuvši, reče:

– Da, to je istina, gorka istina kao gama-radiofag. Ali, ako me upitate na šta se žalim, moraću da vam odgovorim da se ne žalim ni na šta. Razume se, žalbi ima. Kako bi na ovom svetu moglo bez žalbi? Ali, to nisu naše žalbe, to su žalbe na nas. I, morate se složiti sa mnom da bi bilo smešno kada bi vama, generalnom inspektoru, počeo sada da pričam o tome zbog čega se žale na nas. Uzgred rečeno, da možda niste gladni? Dobro je što niste. Pokušajte da pronadete bilo šta za jelo u našem podrumu... Najbliži tanker sa hranom stići će ili večeras ili sutra, i to je, verujte mi, veoma tužno, jer su fizičari navikli da jedu svaki dan i nikakve greške u snabdevanju ne mogu da ih oduče od toga. No, a ako hoćete ozbiljno da čujete moje mišljenje o žalbama, onda ću vam reći kratko i jasno, kao devojci koju volim: ti diplomirani kojekakvovići iz našeg dragog MUKS-a uvek se žale na nešto. Ako radimo brzo – žale se što radimo brzo i tvrde da brzo uništavamo dragocenu, jedinstvenu opremu, da nam stalno sve propada i da oni ništa ne mogu da stignu da urade. A ako radimo sporo... Uostalom, šta to govorim? Još se nije našao niko ko bi se žalio na to da radimo sporo. Uzgred rečeno, Vladimire Sergejeviču, bili biste odličan planetolog, mi smo svi učili po vašim knjigama i raznim tamo vašim izveštajima!

Zašto ste došli u MUKS, i to još kao generalni inspektor?

Jurkovski zapanjeno pogleda Kostja. Jura se skupi, očekujući eksploziju, grom. Ezra je stajao i potpuno ravnodušno treptao svojim kravljim trepavicama.

— Hm-hm-hm... — namrštivši se, otezao je Jurkovski. — A zašto da ne?

— Objasniću vam zašto — reče Kostja, udarajući ga prstom u grudi. — Vi ste dobar naučnik, vi ste tvorac savremene planetologije! Iz vas je od samog detinjstva izbijao gejzir ideja! Da gigantske planete moraju imati prstenove, da planete mogu da se kondenzuju bez centralne svetlosti, da su Prstenovi Saturna veštačkog porekla — upitajte Ezru ko je sve to izmislio? Ezra će vam reći: Jurkovski! I vi ste se odrekli svega toga, predali ste to u ruke raznim tamo nespretnjakovićima, a sami ste postali — kojekaković!

— No, šta vam je! — reče Jurkovski dobroćudno. — Ja sam samo... hm-hm... običan naučnik...

Bili ste običan naučnik. A sada ste, izvinite na izrazu, običan generalni inspektor! No, recite mi ozbiljno: zašto ste došli ovamo? Niti možete nešto da me upitate, niti da me posavetujete, a da i ne govorimo o pomoći. No, recimo, ja ću vas, reda radi, povesti iz laboratorije u laboratoriju i mi ćemo koračati kao dva mesečara i ustupaćemo put jedan drugom pred svakim vratima. I učtivo ćemo ćutati, jer vi ne znate kako da pitate, a ja ne znam kako da odgovorim. Potrebno je sakupiti svih dvadeset i sedam ljudi da bi se saznalo šta se radi na stanici, a dvadeset i sedmoru ovamo ne može da se stisne čak ni iz poštovanja prema generalnom inspektoru, jer je ovde tesno, jedan čak živi u liftu...

— Pogrešno mislite... hm-hm... da mene to raduje — zvaničnim glasom prekide ga Jurkovski. — Pri tome mislim na takvu prenaselje-

nost... hm-hm... stanice. Ukoliko se ne varam, stanica je proračunata na posedu od pet gravimetrista. I kada biste se vi, kao rukovodilac stanice, pridržavali postojećih uputstava MUKS-a...

— Eh, Vladimire Sergejeviču! — veselo uzviknu Kostja. — Ljudi hoće da rade! Žele li gravimetristi da rade? Relativisti? Takode žele. Ja i ne govorim o kosmogonistima, koji su se ovamo ugurali preko moga leša. A na Zemlji se nalazi još jedno sto pedeset ljudi koji gore od nestrpljenja... Pomisli, spavati u litu! Šta, čekati da MUKS završi izgradnju nove stanice? Ne, planetolog Jurkovski bi zaključio sasvim drugačije. On ne bi počeo da me prekorava zbog prenaseljenosti. I ne bi zahtevao od mene da mu sve objasnim. Tim pre, što on nije Gajzenberg, koji ne bi shvatio više od polovine onoga što bih ja rekao. Ne, planetolog Jurkovski bi mi rekao: »Kostja! Potrebno mi je da eksperimentišem i eksperimentalno dokažem moju novu ideju. Dajte da radimo, Kostja!« Tada bih vam ustupio svoj krevet, a sam bih se smestio u sigurnosti lift i zajedno bismo radili sve dok nam sve ne bi bilo jasno kao prolećno jutro! A vi dolazite da sakupljate žalbe.

Jura sa olakšanjem uzdahnu. Do eksplozije groma nije došlo. Lice Jurkovskog je postajalo sve zamišljenije.

— Da — reče on. — Vi ste, znate li, u pravu... hm-hm... Kostja. Odista, nije trebalo ovamo da dolazim... hm-hm... tako. I ja vam... hm-hm... zavidim, Kostja. Sa vama bih radio sa najvećim mogućim zadovoljstvom. Ali... hm-hm... postoje stanice i... hm-hm... stanice.

— Svinjarija — brzo reče Kostja — to je stvar kosmičke policije...

— Ne uvek — reče Jurkovski — na žalost, ne baš uvek...

U hodniku nešto počeo da lupa. Neko povika:

— Kostjaaa! Zakašnjenje! Za tri milisekunde!...

– O! – reče Kostja. – To dolaze moji radnici, sada će zatražiti da jedu. Ezra – reče – kako da im saopštimo da će tanker stići tek sutra?

– Kostja – reče Jurkovski – dajem vam sanduk konzervi.

– Šalite se! – Pravi ste bog! Duplo daje onaj ko daje na vreme. Smatrajte da sam vam dužan dva sanduka konzervi.

Kroz otvor su jedan za drugim ušla četvorica i u prostoriji čovek najednom nije imao gde da se okrene. Juru odgurnuše u ugao i ogradiše ga širokim leđima. Dobro je mogao da vidi samo kovrdžavi Ezrin potiljak, nečiju obrijanu glavu i još jedan mišićavi potiljak. Osim toga, video je i noge – one su se nalazile nad glavom, a gigantske cipele sa izlizanim potkovicama nalazile su se samo na dva santimetra od obrijane glave. U prostoru između leđa i potiljka, Jura je s vremena na vreme video orlovski Kostjin profil i bradato lice četvrtog radnika. Jurkovski se nije video, verovatno su i njega saterali u nekakav ugao. Govorili su svi odjednom.

– Razbacivanje je minimalno. Brojao sam na brzu ruku, ali čini mi se da su neosporne tri milisekunde...

– Ipak, dakle tri, a ne šest!

– Stvar uopšte nije u tome! Važno je da je ispod granice dozvoljenih odstupanja!

– Kada bismo Mars digli u vazduh, to bi bila preciznost!

– Da, dragoviću, tada bismo mogli polovinu gravitoskopa da uklonimo!

– Najomrznutiji pribor – gravitoskop! I ko li ga je samo izmislio?

– Reci hvala što postoji barem onakav kakav jeste. Znaš li kako smo to ranije radili?

– Pazi, već mu se ni gravitoskopi ne dopadaju!

– A hoće li nam ovde dati nešto za jelo?

– Uz jelo, Kostja: pojeli smo sav radiofag.

– Da, dobro je što si se setio. Kostja, daj nam tablete.

– Momci, čini mi se da sam slagao. Ne tri, već četiri milisekunde.

– Ne trtljaj. Daj Ezri. Ezra će izračunati kako valja.

– Pravilno... Ezra, uzmi golupčiću, ti si od svih nas najhladnokrvniji.

– Eksplozija je bila izuzetno lepa. Uostalom nisam oslepeo. Volim anihilacione eksplozije! Osećaš se kao tvorac, čovek budućnosti...

– Slušaj, Kostja, šta to Pagava govori, da će sada postojati samo žarište eksplozije? A mi?

– Imaš li savesti? Ili možda uobražavaš da je ovo gravitaciona opservatorija? A šta su ti kosmognosti, pastorčad, a?

– Oj, Afanase, ne uleći u taj spor. Ipak je ovde Kostja glavni. A zašto uopšte postoje pretpostavljeni? Da bi sve bilo u redu.

– Kakvog onda ima smisla postavljati svog čoveka za pretpostavljenog?

– Oho! Više ne odgovaram ni za načelnika? Šta je to, pobuna? Gde su moji mačevi, rapiri i pištolji?

– Uzgred budi rečeno, ja bih nešto i pojeo.

– Proračunao sam – reče Ezra.

– No?

– Ne požurujte ga, on ne može tako brzo.

– Tri i osam.

– Ezra! Svaka je tvoja reč čisto zlato!

– Greška plus-minus dva koma dva.

– Kako je samo danas brbljiv naš Ezra!

Jura ne izdrža, već prošaputa Ezri na uvo:

– Šta se to desilo? Zašto se svi toliko raduju?

Ezra promrmlja, jedva okrenuvši glavu:

– Dobili su šta su hteli. Dokazali su. Gravitacija se širi. Brže od svetlosti. Prvi su to dokazali.

– Tri i osam, momci – objavi obrijana glava – a to znači da smo

obrisali nos onom kojekakvoviću iz Lenjingrada. Kako se ono...

– Odličan početak. Sad samo nešto da pojedemo, pobijemo kosmogoniste i izistinski se privatimo posla.

– Slušajte naučnici, a zašto nije došao Kramer?

– On kaže da ima još dve konzerve. Sada ih traži kod sebe u starim papirima. Priredićemo pir iz gladnelih – konzerva na četrdeset ljudi.

– Pir izgladnelih telom i siromašnim duhom.

– Tiše naučnici, i ja ću da vas obrađujem.

– A o kakvim je to konzervama lagao Valerije?

– Po nepotvrđenim glasinama, on ima konzervu kompota od bresaka i konzervu rakova...

– Kad bi sada bila kobasica...

– Hoće li ovde neko da me sluša ili neće? Mirno, vi naučnici! Tako. Mogu da vas izvestim da se među nama nalazi jedan generalni inspektor – Jurkovski, Vladimir Sergejevič. On nam poklanja sanudk konzervi sa svoga stola!

– Ozbiljno? – upita neko.

– Ne, to čak nije ni oštroumno. Ko se još tako šali?

Odněkud iz ugla se začu:

– Hm-hm... Dobar dan.

– A? Vladimire Sergejeviču? Kako vas to samo nismo do sada zapazili?

– Izbezobrazili smo se ovde, drugovi smrt-planetolozi.

– Vladimire Sergejeviču! Je li istina ono o konzervama?

– Najistinitija istina – odvrati Jurkovski.

– Ura!

– I još jednom...

– Ura!

– I još jednom...

– Ur-r-r-a-a!

– Mesne konzerve – objasni Jurkovski.

Kroz prostoriju odjeknu uzdah.

– Ah, zašto ovde vlada bestežinsko stanje? Trebalo bi baciti

uvis takvog čoveka. Na rukama bi ga trebalo nositi.

Kroz otvoreni ulaz pojavi se još jedna brada.

Šta urlate? – mračno upita ta brada. – Dobili ste rezultat koji ste želeli, a znate li da nemamo šta da jedemo? Tanker će sutra da se dovuče ovamo.

Izvesno su vreme svi posmatrali bradu. Na kraju čovek sa mišićavim potiljkom zamišljeno reče:

– Prepoznajem kosmogonistu po rečniku.

– Momci, pa on je gladan!

– Kako da ne! Kosmogonisti su uvek gladni!

– Kako bi bilo da njega pošaljemo po konzerve?

– Pavle, prijatelju – reče Kostja – sada ćeš otići po konzerve. Idi, navuci vakuum-skafander.

Bradati ga momak sumnjičavo pogleda.

– Jura – reče Jurkovski – odvedi druga na »Tahmasib«, Uostalom, to ću ja učiniti...

– Dobar dan, Vladimire Sergejeviču – reče bradonja, šireći lice u osmejak. – Kako ste stigli do nas?

Iz prostorije je izišao prvo Jurkovski, a za njima – bradonja.

– Dobar je čovek Jurkovski. Dobar čovek.

– A ne bi li mogao da kaže neku reč za proširenje programa?

– Proširenje programa – može. Samo se bojim da nam ne smanji broj radnika. Idem da uklonim svoj krevet iz lifta.

– Da, inspektori ne vole kada se živi u liftu.

– Naučnici, ne plašite se. Ja sam mu već sve ispričao. Nije on takav. Pa to je – Jurkovski!

– Momci, da smestimo negde trpezariju? Recimo – u biblioteku?

– Biblioteku su zauzeli kosmogonisti.

Svi su, jedan po jedan, počeli da izlaze iz prostorije. Tada je čovek sa mišićavim potiljkom prišao Kostiji i tiho rekao:

– Daj mi još jednu pilulu, Kostja. Nešto mi je muka...

EJNOMEJA JE ODAVNO ostala iza njih. Jura se probudio kasno noću – bolela ga je i svrbela ruka od injekcije i bio je užasno žedan. Začuo je teške korake u hodniku. Učinilo mu se čak da je čuo prigušeno stenjanje. Prividenja, – pomisli – samo je još to nedostajalo. Ne silazeći s kreveta, otvori vrata i baci pogled u hodnik. U hodniku je, čudno se iskrivivši, stjaao Jurkovski u svom predivnom frotirskom ogrtaču. Lice mu je bilo oteklo, oči su mu bile zatvorene.

– Vladimire Sergejeviču! – preplašeno ga pozva Jura. – Šta vam je?

Jurkovski brzo otvori oči i pokuša da se ispravi, ali mu to ne pode za rukom.

– Ti-ho! – preteći progovori, iskrivivši se još više. Pode ka Juri. Jura se pomeri i propusti ga da ude u njegovu kabinu. Jurkovski zatvori vrata za sobom i oprezno sede pored Jure.

– Zašto ne spavaš? – upita ga tiho.

– Šta vam je, Vladimire Sergejeviču? – promrmlja Jura. – Loše vam je?

– Gluposti, jetra. – Jura je užasnuto posmatrao njegove ruke, koje su pritiskale želudac. – Uvek me tako muči, podla, posle ozračivanja... A ipak, nismo badava bili na Ejnomeju. Eto, to su ljudi, Jura! Pravi ljudi! Radnici. Čisti. I nikakvi kojekakvovići ih neće omesti u njihovom radu. – Opresno se osloni leđima o zid i Jura mu brzo podmetnu pod leđa jastuk. – Smešna reč »kojekakvovići« – zar ne, Jura? A uskoro ćemo ugledati sasvim drugačije ljude... Sasvim druge... Trule, prljave... Gore od marsovskih pijavica... Ti ih, razume se, nećeš videti, a ja ću morati... – Zatvorio je oči. – Jura... Izvini, ali možda ću ovde zaspati... Uzeo

sam... lek... Ako zaspim... idi... kod mene da spavaš...

TAHMASIB. GIGANTSKA FLUKTUACIJA.

SVI SU, KAO I OBIČNO, pred ručak bili zaposleni. Jura se dosadi-vao nad »Kursom teorije metala«. Ljutit neispavan, Jurkovski je nemarno prelistavao nekakav izveštaj. S vremena na vreme je zevao, prekrivajući usta dlanom. Bikov je sedeo u svojoj fotelji i čitao poslednje časopise. Bio je to dvadeset i četvrti dan puta, negde između orbite Jupitera i Saturna.

»Promena kristalne rešetke kadmijumskog tipa u zavisnosti od temperature u oblasti niskih temperatura se određuje, kao što smo videli, odnosom...« – čitao je Jura. Pomisli: »Interesantno, što li će se desiti kada Aleksej Petrović pročita i poslednji časopis? Setio se Koldve-love priče o tome kako je neki momak jednog vrelog podneva seckao nožem palicu i kako su svi čekali da vide šta će se desiti kada odseče i poslednji komadić. Prasnuo je u smeh, i tog trenutka se Jurkovski naglo okrenu prema Bikovu:

– Kada bi znao, Alekseju – reče on – do koje mi je mere sve to dojadilo, kako bih želeo da se razdrmam...

– Uzmi tegove od Žilina – posavetova mu Bikov.

– Ti odlično znaš o čemu govorim – reče Jurkovski.

– Nagadam – progunda Bikov. – Odavno već nagadam.

– Šta o svemu tome... hm-hm... misliš?

– Neumoran starac – reče Bikov i zatvori časopis. – Nije ti više dvadeset i pet godina. Zašto stalno letiš kao ždrebe pred rudu?

Jura sa zadovoljstvom počeo da sluša.

– Zašto... hm-hm... pred rudu? – začudi se Jurkovski. – To će biti potpuno bezopasno proučavanje...

– A možda je dosta? – reče Bikov. – Isprava potpuno bezopasno ulaženje u špilju kod pijavica, potom bezopasno svraćanje kod smrtplanetologa – uzgred budi rečeno – kako tvoja jetra? – i na kraju onaj piratski prepad na Bambergu.

– Dopusti, to mi je bio dug – reče Jurkovski.

– Tvoj dug je bio da direktora pozoveš na »Tahmasib«, mi bismo mu ovde zajedničkim snagama natrljali nos, pripretili bismo mu da ćemo spaliti rudnik reaktorom, zamolili bismo radnike da nam predaju gangstere i one koji peku rakiju. – sve bi se završilo bez glupave pucnjave. Kakva ti je to navika, da uvek ideš najopasnijim putem?

– Šta to znači – najopasnijim putem? – upita Jurkovski. – Opasnost je subjektivan pojam. Tebi to izgleda opasno, a meni – ne.

Odlično reče Bikov. – Jurcanje po prstenu Saturna izgledalo mi opasno. Zato ga ne dozvoljavam.

– Dobro, dobro de – reče Jurkovski. – O tome ćemo još porazgovarati. – Ljutito je nastavio da prelistava izveštaj i ponovo se okrenuo Bikovu. – Ponekad me prosto čudiš, Alekseju! – izjavi. – Kada bih naišao na čoveka, koji bi te nazvao kukavicom, zalepio bih ga za zid, ali ponekad, eto, bacim pogled na tebe i...

– Postoji budalasta hrabrost – poučno reče Bikov. – A postoji i razumna hrabrost.

– Razumna hrabrost je – katahreza, odnosno spajanje nespojivih pojmova. »Mirnoća planinskog potoka«, hladnoća jesenjeg sunca – kako govori Kipling. Bezumlju hrabrih mi pevamo pesmu!...

– Otpevali smo je i – basta – reče Bikov. – U naše doba treba raditi, a ne pevati. Ne znam šta je to katahreza, ali razumna hrabrost – to je jedini vid hrabrosti koji je prihvatljiv u naše doba. Bez raznih

tamo .. pokojnika. Kome je potreban pokojnik Jurkovski?

– Kakav samo utilitarizam! – uzviknu Jurkovski. – Neću da kažem da sam u pravu samo ja! Ali, ne zaboravi da postoje ljudi različitih temperamenata. Eto, meni, recimo, opasne situacije pričinjavaju prosto zadovoljstvo. Dosadno mi je da živim tek onako! I, hvala neka je bogu, nisam samo ja takav...

– Znaš šta, Voloda – reče Bikov. Sledeći put povedi sa sobom još i kapetana Bagrata – ako dotle još uvek bude živ i leti sa njim ako hoćeš i na samo Sunce. A ja nemam nameru da blagosiljam takva tvoja zadovoljstva.

Obojica ljutito začutaše. Jura nastavi da čita.

Iz komandnog odeljenja izade Žilin sa listićem papira u ruci. Pride Bikovu i reče poluglasno:

– Evo, Alekseju Petroviću, ovo Mihail Antonovič predaje.

– Šta je to? – upita Bikov.

– Program kibernavigatora za let od Japeta.

– Dobro, ostavi, pogledaću – reče Bikov.

No, već program leta od Japeta – pomisli Jura. Oni će odleteti još nekuda, a mene više ovde neće biti. Tužno pogleda Žilina. Žilin je bio u onoj istoj kariranoj košulji sa zavrnutim rukavima.

Jurkovski iznenada reče:

– Shvati ovo, Alekseju. Star sam već. Kroz godinu ili najkasnije dve, zauvek ću ostati na Zemlji, kao Dauge, kao Miša... I možda je ovaj let – moja poslednja šansa. Zašto nećeš da me pustiš?...

Žilin na vrhovima prstiju prođe kroz kajut-kompaniju i sede na otklan.

– Neću da te pustim ne samo zbog tog što je to opasno – lagano reče Bikov – već i zbog toga što je to besmisleno opasno. No, Vladimire, kakva je to sumanuta ideja – veštačko poreklo Prstenova Saturna? To je starački marazam, časna reč...

– Oduvek si bio čovek bez mašte, Alekseju – suvo reče Jurkovski. – Kosmogonija Saturnovih Prstenova nije jasna i smatram da moja hipoteza ima isto toliko prava na postojanje kao i bilo koja druga, da tako kažem, racionalna hipoteza. Ne govorim o tome da svaka hipoteza ima svoju naučnu vrednost. Hipoteza mora imati i moralno značenje. Ona mora da budi uobrazilju i tera ljude da misle...

– Kakve veze sa tim ima uobrazilja? – reče Bikov. – To je čist proračun. Verovatnoća dolaska bića baš u Sunčev sistem je mala. Verovatnoća toga da bi im palo na pamet da uništavaju satelite i od njih prave Prsten, mislim da je još manja...

– Šta znamo o verovatnom? – upita Jurkovski.

– Recimo da si u pravu – reče Bikov. – Recimo da su odista nekada davno u Sunčani sistem stigla bića iz nekog drugog sistema i da su napravili veštački Prsten oko Saturna. Obeležili su se, da tako kažemo. Ali, zar ti računaš sa tim da ćeš naći potvrdu svoje hipoteze u tom prvom i jedinom istraživanju u Prstenu?

– Šta znamo o verovatnom? – ponovi svoje pitanje Jurkovski.

– Znam jedno – ljutito reče Bikov – da nemaš apsolutno nikakvih šansi da saznaš i da je cela ta ideja jednostavno suluda.

Ponovo su ućutali i Jurkovski je ponovo počeo da čita svoj izveštaj. Imao je tužno i veoma staro lice. Juri ga je najednom bilo žao, ali nije znao kako da mu pomogne.

Jura pogleda Žilina. Žilin je nešto razmišljao. Bikov se pravio kao da čita časopis. Po svemu se videlo da je i njemu bilo žao Jurkovskog.

Žilin najednom reče:

– Alekseju Petroviću, a zašto smatrate da su šanse male i da zbog toga treba odbaciti sve nade?

Bikov spusti časopis:

– Drugaćijeg si mišljenja?

– Svet je veliki – reče Žilin. – Dopale su mi se reči Vladimira Sergejeviča: šta znamo uopšte o verovatnom?

– No, a šta ne znamo o verovatnom? – upita Bikov.

Jurkovski se trže, ali ne odvoji glavu od izveštaja.

– Setio sam se jednog čoveka – reče Žilin. – Imao je interesantnu sudbinu... Žilin se neodlučno zastavi. – Možda vam smetam, Vladimire Sergejeviču?

– Pričaj – dopusti Jurkovski i odlučno zalupi izveštaj.

– To će potrajati – upozori ga Žilin.

– Tim bolje – reče Jurkovski. – Pričaj.

I Žilin počeo da priča.

Priča o gigantskoj fluktuaciji

TADA SAM JOŠ bio dečak, mnoge stvari nisam mogao da shvatim i mnogo sam toga zaboravio, možda čak i ono najinteresantnije. Bila je noć, lice tog čoveka nisam ni video. A glas mu je bio najobičniji – malo tužan i strpljiv, a ponekad je i kašljucao, kao da je bio zbunjeno. Jednom rečju ako bih ga sreo još koji put na ulici, sigurno ga ne bih prepoznao.

Sreli smo se na plaži. Upravo se bio okupao i sedeo je na steni. Onda sam začuo kako se iza mene ruši zemlja – to se on spuštao niz nasip – zamirisao je duvanski dim, i on je stao pokraj mene. Kao što sam već rekao, sve se to dešavalo noću. Nebo je bilo pokriveno oblacima, počinjala je bura. Po plaži je duvao jak topao vetar. Neznatno je pušio. Vetar je izbacivao iz njegove cigarete dugačke narandžaste iskre, koje su letele i nestajale nad pustom plažom. To je bilo jako lepo, i toga se odlično sećam. Imao sam šesnaest godina i nisam ni pomišljao na to da će početi da razgovara sa mnom. Ali – počeo je da govori. I to je počeo jako čudno.

– Svet je pun čudnovatih stvari – rekao je.

Zaključio sam da on jednostavno razmišlja naglas i oćutao sam. Okrenuo sam se i pogledao ga, ali nisam ništa video, bilo je isuviše mračno. A on ponovi:

– Svet je pun čudnovatih stvari. – Onda ponovo povuče dim iz svoje cigarete, zasuvši me čitavom kišom iskrice.

Ponovo sam oćutao: bo sam stidljiv. Popušio je cigaretu do kraja, zapalio novu i seo na stenu pored mene. S vremena na vreme je poćinjavao nešto da mrmlja, ali šum vode ja zaglušivao njegove reći, tako da sam ćuo samo nerazumljivo brundanje. Na kraju glasno reće:

– Ne, to je odista već previše. Moram to nekome da isprićam.

I obrati se meni, prvi put od trenutka svog dolaska na plažu:

– Ne odbijajte, molim vas, da me saslušate.

Razume se da nisam odbio. On reće:

– Samo, biću prinuđen da počnem izdaleka, jer ako vam odmah isprićam, sve vi jednostavno ništa nećete shvatiti i nećete mi verovati. A meni je veoma važno da mi verujete. Niko mi ne veruje, a to je otišlo odista jako daleko...

– Sve je počelo još u detinjstvu. Poćeo sam da sviram violinu i razbio sam ćetiri ćaše i ćacnu.

– Kako to? – upitah ga. I odmah se setih nekog vica u kome jedna dama govori drugoj: »Možete da zamislite, juće je domar bacao drva u naš podrum i razbio nam luster«. Postoji jedan takav stari vic.

Neznanac se tužno nasmeja i reće:

– Eto, zamislite desilo se upravo to. Tokom prvog meseca ućenja. Već tada je moj nastavnik rekao da u ćivotu nikada nije imao prilike da vidi nešto slićno.

Oćutao sam, ali sam takode pomislio da je to moralo da izgleda veoma ćudnovato. Zamislio sam ga kako razmahuje gudalom i kako s vremena na vreme njime udara u vitrinu. To je odista moglo daleko da ga odvede.

– To je prirodni fizićki zakon – objasni on iznenada. – Pojava rezonancije. – I on mi, u jednom dahu, isprića anegdotu iz školske fizike o tome kako je preko mosta marširala ćeta vojnika i kako se most zbog toga srušio. Posle mu je objasnio da ćaše i ćacne takode mogu da se razbijaju rezonancijom, ako se pronadu zvućna treperenja odgovarajuće ućestalosti. Moram da kaćem da sam od tog trenutka ćasno shvatio da je zvuk vibracija.

Neznanac mi je objasnio da je rezonanca u svakodnevnom ćivotu (u domaćinstvu, kako se on izražavao) stvar

veoma retka i oduševljavao se time, što je neki stari zakonik uzimao u obzir i takvu situaciju i predvićdao kaćnjavanje vlasnika onog petla, koji svojim kukurikanjem razbije susedu bokal.

Složio sam se da to odista mora biti izuzetno retka pojava. Do tog trenutka o tome nisam ništa bio ni ćuo.

– Veoma, veoma retka – reće. A ja sam samo za mesec dana svojom violinom razbio ćetiri ćaše i jednu ćacnu. Ali, to je bio samo početak.

Zapalio je novu cigaretu.

– Uskoro su moji roditelji i prijatelji zapazili da narušavam zakon sendvića.

Odlućih da se ne obrukam i rekoćh:

– Ćudnovato prezime.

– Kakvo to prezime? – upita. – Ah, zakon? Ne to nije prezime. To je... kako da vam kaćem... nešto šaljivo. Znate, postoji ćitava grupa uzrećica: došao kao keć na jedanaest... U tom smislu da se loše ćešće dešava od dobrog. Ili u naućnoj formulaciji: verovatnoća željenog dogaćaja je uvek manja od polovine.

– Polovine ćega? – upitah, ali odmah shvatih da sam izvalio glupost. On se zaćući:

– Zar ne znate teoriju verovatnoće?

– upita me.

Odgovorio sam mu da to još nismo ućili u školi.

– U tom slućaju nećete moći ništa da shvatite – reće razoćarano.

– A vi objasnite – rekoćh ljutito i on počeo da mi objašnjava. Objasnio mi je da je verovatnoća – kvantitativna karakteristika mogućnosti dešavanja ovog ili onog dogaćaja.

– A kakve veze sa svim tim imaju sendvići? – upitah.

– Sendvić moće da padne na zemlju ili buterom prema zemlji, ili buterom okrenutim uvis – reće. – Eto, ako govorimo uopćteno, ako budete bacali sendvić na sreću, on će padati ćas ovako, ćas opet onako. U polovini slućajeva on će pasti buterom okrenutim nagore, a u polovini – buterom okrenutim prema zemlji. Da li vam je ćasno?

– Jeste – rekoćh. I zbog nećega se setih da još nisam većerao.

– U takvim se slućajevima govori da je verovatnoća željenog rezultata jednaka polovini.

Dalje mi je isprićao da sendvić, ako bi se bacao sto puta, moće da padne buterom okrenutim nagore na pedeset, već pedeset i pet ili dvadeset puta, i da samo

u slučaju ako bi se eksperiment ponovio mnogo puta, može da se dobije rezultat približan polovini. Zamislih taj nesrećni sendvič sa buterom (možda čak i sa kavijarom) kako izgleda pošto je hiljadu puta pao na pod i upitah da li odista postoje ljudi koji se time bave. On počeo da mi objašnjava da se u tu svrhu koristi ne sendvič, već novčić, kao u igri »glava-pismo«, sve više zalazeći u detalje, tako da sam uskoro sasvim prestao da ga slušam i sedeo posmatrajući natmureno nebo, razmišljajući o tome, da će, prema svemu, padati kiša. Iz te prve lekcije, iz teorije verovatnoće zapamtio sam samo jedan jedini termin – »matematičko iščekivanje«. Neznanač je taj termin često upotrebljavao, a ja sam svaki put zamišljao ogromnu prostoriju, kao čekaonicu, sa podom u pločicama, u kojoj sede ljudi sa tašnama i bacaju s vremena na vreme u vazduh novčiće i sendviče i nešto iščekuju. I sada to često vidim u snu. Ali, tada me neznanač ošamuti zvonkim izrazom »granična teorema Muavfa-Laplase« i reče da sve to nema apsolutno nikakve veze sa stvari o kojoj je hteo da mi priča.

– Ja, znate, uopšte nisam želeo da vam pričam o tome – reče glasom koji više nije bio onako živ kao maločas.

– Izvinite, vi ste sigurno matematičar, – upitah ga.

– Nisam – odgovori on natmureno.
– Kakav sam ja pa matematičar? Ja sam fluktuacija.

Iz učtivosti oćutah.

– Da, ja vam, čini mi se, još nisam ispričao svoj doživljaj – seti se on.

– Govorili ste o sendvičima – rekoh.

– Znate, to je primetio moj stric – nastavi on. – Ja sam, znate, bio veoma rasejan i često sam ispuštao iz ruku sendvič. I sendviči su mi uvek padali na zemlju buterom okrenutim nagore.

– Pa, to je jako dobro – rekoh.

On tužno uzdahnu.

– To je dobro, kada se ponekad dešava... A kada se to dešava stalno! Shvatate li me – stalno!

Ništa nisam shvatao i to sam i rekao.

– Moj je stric znao matematiku i bavio se pomalo teorijom verovatnoće. On mi posavetova da bacim novčić. Bacali smo ga zajedno. Nisam čak odmah ni shvatio da sam propao čovek, ali moj stric to odmah shvati. Tako mi je tada i rekao: »Ti si propao čovek!«

Ja i nadalje nisam ništa shvatao.

– Prvi put sam bacio novčić sto puta; stric isto tako sto puta. Kod njega je grb pao pedeset i tri puta, a kod mene – devedeset i osam. Stricu su se, znate li, oči popele na čelo. Meni takode. Posle sam bacio novčić još dve stotine puta, i, zamislite samo, kruna mi se pojavila sto dvadeset i šest puta. Već je tada trebalo da shvatim čime se takve stvari završavaju. Morao sam već tada da shvatim da će jednom nastupiti i današnje veče! – Pri tome duboko uzdahnu. – Tada sam, međutim, znate li, bio isuviše mlad, mladi od vas. Izgledalo mi je zabavno što znam da sam centar svih čuda sveta. Ne mogu da nadem drugi izraz.

Malo se smirio i počeo da mi priča sve po redu, stalno pušeći i kašljucajući. Ispričao mi je sve, opisujući detalje i naučno ih obrazlažući. Zaprepastio me je, ako ne dubinom, onda svestranošću svojih znanja. Upotrebljavao je termine iz fizike, matematike, termodinamike, kinetičke teorije gasova, tako da sam se kasnije, kad sam odrastao, čudio odakle mi je ovaj ili onaj termin poznat. Često se upuštao u filofska razmatranja, a ponekad mi se činilo da uopšte nije samokritičan. Na primer, često je sebe nazivao »fenomenom«, »čudom prirode« ili »gigantskom fluktuacijom«. Tada sam shvatio da to nije profesija. Rekao mi je da čuda nema, već da se samo dešavaju malo verovatni događaji.

– U prirodi – poučno mi je objašnjavao – najverovatniji se događaji dešavaju najčešće, a najneverovatniji – mnogo rede.

Pri tome je mislio na zakon nestajanja entropije, ali je to meni tada zvučalo sasvim drugačije. Zatim je pokušao da mi objasni pojmove najverovatnijeg stanja i fluktuacije. Moju uobrazilju je potresao poznati primer sa vazduhom, koji se sakupio u polovini jedne prostorije.

– U tom slučaju – govorio je on – svi koji bi sedeli u drugoj polovini sobe bi se ugušili, a ostali bi to smatrali za pravo čudo. A to nije nikakvo čudo, već potpuno realna, ali neobično malo verovatna činjenica. To bi bila gigantska fluktuacija – ništavno moguće odstupanje od najverovatnijeg stanja stvari

Po njegovim rečima, i on je predstavljao takvo odstupanje od najverovatnijeg stanja. Njega su opkoljavala čuda. Videti, na primer, dvadesetostruku dugu posle kiše za njega je bila sitnica

– on ju je video jedno šest ili sedam puta.

Potuci ću bilo kog sinoptičara – amatera – hvalisao se. – Video sam, tako, polarnu svetlost u Alma-Ati, brokenske vizije na Kavkazu, a dvadeset sam puta posmatrao poznati zeleni zrak, takozvani »mač gladi«, kako ga inače još nazivaju. Dopotovao sam u Batumi, a počinjala je suša. Međutim, kada sam krenuo po pustinji Gobi, tri puta me je uhvatila prava tropska kiša.

Za vreme školovanja položio je mnoštvo ispita i uvek je izvlačio cedulju sa pitanjem broj pet. Jednom je polagao nekakav specijalni ispit, i tačno se znalo da će postojati samo četiri listića, prema broju kandidata, a on je ipak izvukao cedulju broj pet, jer je jedan sat pre početka ispita ispitivač odlučio da doda još jedan listić. Sendviči su nastavljali da mu padaju buterom okrenutim nagore. (»Na to sam, prema svemu, osuđen do kraja života – rekao je. – To će me uvek podsećati na to da nisam običan čovek, već gigantska fluktuacija«). Dva puta je prisustvovao stvaranju velikih vazdušnih sočiva (»To su makroskopske fluktuacije gustine vazduha – nerazumljivo mi je objasnio) i oba su ta sočiva palila šibicu u njegovim rukama.

Sva čuda sa kojima se sukobljavao delio je na tri grupe: na prijatna, neprijatna i neutralna. Sendviče sa buterom okrenutim nagore svrstavao je u prvu grupu. Stalnu kijavicu, koja je redovno i nezavisno od vremena otpočinjala i završavala se svakog prvog u mesecu, svrstavao je u drugu grupu. U treću je grupu svrstavao razne prirodne pojave koje su se dešavale u njegovom prisustvu. Jednom se u njegovom prisustvu desilo narušavanje drugog zakona termodinamike: voda u posudi sa cvećem iznenada je počela da prima toplotu od okolnog vazduha i počela da vri, a u sobi je napadalo inje. (»Posle toga, znate li, uvek, kao sumanut, pre nego što ću da pijem vodu, ja je obavezno pipnem prstom«). U njegov šator (često je putovao) uletale su loptaste munje i satima ostajale u njemu. Na kraju se na to navikao i koristio je loptaste munje kao lampe: čitao je pri njihovoj svetlosti.

– Znate li šta je to meteorit? – upita me iznenada. Mladost je sklona da pravi glupe šale, i ja sam odgovorio da su meteoriti zvezde koje padaju i koje nemaju ničeg zajedničkog sa zvezdama koje ne padaju.

– Meteoriti ponekad padaju i u kuće – rekao je zamišljeno. – Ali se to dešavalo izuzetno retko. I registrovan je samo jedan, znate li – samo jedan jedini slučaj, kada je meteorit, pogodio čoveka. Jedini, znate li, takav slučaj...

– No, pa šta onda? – upitao sam ga.

Nagao se prema meni i prošaputao:

– Taj čovek sam – ja!

– Šalite se! – rekao sam, zadrhtavši.

– Ne – rekao je tužno.

Ispostavilo se da se to desilo na Uralu. Išao je pešice, kroz planine, i zaustavio se za trenutak da bi zavezao pertlu na gojzerici. Začuo se zvižduk, i osetio je udarac u zadnji deo tela i bol od opekotine.

– Na pantalonama je bila ovakva rupa – pričao je. – Krv je tekla, znate li, ali ne baš jako. Šteta što je sada mrak, pokazao bih vam ožiljak.

Na tom mestu je skupio nekoliko sumnjivih kamenčića i čuvao ih u svom stolu – možda je jedan od njih i bio taj meteorit.

Sa njim su se dešavale i stvari koje nikako nisu mogle da se objasne sa naučne tačke gledišta. Barem ne sa tadašnjeg nivoa nauke. Tako je jednom neočekivano i za samoga sebe postao izvor jakog magnetnog polja. To se izražavalo u tome, što su svi predmeti od feromagnetita, koji su se nalazili u sobi, najednom poleteli ka njemu. Čelično pero mu se zabilo u obraz, nešto ga je bolno udaralo po glavi i ledima. Počeo je da se štiti rukama, drhteći od užasa, od nogu do glave oblepljen viljuškama, kašikama, makazama, i najednom se sve završilo. Pojava nije trajala duže od deset sekundi, i on uopšte nije znao kako da je objasni.

Drugi put, kada je dobio pismo od prijatelja, već posle prvog reda, na svoje najveće zaprepašćenje, konstatovao je da je isto takvo pismo dobio već jednom pre nekoliko godina. Setio se čak da je na suprotnoj strani, pored potpisa, stajala ogromna krmača. Kada je pismo obrnuo, odista je ugledao ogromnu krmaču.

– Sve se to više nije ponavljalo – tužno je rekao. – Ja sam te primere smatrao za najlepše u svojoj kolekciji. Ali, znate, tako sam smatrao samo do večeras.

Često je seckao svoj govor, da bi izjavio: »Sve je to, znate li, bilo jako lepo, ali danas... To je već previše, uveravam vas«.

– A zar vam se ne čini – upitao sam ga – da ste vi interesantan slučaj za nauku?

– Mislio sam na to – rekao je. – Pisao sam. Predlagao sam. Niko mi ne veruje. Čak mi ni rodaci ne veruju. Samo je moj stric verovao, ali on je sada mrtav. Svi me smatraju za šaljivdžiju, originalnog čoveka. Ja jednostavno ne mogu ni da zamislim šta će misliti posle današnjeg događaja. – Uzdahnuo je i bacio opušak. – Da, to je možda i najbolje, što mi ne veruju. Pretpostavimo da mi neko poveruje. Stvorili bi komisiju koja bi svuda putovala za mnom i čekala čuda. A ja sam čovek prirodno nedruštven, a uza sve to od svega ovoga karakter mi se sasvim pokvario. Ponekad neću da spavam – bojim se...

Što se tiče komisije, tu sam se u potpunosti slagao sa njim. Jer, odista, on i nije mogao da izaziva čuda po svojoj želji. On je bivao samo žarište, epicentar čuda, tačka prostranstva, kako je govorio, na kojoj su se dešavali malo verovatni događaji. Bez komisije i posmatranja ništa ne bi moglo da se utvrdi.

– Pisao sam jednom poznatom naučniku – nastavio je. – Uglavnom o meteoritu i o vodi u vazi. Ali, on je sve to primio kao šalu. Odgovorio mi je da je meteorit pao na japanskog šofera, a ne na mene. I savetovao mi je da se obratim lekaru. Zainteresovao me je taj šofer. Pomislio sam da je možda i on gigantska fluktuacija – vi i sami shvatate – to je moguće. Ali, ispostavilo se da je on umro pre više godina. Da, znate li... – zamislio se. – A kod lekara sam ipak otišao. Ispostavilo se da sa tačke gledišta medicine ništa ne predstavljam. Lekar je, međutim, kod mene konstatovao izvesno rastrojstvo nervnog sistema i poslao me ovamo na oporavak. I doputovao sam. Odakle sam mogao da znam šta će se ovde desiti?

Najednom me je dograbio za rame i prošaptao:

– Pre jedan sat odletela je moja poznanica.

Nisam ga shvatio.

– Šetali smo se tamo gore, u parku. Na kraju krajeva – običan sam čovek i imao sam najozbiljnije namere. Upoznali smo se u restoranu, otišli da se prošetamo po parku, i ona je odletela.

– Kuda to? – povikah.

– Ne znam. Išli smo, a ona najednom viknu, jauknu, odvoji se od zemlje i po-

lete. Nisam mogao ni da se osvestim, samo sam je uhvatio za nogu. I evo...

Gurnuo mi je u ruku nekakav tvrdi predmet. Bila je to sandala, obična ženska sandala svetle boje.

– Shvatate, to nije baš sasvim nemoguće – mrmljao je fenomen. – Haotično kretanje molekula tela, braunovsko kretanje delića živog koloida postalo je usmereno, nešto ju je odvojilo od zemlje i odnelo nekuda, ni ja ne znam kuda. Veoma, veoma malo verovatna stvar... Recite mi sada, treba li da smatram samoga sebe i zaubicu?

Bio sam potresen i ućutah. Prvi put pomislih da je on sve to izmislio. A on tužno reče:

– A stvar, znate li, nije čak ni u tome. Na kraju krajeva, ona se možda samo zakačila negde za drvo. Jer, ja nisam ni pošao da je tražim, bio sam ubeden da je neću pronaći. Ali, znate li... Ranije su ta čuda imala veze samo sa mnom lično. Ja fluktuacije nisam mnogo voleo, ali one su, fluktuacije, znate li, volele mene. A sada? Ako takve stvari počnu da se dešavaju i sa mojim poznanicima?... Danas je odletela devojkica, sutra nestaje kroz zemlju saradnik, prekosutra... Pa – recimo – vi. Jer ni vi sada niste osigurani od toga.

To sam već shvatio i ja, i to mi je u isto vreme bilo i interesantno i strašno. To je nešto! Što pre! Najednom mi se učinilo da uzlećem i uhvatio sam se obema rukama za kamen na kome sam sedeo.

Neznanac najednom ustade.

– Znate li, biće ipak najbolje da krenem – reče tužnim glasom. – Nikako ne volim besmislene žrtve. Vi sedite, a ja odoh. Kako mi to ranije nije palo na pamet!

Brzo je krenuo pored obale, skakućući sa kamena na kamen. Onda mi iz daljine doviknu:

– Izvinite, ako se nešto desi i vama! To ne zavisi od mene!

Odlazio je sve dalje i uskoro se pretvorio u sićušnu crnu figuru na fonu svetlucavih talasa. Meni se tada učini da je zamahnuo rukom i nešto belo bacio u talase. Verovatno je to bila ona sandala. Tako smo se i rastali.

Na žalost, ne bih mogao da ga prepoznam u gomili ljudi. Jedino ako bi se desilo nekakvo čudo. Nikada više nisam ništa čuo za njega i, po mome mišljenju, ništa naročito se tog leta na moru nije ni desilo. Verovatno se ta devojkica ipak zakačila za nekakvu granu i oni su se

posle uzeli. Jer, on je imao najozbiljnije namere. Znam samo jedno. Ako bilo kada, stežući ruku novom poznaniku, najednom osetim da postajem izvor jakog magnetnog polja, a uz to primetim da moj novi poznanik mnogo puši, kašlja – to znači da je on fenomen, epicentar čuda, gigantska fluktuacija...

ŽILIN ZAVRŠI SVOJU PRIČU i pobedonosno pogleda svoje slušaoce. Juri se priča dopala, ali on, kao i uvek, nije bio siguran u to da li je Žilin pričao istinu ili ne. Za svaki slučaj, za vreme priče, skeptički se smeškao.

– Divno – reče Jurkovski. – Ali, najviše od svega dopada mi se naravoučenije.

– Kakvo naravoučenije? – upita Bikov.

– Naravoučenije je sledeće – objasni Jurkovski. Ne postoji ništa nemoguće, postoje samo malo verovatne stvari.

– A osim toga, – reče Žilin – svet je pun čudnovatih stvari – to je broj jedan. I broj dva: šta znamo o verovatnom?

– Vi me tu zagovarate – reče Bikov i ustade. – Tebi, Ivane, vidim da mira ne daju spisateljske lovorike Mihaila Antonoviča. Tu priču možeš da ubaciš u svoje uspomene.

– Svakako ću je i staviti – reče Žilin. – Zar nije divna?

– Hvala, Vanja – reče Jurkovski. – Odlično si mi pomogao. Interesantno, kako je to kod njega moglo da se javi elektromagnetno polje?

– Magnetno – popravi ga Žilin. – On je govorio samo o magnetnom.

– Da. – reče Jurkovski i zamisli se.

POSLE VEČERE SU utroje ostali u kajut-kompaniji. Mihail Antonovič, koji je završio svoje dežurstvo, sa velikim se zadovoljstvom zavalio u fotelju Bikova i počeo da čita »Priču o princu Gendziju«, a Jura i Žilin su se smestili ispred ekrana

magnetovizora da gledaju nekakav laki film.

Žilin je »Istraživače« već gledao ranije, bilo mu je interesantnije da posmatra Juru i navigatora. Jura je gledao ekran ne odvajajući oči od njega i samo bi ponekad na glavi popravio tanak prsten fonodomonstratora. »Istraživači« su mu se mnogo dopadali. A Žilin se smejao u sebi i mislio kako je naivan i primitivan taj film, naročito sada, kada ga čovek ne gleda prvi put i kada je već prevalio tridesetu godinu. Ti podvizi, koji liče na raspevano samoučenje, naivni su od početka do kraja, a tog komandira Sandersa trebalo bi odmah smeniti, natrljati mu nos i poslati nazad na Zemlju kao arhivara na primer, da ne ludi i ne uništava nevine ljude, koji čak nemaju prava ni da mu protivureče. A pre svega trebalo bi završiti sa tom histeričarkom Praskovjom – poslati je samu u džungle, kada je noge već toliko svrbe. I to mi je nekakva posada! Same samoubice sa infantilnim intelektom. Doktor nije bio loš, ali ga je autor ubio na samom početku, prema svemu da ne bi smetao idiotskoj zamisli poludelog komandanta.

Najinteresantnije je to što Jura sve to, razume se, ne može da vidi, ali pokušaj da ga odvojiš od ekrana i nateraš ga da čita, recimo, »Princa Gendzija«... Ovudek je bilo tako, a verovatno će i biti, da svaki normalan mladić do određenog uzrasta više voli dramu jurnjave, akcije, traganja, samouništavanja, od drame ljudske duše... O, on će, razume se, potvrditi da je Lav Tolstoj veliki pisac, kao spomenik ljudske duše, da je Golsvorti ogroman i divan kao sociolog, a da Dimitrije Strogov nema premca u istraživanju unutrašnjeg sveta novog čoveka. Sve će to, međutim, doći tek kasnije, kada bude sazeo, kada bude stekao iskustvo sopstvenih društvenih kretanja.

Druga je stvar – Mihail Antonovič. Podigao je glavu i zagledao se sitnim očima u pomrčinu prostorijske, i odmah se pred njim, razume se, našao daleki lepota u čudnovatoj odeždi, čudnovato očešljan i sa nepotrebnim mačem za pojasom, lukav i podsmešljiv grešnik, japanski Don Žuan – upravo onakav, kakav je svojevremeno iskočio ispod pera genijalne Japanke u rasakošnom i prljavom hejanskom dvorcu i otišao da luta po svetlu, sve dok se za njega nisu pronašli genijalni prevodioci. I Mihail Antonovič ga sada vidi tako, kao da se između njih ne nalazi devet stoleća i milijardu i po kilometara, i vidi ga samo on, a Juri to još nije dato, i biće mu to dato tek kroz jedno pet godina, kada u Jurin život uđu i Tokmakov, i Forsajti, i Kaća i Daša i mnogi, mnogi drugi...

Poslednji istraživač umre pod zastavom i ekran se ugasi. Jura smače sa glave fonodemonstrator i zamišljeno reče:

– Da, odličan film.

– Divota – ozbiljno reče Žilin.

– Kakvi ljudi, a? – Jura se uhvati za čuperak kose. – Kao čelik... Heroji poslednjeg koraka. Samo, Praskovja je nekako neprirodna.

– Da, moglo bi se reći.

– Kakav je zato Sanders! Koliko on liči na Vladimira Sergejeviča!

– Meni svi oni liče na Vladimira Sergejeviča.

– Šta vam je! – Jura se okrete, ugleda Mihaila Antonoviča i počeo da šapuće: – Razume se, svi su oni pravi, čisti, ali...

– Hajdemo bolje kod mene – predloži Žilin.

Izašli su iz kajut-kompanije i krenuli kod Žilina Jura je govorio:

– Svi su oni dobri, ne sporim, ali Vladimir Sergejevič – to je, razume se, nešto sasvim drugo, on je jači od svih njih, značajniji...

– Ušli su u odaju. Žilin sede i počeo da posmatra Juru. Jura je govorio:

A kakvo blato! Kako je sve odlično urađeno – mrka močvara sa ogromnim belim cvetovima i nečija koža koja se presijava u blatu... Vanja – reče zatim oprezno – a vama se, kako vidim, film ne dopada baš previše.

– Šta ti je! – reče Žilin. – Jednostavno sam ga već gledao, a uz to sam star, i sve te močvare video sam i sam. Lutao sam po njima i znam kako je tamo u samoj stvari...

Jura sleže ramenima. Bio je nezadovoljan.

– I odista, dragi moj, suština nije u blatu. – Žilin se zavalio u fotelju i zauze svoju omiljenu pozu: zabacio je glavu, ukrstio šake pod potiljkom i raširio laktove. – I ne misli, molim te, da pri tome mislim na razliku u našim godinama. Ne. Nije istina da postoje deca i odrasli. Eto, na primer, ti Mihail Antonovič Antonovič i ja. Da li bi ti sada, pri čistoj svesti, počeo da čitaš »Priču o Gendziju«? Vidim odgovor na to pitanje na tvome licu, a Mihail Antonovič sada čita »Gendzija«, čini mi se već peti put, a ja sam prvi put osetio tu lepotu tek ove godine...

Jura ga sumnjičavo pogleda.

– Ja, razume se, znam šta je to klasika i ostalo u tom smislu – reče. – Ali čitati »Gendzija« pet puta – to ipak ne bih radio. Tamo je sve zamršeno, komplikovano... A život je u suštini jednostavan, mnogo jednostavniji nego što se prikazuje u takvim knjigama...

– Život je u svojoj suštini komplikovan – reče Žilin. – Mnogo komplikovaniji nego što ga opisuju filmovi kao što su »Istraživači«. Ako hoćeš, pokušaćemo da sve razjasnimo. Uzmimo komandira Sandersa. On ima ženu i sina. Ima i prijatelje. A ipak, lako se odlučuje da umre. On ima savest. A kako lako samo vodi u sigurnu smrt svoje ljude...

– On je zaboravio na sve to, jer je...

– Na to se, Jura, nikada ne zaboravlja. I najvažnije u filmu treba da bude ne to što je Sanders herojski poginuo, već to što je uspeo, i kako je uspeo da natera sebe da zaboravi na smrt. Jer, njegova je pogibija, dragoviću moj bila više nego sigurna. Toga u filmu nema, i zbog toga sve to izgleda tako prosto i jednostavno. A kada bi to bilo, onda bi ti film bio jednostavno dosadan.

Jura je ćutao.

– No, – upita Žilin.

– Možda – preko volje uzvрати Jura. – Ali, meni se ipak čini da život treba posmatrati jednostavnije.

– To će već proći – obeća mu Žilin. Ućutali su. Žilin je posmatrao lampu. Jura reče:

– Postoji kukavičluk, postoji podvig, postoji rad – interesantan i neinteresantan. Treba li sve to mešati i predstavljati kukavičluk kao podvig i obrnuto? Jednostavno sam shematski zamislio kako to biva u nekim knjigama. Uzmü nekog tipa, puste oko njega slonove, a posle se desi ono, što se zove »raskošni paradoks« ili »protivrečna figura«. A on je – običan tip. Isti kao Gendzi.

– Svi smo mi pomalo konji – reče Žilin. – Svako od nas je konj na svoj način. To život sve tako prepliće. Njegovo veličanstvo Život. To blagosloveno ništavilo. Život tera ponositog Jurkovskog da moli nepomirljivog Bikova. Život tera Bikova da odbija molbu svog najboljeg prijatelja. Ko je od njih konj, odnosno tip? Život tera Žilina, koji se u celosti slaže sa čeličnom linijom Bikova, da izmišlja priču o gigantskoj fluktuaciji, da bi na taj način izrazio svoj protest protiv nepokoljebivosti te linije. Žilin je takode tip. Samo među slonovima, a nikakve stabilnosti ubedenja. A poznati vakuum-varilac Borodin? Zar on ne vidi smisao svog života u tome da ga položi na oltar određenoj ideji? A ko ga je pokolebao – ne logikom, već izrazom lica? Polutruli krčmar sa Divljeg zapada. Pokolebao te je, zar ne?

– Pa... na određeni način...

– Zar nije tip i taj Borodin? Sad mi reci, zar nije život jednostavan? Izabrao si sebi princip – radi šta hoćeš. Ali, principi su dobri zbog toga što stare. Oni stare brže od čoveka, a čoveku preostaju samo oni, koje diktira istorija. Na primer, u naše doba, istorija je surovo objavila Jurkovskom: dosta! Nikakva otkrića ne vrede jednog jedinog ljudskog života. Stavljati na rizik ljudski život vredi samo života radi. To nisu izmislili ljudi. To je diktirala istorija, a ljudi su ti koji su napravili istoriju. Ali, tamo gde se opšti princip sukobljava sa ličnim principom – tamo se završava jednostavan život i otpočinje komplikovan. Takav je već život.

– Da – reče Jura. – Sigurno.

Zaćutaše, i Žilin ponovo oseti mučnu podvojenost, koja ga nije napuštala već nekoliko godina. Kao da uvek, kada odlazi na putovanje, na Zemlji ostaje nekakav važan posao, nešto veoma važno za ljude, neobično važno, važnije od ostale vasionе, važnije od svega što su uradile ljudske ruke.

Na Zemlji su ostali ljudi, omladina, deca. Tamo su ostajali milioni i milioni takvih Jura i Žilin je osećao da on može da im pomogne, ili barem nekima od njih. Svejedno gde. U školskom internatu. Ili u fabričkom klubu. Ili u pionirskom domu. Pomoći im da uđu u život, pomoći im da nađu sebe, da odrede svoje mesto u svetu, da nauče da odmah vide mnoge stvari, da nauče da žele da rade za hleb.

Naučiti ih da se ne klanjaju autoritetima, već da ih proučavaju i porede njihove zaključke sa životom.

Naučiti ih da se oprezno odnose prema iskustvu starih ljudi, jer se život veoma brzo menja.

Naučiti ih da preziru malograđansku mudrost.

Naučiti ih da nije sramota voleti i plakati zbog ljubavi.

Naučiti ih da su skepticizam i cinizam u životu jevtini, da je to

mного lakše i dosadnije nego radovati se i diviti životu.

Naučiti ih da veruju pokretima duše bližnjega svoga.

Naučiti ih da je bolje dvadeset puta pogrešiti i prevariti se, nego se sa nepoverenjem ponašati prema svakome.

Naučiti ih da stvar nije u tome kako na tebe utiču drugi, već u tome kako ti utičeš na druge.

Naučiti ih da jedan čovek sam za sebe mnogo ne vredi.

Jura uzdahnu i reče:

– Hajdemo Vanja, da odigramo partiju šaha.

– Hajde – uzvratil Žilin.

PRSTEN – 1. BALADA O JEDNONOGOM DOŠLJAKU.

– ZNAŠ – REČE BIKOV posmatrajući Jurkovskog preko naočara i preko »Fizike metala« – Šeršenj smatra da je nepravедno uvređen.

– Šeršenj me ne interesuje – reče Jurkovski. Zatvorio je tašnu i protekao se: – Interesuje me kako su ti momci mogli da dopuste da dođe do tako nečeg...

– A kako je, po tome, došlo do svega ovoga? – upita Bikov.

– Imam jednu teoriju... ili tačnije, hipotezu. Pretpostavljam da je kod njih nestao u prošlosti neophodan imunitet prema socijalno štetnim pojavama.

– Jednostavnije – reče Bikov.

– Molim. Uzmimo tebe. Šta bi ti uradio kada bi ti došao nekakav splotkaroš i rekao da... hm-hm... recimo Mihail Krutikov krade i prodaje hranu sa broda? Ti si u svom životu video mnogo splotkaroša, znaš koliko vrede, i ti bi mu rekao... hm-hm... da se gubi. Sad uzmimo našeg kadeta. Šta bi on rekao, kada bi mu neko došao... hm-hm... no, recimo, to isto? On bi sve to primio zdravo za gotovo i odmah bi pojurio kod Mihaila da razjašnjava odnose. A kada bi shvatio da su sve to izmišljotine, vratio

bi se i... hm-hm... pretukao bi to ništavilo.

– Aha – sa zadovoljstvom se složio Bikov.

Ude Jura. Čučnu pred otvorenim ormanom sa knjigama i počeo da traži nešto za čitanje.

– Hm... Alekseju – reče Jurkovski. – Ja nikome neću smetati u komandnom odeljenju?

– Ti si generalni inspektor – reče Bikov. – Kome bi ti mogao da smetaš?

– Hteo bih da se povežem sa Titanom – reče Jurkovski – I, uopšte, hteo bih da oslušnem šta se dešava u eteru.

– Hajde – reče Bikov.

– A mogu li i ja? – upita Jura.

– Možeš i ti – reče Bikov. – I, sve u svemu, mogu svi koji to žele.

Tog jutra je Bikov pročitao poslednji časopis. Dugo mu je i pažljivo razgledao korice, pa čak i cenu. Zatim je uzdahnuo, odneo ga u svoju kabinu, a kada se vratio, Jura je shvatio da je momak iseckao štapić do kraja. Bikov je sada bio ljubazan, govornjiv i svima je sve dopuštao.

– Poći ću i ja sa vama – reče Bikov.

Utroje su ušli u komandno odeljenje. Mihail Antonovič ih zapanjeno pogleda sa svog uzvišenja, nasmeši se i mahnu rukom.

– Nećemo da ti smetamo – reče Bikov. – Potrebna nam je radio-stanica.

– Samo pazite, deco – upozori ih Mihail Antonovič – za pola sata počinje bestežinsko stanje.

Po zahtevu Jurkovskog, »Tahmasib« se kretao ka stanici Prsten-1, veštačkom satelitu Saturna, koji se kretao u blizini Prstena.

– A bez toga ne može? – upita Jurkovski.

– Vidiš li, Voloda – sa izrazom krivca odgovori Mihail Antonovič.

– Veoma je tesno »Tahmasibu« ovde. Stalno moram da manevrišem.

Prošli su pored Žilina, koji je nešto pregledao u kombajnu za kontrole, i zaustavili se ispred radio-stanice.

– Muzika sfera – prokomentarisala Žilin. – Uključite dešifrator, Alekseju Petroviču.

– Da, odista – reče Bikov. – Zbog nečega sam zaključio da su to smetnje.

– Radista – prezrivo reče Jurkovski.

Zvučnik najednom zaurla neprirodnim glasom:

– ...minuta slušajte koncert Aleksandra Blumberga, prenos sa Zemlje. Ponavljam...

Glas je »otplovio« i zamenilo ga je nekakvo hrkanje. Zatim je neko rekao: »...šta ne mogu da pomognem. Moraćete, drugovi, da popričekate«.

– »A ako pošaljemo svoj čamac?«

– »Tada ćete čekati manje, ali ćete ipak čekati«. Bikov uključi automat, i kazaljka poče da se kreće po skali, zaustavljajući se na svakoj stanici koja je radila. »Sedmi, sedmi, za vas je očišćen treći sektor. Sedmi, spuštajte se na treći sektor...«, »Saša, govorka se da je stigao nekakav generalni inspektor. Kažu čak da je to lično Jurkovski...«

– Dosta – reče Jurkovski. – Traži Titan. Smutljivci – progunda. – Već znaju...

– Interesantno – zamišljeno reče Bikov. – Sve u svemu, u sistemu Saturna ima oko sto i pedeset ljudi, a toliko galame...

Radio-stanica je pucketala i pištala. Bikov dotera talasnu dužinu i poče da govori u mikrofonski:

– Titane, Titane. Ovde »Tahmasib«. Titane, Titane...

– Titan sluša – odgovori ženski glas.

– Generalni inspektor Jurkovski poziva direktora sistema. – Bikov veselo pogleda Jurkovskog. – Pravilno li govorim, Voloda? – upita. Jurkovski blagonaklono klimnu glavom.

– Alo, alo »Tehmasibe«! – ženski glas je postao uzbuđeniji. – Priče-

kajte koji trenutak, dajem vam vezu sa direktorom.

– Čekamo – reče Bikov i primače mikrofonski Jurkovskom.

– Svima – osloboditi liniju – začu se lagan promukao muški glas. – Direktor sluša generalnog inspektora Jurkovskog.

– Uh, bogamu, pazi... – preplašeno reče neko. Jurkovski samozaovoljno pogleda Bikova.

– Zajceve, zdravo – reče.

– Zdravo, Voloda – promrmlja direktor. – Kakvim dobrom?

– Hm-hm... pomalo, eto, inspektorišem? – Jurkovski začuta, dok je u eteru vladala tišina puna poštovanja. – Izabrao sam sledeću maršrutu, sada krećemo prema »Prstenu-1«. Tamo ću se zadržati dva-tri dana, a posle ću doći kod tebe, na Titan. Naredi da tamo pripreme gorivo za »Tahmasib«. I, na kraju, još nešto. – Jurkovski ponovo začuta. – Na mome se brodu nalazi jedan mladić. To je vakuum-varilac. Jedan iz grupe dobrovoljaca, koji tamo kod tebe rade na Reji. Budi tako dobar, posavetuj me gde da ga iskrcam da bismo ga što pre prebacili na Reju. – Jurkovski još jednom začuta. U eteru je još uvek vladala tišina. – Dakle, slušam te – reče Jurkovski.

– Trenutak – reče direktor. – Sada upravo traže podatke. Ti si, znači, na »Tahmasibu«?

– Da – reče Jurkovski – Pored mene je Aleksej.

– A Grigorije, je li i on s tobom?

– Nije – reče Jurkovski. – Zar ne znaš?

U etru je zavladao tišina. A onda se začu promukli direktorov glas:

– Nešto se desilo?

– Ne, ne – reče Jurkovski. – Njemu su jednostavno zabranili da leti. Već godinu dana.

U eteru se začu uzdah.

– Da – reče direktor. – To i nas uskoro čeka.

– Nadam se ne baš tako skoro – suvo reče Jurkovski – No, kako tvoji podaci?

– Tako – progovori glas. – Trenutak. Slušaj. Na Reju tvoj varilac ne mora da leti. Dobrovoljce smo prebacili na »Prsten-2«. Tamo su potrebni. Na »Prsten-2« ćeš ga, ako budeš imao sreće, prebaciti pravo sa »Prstena-1«. Ako ne budeš imao sreće, poslaćemo ga odavde, sa Titana.

– Tokom svake dekade na »Prsten-2« dva puta lete Švajcarci, nose tamo hranu. Možda ćeš zateći švajcarski brod na »Prstenu-1«.

– Jasno – reče Jurkovski. – Pa šta, dobro je, više za tebe nemam ništa. Do viđenja.

– Srećna plazma, Voloda – reče direktor. – Ne probijajte se kroz Saturn.

– Ido do đavola – progunda Bikov i isključi radio-stanicu.

OPSERVATORIJA »PRSTEN-1«
kretala se u nivou Prstena oko Saturna po kružnoj orbiti i pravila je potpun krug za četrnaest i po časova. Stanica je bila mlada, njena izgradnja je završena samo godinu dana ranije. Posada se sastojala od deset planetologa, koji su proučavali Prsten, i četiri inženjera-kontrolora. Inženjeri-kontrolori imali su mnogo posla: neki agregati opservatorije – grejači, regeneratori kiseonika, hidrosistem – još nisu bili konačno regulisani. Neudobnosti, koje su bile povezane sa tim, nisu zabrinjavale planetologe, tim pre, što su oni najveći deo svog vremena provodili u kosmoskafima leteći nad Prstenom. U sistemu Saturna radu planetologa Prstena pridavao se veliki značaj. Planetolozi su se nadali da će u Prstenu pronaći vodu, gvožđe, retke metale, a to bi sistemu dalo autonomiju u snabdevanju gorivom i materijalima. Istina, i kada bi se ispitivanja uspešno završila, te sirovine još uvek ne bi mogle da se koriste. Još nije bila stvorena letilica koja bi

bila u stanju da uđe u Prstenove Saturna i vrati se iz njih čitava.

Aleksej Petrovič Bikov doveo je »Tahmasib« do spoljne linije dokova i oprezno pristao.

– Stažisto – reče Bikov. – Imaš sreće. Pakuj kofer.

Jura očuta.

– Posadu otpuštam na kopno – objavi Bikov. – Ako pozovu na večeru – pazite, to nije hotel. Najbolje će biti da sa sobom ponesete konzerve i kiselu vodu.

– Povećajmo cirkulaciju – u pola glasa reče Žilin.

Spolja se začu škripa – to je dežurni dispečer stavljao uz spoljni otvor »Tahmasiba« hermetičku kabinu. Kroz pet minuta saopštio je preko radija: »Možete da izlazite. Samo, obucite se što toplije«. – Zašto to« – upita Bikov. – »Regulišemo centralno grejanje« – odgovori dežurni i prekide vezu.

– Šta to znači – toplije? – pobuni se Jurkovski. – Šta da obučem? Flannelski veš? Ili – kako se ono zvalo – valjenke? Bunde?

Bikov reče:

– Uzmi džemper. Tople čarape i krznenu jaknu neće biti loše da navučeš. Sa električnim grejanjem.

– Ja ću navući džemper – reče Mihail Antonovič. – Imam jako lep džemper. Sa jedrom na grudima.

– A ja nemam ništa – tužno reče Jura. – Mogu da navučem samo nekoliko majica.

– Svinjarija – reče Jurkovski. – Ja takođe nemam ništa.

– Obuci svoj frotirski ogrtač – posavetova ga Bikov i uputi se u svoju kabinu.

U opservatoriju su ušli svi zajedno, obučeni vrlo šarenoliko i toplo.

U kesonu ih dočeka dežurni dispečer u gaćicama i majici. U kesonu je bila užasna vrućina, kao u finskoj sauni.

– Dobar dan – reče dispečer. Pogleda goste i namršti se: – Re-

kao sam vam: obucite se toplije. Smrznućete se u cipelama.

Jurkovski ljutito reče:

– Vi, mladiću, očigledno hoćete da terate šegu sa mnom?

Dispečer ga pogleda ništa ne shvatajući.

– Kakva šega? U kajut-kompaniji je minus petnaest.

Bikov obrisa znoj sa čela i progunda:

– Idemo.

U hodniku je bilo užasavajuće hladno. Dispečer, obuhvativši rukama gola ramena, povika:

– Brže, molim vas!

Zidovi hodnika bili su delimično demontirani i žuta mreža termoelemenata blistala je u plavičastoj svetlosti. Kraj kajut-kompanije se skoro sudariše sa inženjerom – kontrolorom.

Jurkovski zimogrožljivo strese ramenima i otvori vrata kajut-kompanije.

U prostoriji su za stolom, pričvrstivši se za stolice, sedela petorica ljudi u bundama sa dignutim okovratnicima. Ličili su na stražare iz doba Alekseja Tihog i pili vrelu kafu iz prozirnih čaša. Kada ugleda Jurkovskog, jedan od njih razgrnu okovratnik i ispustivši iz usta oblak pare, teče:

– Dobar dan, Vladimire Sergejeviču. Nešto ste lako odeveni. Sednite. Hoćete li kafe?

– Šta je ovo kod vas? – upita Jurkovski.

– Regulišemo – odgovori neko.

– A gde je Markuškin?

– Čeka vas u kosmoskafu. Tamo je toplo.

– Odvedite me – reče Jurkovski.

Jedan od planetologa ustade i isplavi sa Jurkovskim u hodnik. Drugi, dugonja, reče:

– Recite, među vama više nema generalnih inspektora?

– Nema – reče Bikov.

– Onda ću vam otvoreno reći: ovo je pseći život. Juče je u celoj opservatoriji temperatura bila plus

trideset, a u kajut-kompaniji čak i trideset i tri stepena. Noću je temperatura iznenada opala. Promrzle su mi noge. Kod vas se ovakve stvari ne dešavaju?

– Dešavaju se. – Za vreme nesrećnih slučajeva.

– I vi živite ovako celih godinu dana?

– Ne, šta vam je! Tek oko mesec dana. Ranije te temperaturske promene nisu bile tako strašne. Sada smo organizovali specijalnu brigu za pomoć inženjerima...

Jura je pijuckao iz čaše vrelu kafu. Osećao je da se smrzava.

– Brr! – reče Žilin. – Recite, da nemate ovde kojim slučajem nekakvu oazu?

Planetolozi se zgledaše.

– Jedino možda u kesonu – reče jedan.

– Ili u kupatilu – dodade drugi.

– Ali, tamo je vlažno.

– Neprijatno je ovde – požali se Mihail Antonovič.

– No, znate šta – predloži Bikov.

– Idemo svi kod nas.

– Eh – reče dugajlija. – A posle se treba vratiti ovamo. To nekako nije po pravilima gostoprimstva.

Svi začutaše. Jura reče:

– Kako interesantno sedimo – četiri prema četiri, kao da igramo šahovski turnir.

Svi ga pogledaše.

– Idemo, idemo kod nas – reče Bikov, odlučno ustajući.

– Nezgodno je, ipak, – reče jedan od planetologa. – Ipak, da krenemo, da posedimo kod vas. Možda ćemo uspeti i da popričamo.

Žilin reče:

– Kod nas je toplo. Mali okret regulatora i – može da bude kao u paklu. Sedećemo u lakim, lepim odelima. Nećemo da šmrkućemo.

U kajut-kompaniju ude turoban čovek sa bundom prebačenom preko golog tela. Gledajući u tavanicu, neljubazno reče:

– Izvinite, molim vas, ali mogli biste da se razidete po svojim kabi-

nama. Kroz pet minuta isključujemo vazduh.

Čovek nestade. Bikov, ne progovorivši ni jednu reč, krenu ka izlazu. Svi kretoše za njim.

Svečano čuteći, prošli su kroz hodnik, zagrcnuli se vrelim vazduhom u praznom kesonu i najзад stigli na »Tahmasib«. Tople stvari strpaše u plakar. Zatim počеше da se predstavljaju i stežu jedan drugom ledene ruke. Dugajlija-planetolog se zvao Rafail Gorčakov. Ostala trojica su bila, kako se ispostavljalo, Jozef Vlček, Jevgenij Sadovski i Pavel Šemjakin. Kada su se otkrivali, ispostavilo se da su to veseli, brbljivi momci. Uskoro se ispostavilo da Gorčakov i Sadovski istražuju turbulentna kretanja u Prstenu, da nisu oženjeni, da vole Grahama Grina i Strogova, da više vole bioskop od pozorišta i da sada u originalu čitaju Montenejeve »Eseje«. Jozef Vlček traži u Prstenu gvozdenu rudu metodom neutrons-kih održavanja i pomoću bombimunja, po struci je violinista, bio je prvak Evrope u trčanju na četiri stotine metara sa preponama, a u sistem Saturna dospeo je sveteći se svojoj devojci zbog njene hladnoće i neosetljivosti, Pavel Šemjakin je oženjen, ima decu i radi kao asistent u Institutu planetologije, bori se za hipotezu o veštačkom poreklu Prstena i ima nameru »glavu da da, ali da pretvori hipotezu u teoriju«.

— Sva je nesreća u tome — govorio je vatreno — što su naši kosmografi, kao istraživačke letilice, ispod svake kritike. A najstrože nam je zabranjeno da se spuštamo u Prsten. Čvrsto sam ubeden da bi pro istraživanje Prstena dalo neočekivane rezultate. Barem nekakav končić...

— Kakav to, na primer? — upita Bikov.

— E, to već ne znam...

— Ja znam — reče Gorčakov. — On se nada da će tamo, na nekom kamenu, pronaći otisak bosa noge.

Znate li kako on radi? Spušta se što je moguće niže nad Prsten i razgleda komade kroz binoktar sa četrdesetostrukim povećanjem. A za to vreme mu se otpozadi prikrada ogroman asteroid i udara ga u zadnji deo kosmografa. Paša ga razgleda binoktarom, i dok on beži, drugi asteroidi...

— To je već glupo — ljutito reče Šemjakin. — Ako bismo uspeali da dokažemo da Prsten predstavlja rezultat raspadanja nekakvog tela, to bi već mnogo značilo, a nama je zabranjeno da lovimo komade...

— Lako je reći — uloviti komad — reče Bikov. Znam ja dobro taj posao. Sav si oznojen, a do samog kraja ne znaš ko je koga uhvatio. Na kraju se još ispostavi da si oborio raketu za pružanje pomoći i da nemaš dovoljno goriva za let do baze.

Mihail Antonovič sanjalački diže pogled:

— Ali — kako je to samo privlačno, deco! Kakav je to živ, interesantan posao!

Planetolozi ga pogledaše sa čuđenjem u kome se osećalo poštovanje. Jura takode.

— Ali, to je, razume se, jako opasno... Neopravdani rizik... I sve u svemu, to nije ni potrebno... reče Mihail Antonovič.

— Uzgred rečeno, — zamišljeno reče Žilin, — vama ovde skoro da i ne stižu vesti sa Zemlje, i sigurno ne znate...

— U čemu je stvar? — upita Sadovski. Po njegovom licu se videlo da je željan novih informacija.

— Na ostrvu Honsju — počе Žilin — u blizini zaliva Dano-Ura, u kanjonu između planina Siramina i Titigatake, u neprohodnoj šumi, arheolozi su pronašli niz pećina. U tim pećinama su našli ostatke prvobitnih ljudi i — što je najvažnije — mnogo skamenjenih tragova. Arheolozi smatraju da su u tim pećinama pre dve stotine vekova živeli prajapanci, čije su potomke kasnije

pobila plemena Jamato, koje je predvodio imperator Dzimu-Teno, božanstveni unuk nebeske Amaterasu.

Bikov zapanjeno uzdahnu i uhvati se za bradu.

– To je otkriće potreslo ceo svet – reče Žilin – i vi ste sigurno nešto čuli o tome.

– Odakle... – tužno reče Sadovski. – Živimo kao u šumi.

– O tome se mnogo pisalo i pričalo, ali stvar nije u tome. Najinteresantnije otkriće je načinjeno nedavno, kada je konačno očišćena centralna pećina. Zamislite samo: u okamenjenoj ilovači je pronađeno više od dvadeset tragova bosih nogu sa razmaknutim prstima, a među njima... – Žilin baci pogled na slušaoce; Juri je sve bilo jasno, ali je pauza i na njega ostavila utisak; – i trag cipele... – reče Žilin običnim glasom. Bikov ustade i napusti kajut-kompaniju.

– Aljoša! – pozva ga Mihail Antonovič. – Kuda ćeš?

– Ja to znam – reče Bikov, ne okrećući se. – Čitao sam o tome. Odmah se vraćam.

– Cipele? – upita Sadovski. – Kakve sada cipele?

– Otprilike broj četrdeset i pet – reče Žilin. – Rebrasta guma, niska peta, zasečen vrh.

– Gluposti – odlučno reče Vlček. – Novinarska patka.

Gorčakov se nasmeja i upita:

– A da se slučajno ne vidi i naziv proizvođača: »bata«?

– Ne – odgovori Žilin, odmahnuvši glavom.

– Pa to je obična novinarska patka! – reče Vlček. – To je barem jasno. Masovno rađanje rusalki na ostrvu Men, duh Bonaparte koji se uselio u računsku mašinu Masačusetsa...

– »Sunčane mrlje su raspoređene u obliku crteža Pitagorine teoreme!« – izjavi Sadovski. – »Stanovnici Sunca traže kontakt sa MUKS-om!«

– Šta ti je, Vanja, ti si ono malo... ono... – reče Mihail Antonovič nepoverljivo.

Šemjakin je ćutao. Jura takođe.

– Čitao sam o tome u naučnom prilogu lista »Asahi-šimbun« – reče Žilin. – Članak je potpisao profesor Usodzuki – istaknuti naučnik, slušao sam o njemu od svojih prijatelja iz Japana... on tamo piše da svojim člankom hoće da stane na put potoku dezinformacija, ali da se ne sprema da daje nikakav komentar za ovaj događaj.

– »Odvažni Evropljanin u šapama pobesnelih sinantropa!« – uzviknu Sadovski.

– To nisu bili sinantropi – mirno reče Žilin. – Palac se na nozi vidi golim okom. Profesor Usodzuki ih naziva »nahonantropi«.

Šemjakin više nije mogao da izdrži.

– A zašto bi to obavezno morala da bude novinarska patka? – upita. – Zašto od svih hipoteza prihvatamo samo one najverovatnije?

– Odista, zašto? – reče Sadovski. – Tragove je, prema svemu, ostavio Došljak, i prvi kontakt se završio tragično.

– A zašto da ne? – reče Šemjakin. – Ko je mogao da nosi cipele pre dvadeset hiljada godina?

– Vraga – reče Sadovski. – Da budemo ozbiljni, to je sigurno otisak cipele nekog arheologa.

Žilin odmahnu glavom.

– Pre svega, ilovača se tamo u potpunosti skamenila i starost otiska ne dolazi u pitanje. Zar mislite da Usodzuki nije pomislio i na takvu mogućnost?

– U tom slučaju je sve to laž – reče uporni Sadovski.

– Recite, Ivane – reče Šemjakin – a fotografija traga nije objavljena?

– Kako da nije – reče Žilin. – I fotografija traga, i fotografija pećine i fotografija Usodzukija... Pri tome ne smete da zaboravite da

Japanci imaju relativno malu nogu
– najveći broj kod njih je četrdeset i dva.

– Dajte ovako – reče Gorčakov.
– Smatraćemo da je pred nas postavljen zadatak da stvorimo logički neoborivu hipotezu koja bi objasnila to japansko otkriće.

– Molim – reče Šemjakin. – Predlažem – Došljak. Nadite mogućnost u toj hipotezi.

Sadovski, odmahnuvši rukom, reče:

– Opet Došljak, a možda nekakav brontosaurus.

– Jednostavnije je pretpostavljati – reče Gorčakov – da je to trag nekakvog Evropljanina. Nekog turista koji se onuda prošetao.

– Da, to je ili neka nepoznata životinja, ili turista – reče Vlček.

– Starost – reče tiho Žilin.

– Onda je neka nepoznata životinja.

– Na primer, patka – reče Sadovski.

Bikov se vrati, smesti se u fotelju i upita:

– O čemu to razgovarate?

– Eto, drugovi pokušavaju da nadu objašnjenje za japanski trag – reče Žilin. – Pretpostavlja se: Došljak, Evropljanin, nepoznata životinja.

– I? – upita Bikov.

– Sve te hipoteze – reče Žilin – čak i hipoteza o Došljaku, imaju jednu neobjašnjivu stranu.

– Naime? – upita Šemjakin.

– Zaboravio sam da vam kažem – reče Žilin. – Pećina ima površinu od četrdeset kvadratnih kilometara. Otisak cipele nalazi se u samom centru pećine.

– I šta onda? – upita Šemjakin.

– A postoji jedan jedini trag – reče Žilin.

Jedno su vreme svi ćutali.

– Da – najzad otegnuto reče Sadovski. – Balada o Jednonogom Došljaku.

– Možda su ostali tragovi izbrisani? – upita Vlček.

– Isključeno – reče Žilin. – Dva-
deset pari jasnih otisaka bosih
nogu po celoj pećini i jedan jedini
otisak cipele na sredini.

– Znači – reče Bikov – da je
Došljak bio jednonog. Doneli su ga
u pećinu, postavili na nogu i, pošto
su razjasnili sve što ih je interesovalo, pojeli ga na licu mesta.

– A zašto da ne? – reče Mihail Antonovič. – Po mome mišljenju, to je sasvim logično.

– Loše je to, što je sa samo jednonogom – zamišljeno reče Šemjakin. – Teško je zamisliti jednogo razumno biće.

– Možda je bio invalid? – pretpostavi Gorčakov.

– Jednu su nogu mogli i odmah da mu pojedu – reče Sadovski.

– Bože moj, kakvim se samo glupostima bavimo – reče Šemjakin.

– Ne, izvini – reče Vlček. – Treba videti u čemu je stvar. Postavljam sledeću hipotezu: Došljak je pravio ogromne korake. Oni su svi nenormalno krakati.

– U tom bi slučaju razbio glavu o svod pećine – pobuni se Sadovski.

– Najverovatnije je da je bio krilat – uleteo je u pećinu, video da imaju loše namere, odbacio se i odleteo. Šta mislite o tome, Ivane?

– Pažnja! Generalni inspektor! – reče Žilin.

U kajut – kompaniju ude Jurkovski crvenog lica.

– Fuj! – reče. Kako je ovde divno
sveže. Planetolozi, zove vas šef. I,
uzmite u obzir, da je tamo, kod vas,
negde oko četrdeset stepeni. Iznad
nule. – Okrete se Juri. – Spremaj
se, kadete. Dogovorio sam se sa kapetanom tankera. On će te prebaciti na „Prsten-2“. Vanja, ispratićeš ga. Planetolozi! Gde su planetolozi? – Istrčao je u hodnik. – Šemjakine! Paša! Pripremi fotografije koje si načinio nad Prstenom. Moram ih pogledati. Mihaile, ne odlazi, pričekaj jedan trenutak. Ostani ovde. Alekseju, okani se knjige, moram da porazgovaram s tobom.

Bikov ostavi knjigu. U kajut-kompaniji su ostali samo on, Jurkovski i Mihail Antonovič. Jurkovski poče da juri iz ugla u ugao.

— Šta ti je? — upita Bikov, sumnjičavo ga posmatrajući.

Jurkovski se najednom zaustavi:

— Evo šta je, Alekseju — reče. — Dogovorio sam se sa Markuškinom, on će mi dati kosmoskaf. Hoću da vidim Prsten. Potpuno siguran, bezopasan let, Alekseju. — Jurkovski se najednom razbesne. — Zašto me tako posmatraš? Momci lete tamo dva puta dnevno već punih godinu dana. Molim te najponiznije, davo ga odneo. Na kraju krajeva — jesmo li drugovi ili nismo?

— U čemu je stvar? — upita Bikov mirno.

Jurkovski ponovo poče da šparta iz ugla u ugao.

— Dozvoli mi Mihail — odsečeno reče.

— Šta-a-a? — reče Bikov, lagano se uspravljajući.

— Ili ću poleteti sam — reče Jurkovski. — A ja se ne razumem baš mnogo u te kosmoskafe.

Bikov ućuta. Mihail Antonovič gledao je čas jednog, čas opet drugog.

— Deco, — reče — ja ću sa zadovoljstvom... U čemu je stvar?

— Mogao bih da uzmem pilota sa stanice — reče Jurkovski — ali ja molim Mihaila, jer je on stotinu puta iskusniji i oprezniji od svih njih tamo zajedno.

Bikov je ćutao. Lice mu je bilo namršteno i natmureno.

— Bićemo oprezniji — reče Jurkovski. — Letećemo na visini od dvadeset—trideset kilometara nad srednjom linijom, ne niže.

— Aljoša — molečivo reče Mihail Antonovič. — Kamenje nad Prstenom skoro da i ne postoji. A to nije ni tako strašno. Malo više pažnje...

Bikov je ćutke posmatrao Jurkovskog. No, šta da radim sa njim — pomislio je. — Šta da radim sa ovom starom ludom? Mihail ima

bolesno srce. Ovo mu je poslednji let. Refleksi su mu popustili, a kosmoskafima se upravlja ručno. A ja opet ne umem da upravljam kosmoskafom. Žilin takode ne ume. A mladog pilota puštati sa njim — ne smem ni to. Oni će nagovoriti jedan drugoga da se spuste u Prsten.

— Aljoša — reče Jurkovski — Molim te, Jer, ja sigurno nikada više neću videti Saturnove Prstene. Star sam, Aljoša.

Bikov ustade i nikoga ne gledajući izade iz kajut-kompanije. Jurkovski prekri lice rukama.

— Ah, nesreća božja! — reče. — Zašto imam tako odvratnu reputaciju? Šta veliš, Miša?

— Jako si neoprezan, Voloda — reče Mihail Antonovič. — Sam si za sve kriv.

— A zašto da budem oprezan? — progunda Jurkovski. — Reci mi, zašto? Da bih doživeo potpunu duhovnu i telesnu nemoć?

Mihail Antonovič odmahnu glavom.

— Kakav si ti, Voloda — reče tiho. — I kako nećeš da shvatiš, golupčiću — ti ćeš umreti i — tačka. A posle tebe ljudi će ostati, prijatelji. Znaš li kako će njima biti? A ti misliš samo na sebe, Voloda, samo i neprekidno o sebi.

— Eh, Miša — reče Jurkovski — ne želim da se svađam s tobom. Reci mi bolje — da li će Aleksej pristati ili neće?

— Pa, ukoliko se ne varam, on je već pristao — reče Mihail Antonovič.

Jurkovski ponovo poče da jurca iz ugla u ugao.

— A tebi se, Mihaile, odista leti? — povika. — Ili se isto tako, samo... »slazeš«...

— Leti mi se — reče Mihail Antonovič i pocrvene. — Za oproštaj...

JURA JE PAKOVAO kofer. On nikada nije umeo da spakuje stvari kako treba, a sada je uz sve to još i žurio, da se ne bi videlo koliko mu se ne napušta »Tahmasib«. Ivan je

stajao kraj njega i Jura je osećao tugu, misleći da će sada da se oprostiti od njega i da se više nikada neće videti. Trpao je u kofer veš, sveske sa beleškama, knjige... Ivan je zviždući nešto, veselim očima posmatrao Juru.

Jura najzad zatvori kofer, tužno se osvrte po kabini i reče:

– No, ovo je, izgleda, sve.

– Pa, kad je gotovo, onda možemo i da se oprostimo – reče Žilin.

Uze od Jure njegov kofer i pođe kružnim hodnikom, pored tegova koji su lebdeli u vazduhu, pored kupatila i kuhinje. Najzad uđe u kajut-kompaniju. U njoj se nalazio samo Jurkovski. Sedeo je za praznim stolom obuhvativši glavu dlanovima, a pred njim se nalazio list papira.

– Vladimire Sergejeviču – reče Jura. Jurkovski podiže glavu.

– A, kadetu – reče, tužno se osmehnuvši. – Pa šta da se radi, da se oprostimo.

– Veliko vam hvala za sve – reče Jura.

– No, no – reče Jurkovski. – Ne zahvaljuj se, bratac, previše. Ti i sam znaš da nisam hteo da te povedem s nama. I pogrešio sam. Šta da ti poželim na rastanku? Radi što više, Jura. Radi rukama, radi glavom. Naročito ne zaboravljaj kako se to radi glavom. I pamti da su pravi ljudi oni, koji misle na mnoge stvari odjednom. Ne dopusti da ti se mozak zaparloži. – Jurkovski ga pogleda već poznatim izrazom lica kao da je očekivao da će se odmah promeniti nabolje. – No, idi, šta čekaš?

Jura se nevešto pokloni i izađe iz kajut-kompanije. Kraj ulaza u komandno odeljenje se osvrte. Jurkovski ga je zamišljeno posmatrao, ali ga, prema svemu, nije video. Jura se pope u komandno odeljenje. Mihail Antonovič i Bikov razgovarali su kraj pulta za upravljanje. Kada Jura uđe, pogledaše ga.

– Tako – reče Bikov. – Ti si, Jurij, spreman. Ivane, ti ćeš ga, znači, ispratiti...

– Do viđenja – reče Jura. – Hvala.

Bikov mu ćutke pruži ogromnu šaku.

– Veliko vam hvala, Alekseju Petroviču – ponovi Jura. – I vama takode, Mihaile Antonoviču.

– Nema na čemu, nema na čemu, Jura – progovori Mihail Antonovič. – Srećan rad. I svakako mi napiši pisamce. Adresu nisi izgubio?

Jura se ćutke lupi pod džepu jakne.

– No, odlično. Divno. Napiši, a ako hoćeš – dodi. I zbilja, kada se vratiš na Zemlju, dodi. Kod nas je veselo. Mnogo omladine. Pročitaćeš moje uspomene.

Jura se slabo osmehnu.

– Do viđenja – reče.

Mihail Antonovič mu mahnu rukom, a Bikov zabrunda:

– Srećna plazma, stažisto.

– Do viđenja, »Tahmasibe« – reče Jura tužno.

Prošli su kroz beskonačno dugačak hodnik ospervatorije, u kome je bila užasna vrućina, kao u sauni, i popeli se na drugu palubu doka. Kraj otvorenog ulaza u tanker, na maloj stoličici od bambusa, sedeo je ridokos čovek otkopčane bluze, u prugastim pantalonama. Ogledajući se u malom ogledalcetu, prstima je raščešljavao ride zulufe i zviždukao nekakvu tirolsku melodiju. Kada ugleda Juru i Žilina, strpa ogledalce u džep i ustade.

– Kapetan Korf? – upita Žilin.

– Ja – uzvрати ridi.

– Na »Prsten-2« – reče Žilin – prebacićete ovog druga. Generalni inspektor je već razgovarao sa vama, zar ne?

– Ja – odgovori ridobradi kapetan Korf. – Frlo topro. Prtljak?

– No, Jura, do viđenja – reče Žilin. – Ne opuštaj, molim te, nos. Čemu to sada?

– Uopšte ga i ne opuštam – reče Jura tužno.

– Odlično znam i zašto si ga opustio – reče Žilin. – Uobrazio si da se više nikada nećemo videti i odmah si od toga napravio tragediju. Reci mi: čime se to jedan dobar čovek praktično razlikuje od drugog isto tako dobrog čoveka?

– Ne znam – uzdahnu Jura.

– Reci ću ti – reče Žilin. – Ničim suštastvenim. Eto, ti ćeš sutra biti sa tvojim momcima. Sutra će ti svi zavideti, a ti ćeš se hvaliti: ja i inspektor Jurkovski... Pričaćeš kako si pucao na pijavice na Marsu. Za smrt-planetologe ćeš takođe nešto slagati.

– Šta vam je, Vanja – reče Jura smešeći se.

– Ne, a zašto? Uobrazilja ti je živa. Mogu da zamislim kako ćeš im otpevati baladu o jednonogom Došljaku. Samo, uzmi još nešto u obzir. Tamo su ipak postojala dva traga. O drugom nisam uspeo da ispričam. Drugi se nalazio na svodu pećine, tačno nad prvim. To ne zaboravi. No, do viđenja.

– Ti-la-la-la-ila! – tiho je iza njih pevušio kapetan Korf.

– Do viđenja, Vanja – reče Jura. On obema rukama steže ruku Žilinu. Žilin ga lupi po ramenu, okrete se i nestade u hodniku. Jura ću kako neko u hodniku uzviknu:

– Ivane! Postoji još jedna hipoteza! Tamo, u pećini nije bio nikakav Došljak. Postojala je samo njegova cipela...

PRSTEN – 1.
MORA DA ŽIVI!

VOLODA, POMERI SE MALO – reče Mihail Antonovič. – Stalno udaram laktom o tebe. Ako iznenada budem morao da uđem u vi-raž...

– Izvoli, samo izvoli – reče Jurkovski. – Samo, nema kuda, u samoj stvari. Ovde je više nego tesno. Ko li samo pravi ove... hm-hm... aparate...

– Taaako. Sasvim je dovoljno, Voloda.

U kosmoskafu je bilo tesno. Mala, okrugla raketa bila je proračunata za samo jednog čoveka, ali su se obično u nju trpala dvojica. Ali, ni to nije bilo sve – po pravilima bezbednosti, za vreme radova nad Prstenom, posada je morala da nosi skafandere sa skinutim šlemovima. Udvoje, u skafanderima, a uz to još i sa šlemovima koji su visili na leđima, u kosmoskafu čovek odista nije imao gde da se okrene. Mihail Antonovič se smestio u udobnu fotelju i teško je preživljavao što je njegov drug Voloda morao da se zavuče negde između poklopca regeneratora i pulta za bombardovanje.

Jurkovski je, pritiskujući lice na binoktar, povremeno škljocao svojim fotoaparatom.

– Malo prikoči, Miša – govorio je. – Tako... zaustavi se... Fuj, do đavola, kako je to neudobno napravljeno...

Mihail Antonovič je, sa zadovoljstvom okrećući upravljač, netremice posmatrao ekran teleprojekora. Kosmoskaf je lagano plovio dvadeset i pet kilometara nad srednjom površinom Prstena. Napred se, kao ogroman mutnožuti grb, video vodenasti Saturn. Niže, desno i levo, preko celog se ekrana pružalo pljosnato telo koje je svetlucalo. A pod kosmoskafom se kretao pravi potok kamenja: komadi uglačalih stena, sitnog šljunka, prašine koja se prelivala u svim duginim bojama. Ponekad se u tom potoku zapazalo čudnovato kretanje i tada je Jurkovski govorio: »Prikoči, Mihaile... Upravo tako!... I nekoliko bi puta škljocnuo kamerama.

Mihail Antonovič je bio srećan. On je nežno pritiskao poluge komandi, sa uživanjem osećajući kako raketa poslušno osluškuje svaki pokret njegovih prstiju. Kako je to divno – upravljati brodom bez kibernavigatora, bez sve one

elektronike, bionike i kibernetike. Mihail Antonovič je imao bogatu maštu, u duši je uvek bio pomalo nazadan, i spori kosmoskaf, sa njegovim slabim motorima, izgledao mu je ugodan i nekako kao domaći, u poređenju sa fotonskim čudovištem »Tahmasibom« i drugim sličnim čudovištima sa kojima je imao posla za dvadeset i pet godina svog navigatorskog rada.

Osim toga, on se, kao i uvek, oduševljavao dijamantskim prelivima Prstena, koji su svetlucali u svim duginim bojama. Mihail Antonovič je oduvek osećao slabost prema Saturnu i njegovim Prstenovima. Prsten je bio izuzetno lep. Bio je mnogo lepši nego što je to Mihail Antonovič mogao da ispriča, a ipak, svaki put kada bi ga video, želeo je da priča o njemu.

– Kako je samo lepo – reče najzad. – Kako se sve preliva. Možda ne mogu...

– Prikoči, Miša – reče Jurkovski.

Mihail Antonovič prikoči.

– Postoje mesečari – reče. – A moja slabost je...

– Prikoči još jednom – zamoli Jurkovski.

Mihail Antonovič učuta i prikoči još jednom. Jurkovski je škljocao fotoaparatom i kamerama. Mihail Antonovič počuta, a onda pozva preko mikrofona:

– Aljoša, slušaš li nas?

– Slušam – basom potvrdi Bikov.

– Aljoša – brzo poče Mihail Antonovič – kod nas je sve u redu. Jednostavno, hteo sam da ti kažem kako je ovde divno. Sunce se presijava na kamenju... i prašina se presijava... Kakva si junačina, Aljoša, što si nas pustio. Na kraju, samo da vidimo...

Bikov malo popričeka, a onda upita:

– Nameravate li još dugo da letite prema Saturnu?

– Dugo, dugo! – ljutito se brecnu Jurkovski. – Mogao bi, Alekseju, da uzmeš nešto drugo da radiš. Sa nama se ovde ništa neće desiti.

Bikov reče:

– Recimo to profilakse radi. I Ivan i ja.

– Ne uznemiravaj se, Aljoša – reče Mihail Antonovič. – Lutajućeg kamenja nema, sve je veoma mirno, bezbedno.

– Dobro je što nema lutajućeg kamenja – reče Bikov. – Ali budite ipak oprezni.

– Prikoči, Mihail! – naredi Jurkovski.

– Šta je to? – upita Bikov.

– Turbulencija – odgovori Mihail Antonovič.

– Aha – reče Bikov i učuta.

Petnaestak je minuta proteklo u potpunoj tišini. Kosmoskaf se udaljio od ivice Prstena na tri stotine kilometara.

Jurkovski najednom progovori šapatom:

– Zaustavi...

Mihail Antonovič prikoči.

– Zaustavi, kada kažem! – prosikta Jurkovski.

Kosmoskaf poče nepomično da visi. Mihail Antonovič se okrete i pogleda Jurkovskog. Jurkovski je zabio svoje lice u binoklar kao da je hteo da probije oklop kosmoskafa i baci pogled napolje.

– Šta je tamo? – upita Mihail Antonovič.

– Šta je to tamo, kod vas? – upita Bikov.

Jurkovski ništa ne odgovori.

– Mihaile! – povika iznenada. – Po kretanju Prstena... Vidiš li pod nama onaj izduženi, crni kamen? Leti tačno nad njim... Tačno nad njim, ne zaobilazeći ga...

Mihail Antonovič baci pogled na ekran. Pronađe izduženi, crni kamen i poče da upravlja kosmoskaf u tom pravcu, trudeći se da kamen ne ispusti iz krsta vizira.

– Šta je to tamo, kod vas? – ponovi Bikov.

– Nikakav komad – reče Mihail Antonovič. – Crn i izdužen.

– Udaljuje se – reče Jurkovski kroz zube. – Sporiije za jedan metar! – povika.

Mihail Antonovič smanji brzinu.

– Ne, tako ništa neće ispasti – reče Jurkovski. – Miša, vidiš li onaj crni komad kamena?

– Vidim.

– Pravo po kursu, dva stepena desno od njega vidi se nekoliko kamenčića...

– Vidim – prošapta Mihail Antonovič. – Tamo se nešto sija.

– Da, da... Prvo prema tom kamenju... Pazi samo da ga ne izgubiš...

Mihail Antonovič uhvati blistavu tačku u krst vizira i daje maksimalno povećanje teleprojektoru. Ugledao je pet okruglih, istovetnih kamenova, a među njima – nešto što se presijavalo, što je ličilo na srebrnastu senku raširenog pauka.

– Kako je lepo! – uskliknu Mihail Antonovič.

– No, pa šta je to tamo kod vas? – zaurla Bikov.

– Pričekaj, pričekaj malo, Alekseju – promrmlja Jurkovski. – Sada bi se trebalo malo spustiti...

– Počinje – reče Bikov. Mihaile! Ni za metar niže!

Mihail Antonovič je, uzbuđen, i sam to ne zapažajući, već jurio sa kosmoskafom nadole.

– Miša! – povika Bikov i učuta.

Mihail Antonovič se osvesti i naglo zakoči.

– Šta ti je! – besno zaurla Jurkovski. – Ispustićeš ih!

Izduženi crni kamen se lagano, jedva primetno, kretao prema čudnim belim komadima.

Aljoša! – pozva Mihail Antonovič. – Ovde je odista nešto neobično. Da se malo spustimo? Oдавде se loše vidi!

Bikov je ćutao.

– Propustićeš, propustiti! – režao je Jurkovski.

– Aljoša! – očajnički povika Mihail Antonovič. – Da se spustim? Na pet kilometara, šta veliš?

Bikov nije odgovarao.

– Spuštaj se, spuštaj! – reče Jurkovski iznenada neobično mirno.

Mihail Antonovič očajnički pogleda u ekran meteoritnog lokatora, koji je mirno svetlucao, i uperi kosmoskaf nadole.

Jurkovski je brzo škljocao svojim fotoaparatom i zujao kamerama. Crni kamen je napredovao, napredovao, i na kraju prekrrio belo kamenje i blistavog pauka među njima.

– Eh – reče Jurkovski. – Sa tvojim Bikovom...

Mihail Antonovič zakoči.

– Aljoša! – pozva. – To je bilo sve!

Bikov je i nadalje ćutao, i Mihail Antonovič baci pogled na radio-stanicu. Prijem je bio isključen.

– Eh, eh, eh – povika Mihail Antonovič. – Kako sam to... Sigurno laktom?

Uključi prijem.

– ... haile, natrag, Mihaile, natrag; Mihaile, natrag! – monotono je ponavljao Bikov.

– Čujem Aljoša, sasvim sam slučajno isključio prijem.

– Odmah se vraćaj nazad! – naredi Bikov.

– Odmah, odmah, Aljoša! – reče Mihail Antonovič. – Mi smo već završili, i sve je u redu... – Ućutao je. Izdužena crna gromada lagano se udaljavala, otkrivajući grupu belog kamenja. Na suncu je ponovo zasjao beli pauk.

– Šta se to dešava kod vas? – upita Bikov. – Možete li da mi to objasnite ili ne?

Jurkovski odgurnu Mihaila Antonoviča i primače se mikrofону.

– Aljoša – povika. – Sećaš li se bajke o gigantskoj fluktuaciji? Čini mi se da smo dobili šansu: jednu na milijardu!

– Kakvu sad šansu?

– Izgleda da smo pronašli...

– Pazi, pazi, Voloda – promrm-
lja Mihail Antonovič, užasnuto pos-
matrajući ekran. Masa guste, sive
prašine kretala se prema njima sa
strane, a nad prašinom je letelo de-
setak blistavih kamenih gromada.
Jurkovski čak zastenja: sada će pre-
kriti, sabiti i odvući bogzna kuda
belo kamenje i tog srebrnastog
pauka, i niko nikada neće saznati
šta je to bilo...

Dole! – povika. – Mihaile, brzo
dole!...

Kosmograf se trže.

– Dole, Miša, dole... Samo dole...
I što brže...

– Šta ti je, Voloda! Ne smemo –
naređenje! Šta ti je? – Mihail Anto-
novič pruži ruku prema radio-sta-
nici.

Jurkovski ga uhvati za ruku.

– Pogledaj ekran, Mihaile –
reče. – Kroz dvadeset minuta biće
kasno... – Ovo je jedna jedina
šansa na milijardu... Nikada nam
to neće oprostiti... Shvati to jed-
nom, budalo matora!

Mihail Antonovič najzad uspe da
dode do radio-stanice i uključi pri-
jem. Ponovo začuše kako Bikov
teško diše.

– Ne, oni nas ne čuju – govorio
je nekome.

– Miša – promuklo zašapta Jur-
kovski. – To ti nikada u životu
neću oprostiti... Zaboraviću da si
bio moj prijatelj, Miša. Zaboraviću
da smo zajedno bili na Golkondi. To
je smisao mog života, shvati već jed-
nom... Ovo sam čekao celog svog
života... Verovao sam u to... To su
Došljaci, Mišo... – Mihail Antono-
vič mu pogleda u lice i zatvori oči:
Jurkovskog nije mogao da pre-
pozna. – Mišo, prašina se kreće,
sve je bliže... Pod prašinu, Miša,
molim te, najlepše te molim... Brzo
ćemo, samo ćemo postaviti radio-
sondu i odmah ćemo se vratiti. To
je jednostavno i bezopasno. I niko
ništa neće saznati...

– No, eto, šta ćeš sa njim? – uzvi-
knu Bikov.

– Oni su nešto našli – začu se
glas Žilina.

Mihail Antonovič počeo brzo da
govori:

– Ne može. Ne moli. Ne smemo.
Obećao sam, shvati. On će poludeti
nervirajući se. Ne moli me ba-
dava...

Siva zavesa prašine se već sas-
vim približila.

– Pusti – reče Jurkovski. – Sam
ću upravljati brodom.

Ćutke počeo da gura Mihaila Anto-
noviča iz fotelje. To je radio tako
divlje i strašno, da se Mihail Anto-
novič sasvim izgubi.

– Mihaile Antonoviču! – pozva
Žilin.

– Da – slabim glasom odgovori
Mihail Antonovič, ali Jurkovski iz
sve snage udari pesnicom po preki-
daču radio-stanice.

Metalna rukavica kao nožem od-
seče prekidač.

– Dole! – zaurla Jurkovski.

Mihail Antonovič, užasnivši se,
baci i dvadesetokilometarsku pro-
valiju pod sobom.

Prođe minut, a zatim još jedan...

Jurkovski progovori jasnim gla-
som:

– Miša, shvatam...

Ogromne, kamene gromade
oštrih ivica rasle su na ekranu, i
lagano se okretale.

Jurkovski naviknutim pokretom
navuče na glavu prozračni šlem
skafandra.

– Miša, Miša, shvatam te – začu
Žilin glas Jurkovskog.

Bikov je, zgrbivši se, sedeo pred
radio-stanicom, obema se rukama
uhvativši za stalak nekorisnog mi-
krofona. Mogao je samo da sluša i
pokuša da shvati šta se to tamo de-
šava, i da čeka, nada se. Kada se
vrate, prebiću ih kao mačke, mislio
je.

– Kamenje – žalostivo će Mihail
Antonovič. – Kamenje...

Bikov zatvori oči. Kamenje u
Prstenu. Oštro. Teško. Leti, gamiže,
okreće se. Opkoljava. Podgurkuje,
odvratno škripi po metalu. Udarac.

A onda još jedan, samo jači. To su sve sitnice, nije strašno, šljunak dobuje po oklopu kao pasulj, i to je sitnica, ali odnekud otpozadi prikrada se onaj teški i brzi, kao da je iz ogromnog katapulte izbačen, i lokatori ga zbog oblaka prašine ne vide, a kada ga ugledaju, biće prekasno...

Žiline – reče Bikov, – otidi kod Markuškina i saznaj gde se nalazi drugi kosmoskaf. Neka pripremi pilota za mene.

Žilin nestade.

– Miša – bezvučno reče Bikov.

– Ipak nekako, Miša... Nekako...

– Evo ga! – reče Jurkovski.

– Joj-joj-joj-joj – reče Mihail Antonović.

– Jedno pet kilometara?

– Šta ti je, Voloda! Mnogo manje!... Šta veliš, dobro je kad nema kamenja?

– Lagano koči. Ja ću da spremim sondu. Ah, nije trebalo da uništavam stanicu, budala matora... Mogao sam da pripazim...

– Šta bi to moglo da bude, Voloda? Pazi samo, kakvo je to čudo!...

– Drži ih, vidiš li? Eto gde su oni, Došljaci! A ti si kukao!

– Šta ti je, Voloda! Zar sam ja kukao? Ja sam to onako...

– Nekako se zaustavi da ga, bože me sačuvaj, ne dokačimo...

Zavlada tišina. Bikov je napeto osluškivao. Možda će sve srećno da se završi, mislio je.

– No, zašto si kiseo?

– Ne znam odista... Nekako mi je sve ovo čudno... Nisam u svojoj koži...

Šta li su to samo tamo pronašli – razmišljao je Bikov.

Šta to tamo kopaju? Zar ne može brže?

– Nisam pogodio – reče Jurkovski.

– Pričekaj, Voloda, ti to ne umeš. Daj meni.

– Pazi, kao da je u kamen zarasla... A jesi li zapazio da su sve jednake istovetne?

– Da, svih pet. Odmah mi je to bilo čudno...

Vrati se Žilin.

– Nema kosmoskafa – reče.

Bikov ne počeo da ga ispituje šta to znači – nema kosmoskafa. Ostavi mikrofon, ustade i reče:

– Idemo kod Švajcarca.

– Ovako nam ništa neće poći za rukom – začu se glas Mihaila Antonovića. Bikov se zaustavi.

– Da, odista... Treba nešto smisliti.

– Pričekaj, Voloda. Sada ću se izvući napolje i uradiću to rukama.

– Tačno – reče Jurkovski. – Da se izvučemo napolje.

– Ne, Voloda, izvini, ali ti ostani ovde. Od tebe će biti malo koristi... a svašta još može da se desi...

Jurkovski posle kratke pauze reče:

– Dobro. A ja ću u međuvremenu načiniti nekoliko snimaka.

Bikov pohita ka izlazu. Žilin izade za njim iz komandnog odeljenja i zaključa vrata, govoreći:

– Uzećemo tanker, prema pelengu ćemo poći ka njima i tamo ćemo ih čekati.

– Pravilno, Alekseju Petroviću – reče Žilin. – Šta li su to tamo pronašli?

– Ne znam – procedi Bikov kroz zube. – I ne tiče me se. Dok ja budem razgovarao sa kapetanom, ti idi u komandno odeljenje i pozdravi se pelengiranjem.

U hodniku opservatorija Bikov uhvati dežurnog i naredi mu:

– Mi sada idemo na tanker. Skinij prelazni most i zaključaj ulaz u brod.

Dežurni klimnu glavom.

– Drugi kosmoskaf se vraća – reče. Bikov se zaustavi – Ne, ne – sa žaljenjem reče dežurni. – Neće biti brzo, kroz jedno tri sata, ne pre.

Bikov ćutke krenu dalje. Prodoše pored kesona, pored klupice od bambusa, i uskim tesnim hodnikom popeše se u komandno odeljenje tankera. Kapetan Korf i njegov na-

vigator stajali su nagnuti nad uskim stočićem i razgledali nekakav plavičasti crtež.

– Dobar dan – reče Bikov.

Žilin, ne govoreći ni reči, pride radio-stanici i pokuša da je dotera na talasnu dužinu kosmoskafa. Kapetan i navigator ga zapanjeno pogledaše. Bikov im pride.

– Ko je kapetan? – upita.

– Kapetan Korf – reče ridokosi.

– Ko jeste fi?

– Ja sam Bikov, kapetan »Tahmasiba«. Molim vas da mi pomognete.

– Otma – reče kapetan Korf. Pogleda Žilina. Ovaj se mučio sa radio-stanicom.

– Dva naša druga su se spustila u Prsten – reče Bikov.

– O! – Na licu kapetana videlo se čuđenje. – Kako neopresno!

– Potreban mi je hitno brod. Molim vas da mi date vaš.

– Moj prot – zbunjeno progovori Korf – ta itete u Persten?

– Ne – reče Bikov. – U Persten samo u krajnjoj potrebi. Ako dođe do nesreće.

– A kde faš prot? – upita Korf nepoverljivo.

– Ja imam fotonski teretnjak – odgovori Bikov.

– A – reče Korf. – Da, nejeka ne može...

Iz zvučnika se začu glas Jurkovskog.

– Pričekaj, sada ću se izvući na polje.

– A ja ti kažem, Voloda, sedi na mestu – reče Mihail Antonović.

– Kod tebe to predugo traje.

Mihail ništa ne odgovori.

– To oni u Presten? – upita Korf, pokazujući radio-stanicu.

– Da – reče Bikov. – Pristajete li?

Žilin pride i stade pored njih.

– Ta – reče Korf. – Trepaj pomoći.

Navigator najednom počeo da govori tako brzo i nerazumljivo, da Bikov uspe da shvati samo pojedine reči. Korf reče Bikovu:

– Nafikator ne želi leti. On ne obavesan jeste.

– On može da ide – reče Bikov.

– Hvala, kapetane Korf.

– On kaše mi itemo sikuran smrt – prevede Korf.

– Recite mu da ide – reče Bikov. Moramo da žurimo.

– Možda bi bilo najbolje da gospodin Korf takode napusti brod?

– oprezno upita Žilin.

– Ha-ha-ha! – nasmeja se Korf.

– Ja sam kapetan!

Mahnu rukom navigatoru i pride pultu za upravljanje. Navigator, nikoga ne gledajući, izide. Kroz minut se čulo kako se zalupio ulazni otvor.

– Defojke – reče kapetan Korf ne osvrćući se – one nas činiti slapima. Slapima kao što su one. Ali, treba se suprotstavljati. Pripremimo se.

Zavuče ruku u džep, izvuče fotografiju i stavi je na pult ispred sebe.

– Eto tako – reče. – I nikako trukčije, ako let opasan jeste. Na sfoja mesta, kospota!

– Dispečer! – reče kapetan.

– Dajem start!

Kapetan Korf pritisnu starter i sve se pokrete. Odjednom se Žilin seti: Jurka! Nekoliko je sekundi posmatrao radio-stanicu, koja je uzdisala tužnim uzdasima Mihaila Antonovića. Jednostavno nije znao šta da radi. Tanker je već napustio zonu opservatorije i kapetan Korf je, manevrišući, izvodio brod na dati peleng.

– Mihaile – začu se glas Jurkovskog. – Hoćeš li skoro?

– Odmah, Voloda – dazva se Mihail Antonović. Glas mu je bio nekako čudnovat – umoran ili izgubljen.

– Oho! – odnekud otpozadi začu se Jurin glas. Žilin s okrete. U komandno odeljenje ulazio je Jura – bunovan i radostan. – Vi ćete takode na »Prsten-2«? – upita.

Bikov ga divlje pogleda.

– Minneldonnerwetter! – sikući opsova kapetan Korf. On je bio skoro sasvim zaboravio na Juru. – Putnik! U kapina! – strogo povika. Njegovi ridi zulufi se nakostrešiše.

Mihail Antonovič najednom glasno reče:

– Voloda... budi dobar, pokreni kosmoskaf jedno tridesetak metara. Hoćeš li umeti?

Jurkovski nezadovoljno počeo da gunda.

– No, pokušaću, reče. – A zašto ti je to potrebno?

– Tako će mi biti zgodnije. Voloda, molim te...

Bikov najednom ustade i povuče nadole patent-zatvarač na bluzi. Jurkovski najednom povika:

– Kamen! Miša, kamen! Natrag. Ostavi sve!

Začu se slabo stenjanje, i Mihail Antonovič slabim glasom progovori:

– Odlazi, Voloda. Brže odlazi ja ne mogu...

– Brzinu – zaškripa Bikov.

– Šta znači ne mogu? – zaurla Jurkovski. Čulo se kako teško diše.

– Odlazi, odlazi, ne idi ovamo – mrmljao je Mihail Antonovič. – Ništa neće ispasti... Ne treba...

– Znači, u tome je stvar – reče Jurkovski. – Zašto si ćutao? No, to nije ništa. Sad ćemo... Sada... Kako ti se to desilo?

– Brzinu! Brzinu! – režao je Bikov.

Kapetan Korf se, izbečivši svoje pegavo lice, naginjao nad pult za upravljanje. Ubrzanje se povećavalo.

– Odmah, Miša, odmah... – bodro je govorio Jurkovski – Eto, tako... Eh, kada bih sada imao nekakvu polugu...

– Kasno je – sasvim mirno reče Mihail Antonovič.

– Da – reče Jurkovski, – kasno je...

– Idi – reče Mihail Antonovič.

– Ne.

– Idi.

– Ništa – reče Jurkovski. – To je brzo.

– Začu se kratak smeh.

– To čak nećemo ni zapaziti. Zatvori oči, Miša.

Posle kratkotrajne tišine neko je – nije se moglo shvatiti ko – tiho i žalostivo rekao:

– Aljoša... Alekseju...

Bikov ćutke odgurnu kapetan Korfa, kao nekakvo mače i prstima se osloni o tipke upravljanja. Tanker se trže napred. Priljubljen za fotelju strašnim pritiskom, Žilin uspe da pomisli: Forsaž! Za tren je izgubio svest. Posle toga je kroz šum u ušima čuo kratak zvuk, kao od jakog bola, i kroz crvenu izmaglicu, koja mu je stajala ispred očiju, ugledao je kako je strelica autopelengatora počela da se kreće sa jedne strane na drugu.

– Miša! – zaurla Bikov. – Miša!

Pade glavom na pult i nevešto, glasno počeo da rida.

JURI JE BILO LOŠE. Bilo mu je muka, bolela ga je glava. Osećao se kao da nije pri čistoj svesti. Ležao je na svom krevetu u tesnoj, mračnoj kabini »Tahmasiba«, a to je istovremeno bila i njegova svetla, velika soba kod kuće na Zemlji. U sobu je ulazila majka, stavljala mu hladnu, prijatnu ruku na obraz, i govorila Žilininim glasom: »Ne, još spava«. Neki poznati i nepoznati ljudi prolazili su kraj njegovog kreveta i jedan od njih se, u belom mantilu, nagao i jako udario Juru po razbijenoj glavi. Odmah zatim Jura je začuo žalostivi glas Mihaila Antonoviča: »Aljoša... Alekseju!...«, a Bikov se, strašan, bled kao mrtvac, uhvatio za pult i Juru je nešto bacilo niz hodnik glavom na nešto oštro i tvrdo. Svirala je nekakva tužna muzika i nečiji je glas govorio: »... prilikom istraživanja Prstena Saturna poginuli su generalni inspektor Međunarodne uprave kosmičkog saobraćaja Vladimir Sergejevič Jurkovski i najstariji navigator

kosmonaut Mihail Antonovič Krutikov... i Jura je plakao, onako kako u snu plaču čak i odrasli ljudi, kada sanjaju nešto tužno...

Kada je Jura došao sebi, video je da se odista nalazi u kabini »Tahmasiba« i da pored njega stoji lekar u belom mantilu.

– No, odavno je trebalo tako – reče Žilin, tužno se smeškajući.

– Odista su poginuli? – upita Jura. Žilin čutke klimnu glavom. – A Aleksej Petrovič? – Žilin ništa ne odgovori.

Lekar upita:

– Glava te mnogo boli?

Jura se zamisli.

– Ne – reče. – Ne tako mnogo.

– To je dobro – reče lekar. – Odležaćeš jedno pet dana, i sve će biti u najboljem redu.

– Neće me poslati na Zemlju? – upita Jura. On se najednom jako uplašio da će ga zbog nečega poslati na Zemlju.

– Ne, a zašto? – začudi se lekar, a Žilin dobro reče:

– Interesovali su se za tebe sa »Prstena-2«, hoće da te posete.

– Neka – reče Jura.

Lekar reče Žilinu da Jura treba na svaka tri sata da dobija mikseturu, da će ponovo doći prekosutra, i ode. Žilin reče da će uskoro navratiti i ode da isprati lekara. Jura ponovo zatvori oči. Poginuli su, pomisli. Više me niko neće zvati kadetom i neće moliti da razgovaram sa njim, i niko mi dobrim glasom neće stidljivo čitati svoje uspomene o divnim i predivnim ljudima. To se više nikada neće desiti. Možeš sebi da razbiješ glavu, možeš da iscepkaš košulju – svejedno, nikada nećeš videti Vladimira Sergejeviča kako pred kupatilom u svom raskošnom frotirskom ogrtaču sa ogromnim peškirom oko vrata, niti ćeš videti kako Mihail Antonovič sipa u tanjire obaveznu ovsenu kašu i pri tome se nežno osmehuje. Nikada, nikada... Zašto to nikada? Kako je to moguće – nikada? Nekakav glu-

pavi kamen u nekakvom glupavom Prstenu još glupljeg Saturna

Jura se kao kroz maglu satio da su oni tamo nešto pronašli. Ali to je bilo nevažno, to nije bilo glavno, iako su oni smatrali da je to bilo najvažnije... I razume se, svi koji ih ne znaju, takode će smatrati da je to bilo najvažnije. To je uvek tako. Ako ne znaš onoga ko je izvršio podvig, za tebe je najvažnije – podvig, a ako znaš – šta ti je onda podvig? Makar ga uopšte i nije bilo, samo da bude čovek. Podvig je dobra stvar, ali čovek mora da živi.

Jura pomisli da će za nekoliko dana videti svoje momke. Oni će, razume se, početi da se raspituju kako je bilo, i tako dalje. Oni neće pitati za samog Jurkovskog, niti za samog Krutikova, oni će pitati šta su Jurkovski i Krutikov otkrili. Oni će goreti od znatiželje. Njih će najviše od svega interesovati šta su Jurkovski i Krutikov o svom otkriću uspeli da kažu. Oni će se diviti hrabrosti Jurkovskog i Krutikova, njihovom samopožrtvovanju i uzvikivaće sa zavišnošću: »Eh, to su bili pravi ljudi!« Ali, Jura je već znao šta će im odgovoriti. Da ne bi dreknuo: »Budale jedne!« da ne zaplače, da ne pođe da se tuče, on će im reći: »Pričekajte, ima jedna priča ...« I počeoće ovako: »Na ostrvu Honsju, u kanjonu planine Titigatake, u neprolaznoj šumi otkrivena je pećina...«

Ušao je Žilin, seo kraj Jurinih nogu i lupio ga dlanom po kolenu. Žilin je na sebi imao kariranu košulju sa zasukanim rukavima. Lice mu je bilo opušteno i umorno. Bio je neobrijan. A kako je Bikov? – najednom pomisli Jura i upita:

– Vanja, a kako je Aleksej Petrovič?

Žilin ništa ne odgovori...

EPILOG.

AUTOBUS SE NEĆUJNO dokotrljao do niske, bele ograde i zausta-

vio pred gomilom ljudi koji su dočekali putnike. Žilin je sedeo kraj prozora i posmatrao vesela, od mraza crvena lica, smetove snega koji su svetlucali pred aerodromskom zgradom, drveće prekriveno injem. Otvoriše se vrata, ledeni vazduh ulete u autobus. Putnici podoše ka izlazu, razmenjujući šaljive pozdrave sa stjuardesom. Gomila je bila bučna – kraj vrata su se grlili, stezali ruke, ljubili. Žilin potraži poznata lica, nikoga ne nađe i s olakšanjem odahnu. Pogleda Bikova. Bikov je nepokretno sedeo, opustivši lice u krznjeni okovratnik svoje grenlandske jakne.

Stjuardesa uze iz mreže svoje koferce i veseli reče:

– Hajdete, drugovi! Stigli smo! Autobus dalje ne ide!

Bikov teško ustade i ne izvlačeći ruke iz džepova krete prema izlazu; Žilin sa tašnom Jurkovskog krete za njim. Gomile više nije bilo. Ljudi su u grupama išli prema zgradi aerodroma smetajući jedan drugom i razgovarajući. Bikov stade na sneg, zaustavi se turobno gledajući u sunce i krete prema aerodromskoj zgradi. Sneg mu je škriputao pod nogama. Sa strane se kretala izdužena plavičasta senka. Zatim Žilin ugleda Daugea.

Dauge im je brzo išao u susret, oslanjajući se na debeli, lakirani štap. Mali, utopljen, sa tamnim, izbornim licem. U ruci je, u debeloj rukavici, držao jedan buketić uvelih nezaboravaka. Gledajući ispred sebe, on pride Bikovu, gurnu mu buketić u ruku, zagrli ga i priljubi glavu uz njegovu jaknu. Bikov ga zagrli i progunda:

– Mogao si da sediš kod kuće, vidiš kakav je mraz...

Uze Daugea pod ruku i lagano kretoše prema zgradi – ogromni Bikov, i mali zgrbljeni Dauge. Žilin je išao kraj njih.

– Kako pluća? – upita Bikov.

– Tako... – reče Dauge. – Ni bolje ni gore...

– Moraš u planine. Nisi dete, moraš da se čuvaš.

– Nemam vremena za to – reče Dauge. – Ima još mnogo toga što bi trebalo završiti. Mnoge su stvari započete, Aljoša.

– Pa šta onda? Treba se lečiti. Inače nećeš uspeti da završiš ništa.

– Odlučeno je i rešeno pitanje ekspedicija na Transpluton. Insistiraju da podeš i ti. Zamolio sam da sačekamo da se prvo vratiš.

– No, pa u redu – reče Bikov. – Otići ću kući, malo se odmoriti... Može zašto da ne.

– Za načelnika je postavljen Arnautov.

– Svejedno – reče Bikov.

Počeli su da se penju uz stepenice aerodromske zgrade. Dauge tiho reče:

– A ja ih nisam zagrlio, Aljoša... Tebe sam zagrlio, Vanju takode, a njih, eto nisam...

Bikov očuta i oni udoše u hol. Žilin se pope stepenicama i najednom u senci, iza jednog stuba, ugleda neku ženu koja ga je posmatrala. Ona se odmah okrenu od njega, ali on uspe da zapazi njeno lice pod krznenom kapom – nekad davno verovatno izuzetno lepa, a sada staro, mlohavo, gotovo ružno. Gde li sam je video? – pomisli Žilin

– Ili ona samo liči na nekoga?

Gurnuo je vrata i ušao u hol. Znači, sada Transpluton, taj Kerber. Daleko, daleko. Dalje od svega. Od Zemlje je dalek, od ljudi dalek, od svega dalek. Ponovo čelična kutija, ponovo tude, sledene stene. Glavno ostaje na Zemlji. Kao i uvek, uostalom, Ali, tako se ne može, treba biti pošten. Vreme je da se donese odluka, Ivane Žiline, vreme je! Razume se, neko će reći – sažaljivo ili prezrivo: »Nervi mu nisu izdržali. Dešava se i to«. Aleksej Petrovič može tako da pomisli. Žilin se čak zaustavi. Da, on će upravo tako i pomisliti: »Nervi mu nisu izdržali. A bio je jak momak«. A to je dobro! U krajnjem slučaju, neće mu biti to-

liko krivo što ga napuštam upravo sada, kada je ostao sam... Razume se, njemu će biti lakše da misli kako mi živci nisu izdržali, nego da vidi da me uopšte ne interesuju svi ti Transplutoni. On je uporan u svo-

jim ubeđenjima... i svojim zabudama. Kamene zablude.

Glavno je – na Zemlji. Glavno uvek ostaje na Zemlji, i ja ću ostati na Zemlji. Odlučeno, pomisli. Odlučeno je. Najvažnije je – na Zemlji...

K r a j

Dragi čitaoci,

U prodaji je 22. broj SF serije popularne **Roto-biblioteke X – 100**. Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je ona naišla na vaše prihvatanje, već i samom činjenicom što je okupila dvadesetak hiljada stalnih čitalaca. To je tiraž koji je, doduše, na granici rentabilnosti, ali kako je tek nešto više od godinu dana od pokretanja edicije, uvereni smo da će krug njenih stalnih poklonika početi da se širi. Utoliko pre što smo već u prilici da najavimo da će se u njenom izdavačkom planu za 1987. godinu naći dela mnogih velikih majstora SF. U nove naslove iz serije **„Zvezdane staze“**, zatražili smo dela **Rogera Zelaznija, Tomasa Diša, braće Strugackih, Olge Larionove, Ilje Erenburga, Pjera Bula, Džeka Vansa, Džordža Martina i Lize Tatl, Alekseja Panšina** i mnogih drugih, tako da ćemo moći da vam obezbedimo vrhunsko SF štivo.

Mnogi od vas su, međutim, naknadno uočili na kioscima ovu našu seriju, pa pismima traže informacije o dosad objavljenim naslovima, kako bi propuštene brojeve naručili pouzećem. Da bismo vam omogućili lakše snalaženje prilikom naručivanja ovih brojeva, prilažemo spisak i cene svih dosad objavljenih naslova.

1. Ch. A. Bell RAT ZA ANDROMEDU 17	100 dinara
2. Ch. A. Bell PLANETA OPĆINJENIH	100 dinara
3. S. Tyrkley UJED KOBRE	100 dinara
4. Ch. A. Bell GALAKTIČKA STAZA	100 dinara
5. Ch. A. Bell LOV NA PLANETI GABON	100 dinara
6. S. Tyrkley ZVEZDANI KONKVISTADORI	100 dinara
7. Ch. A. Bell POVRATAK KIBORGA	100 dinara
8. M. L. Arnaud POSLEDNJI FENIKS	150 dinara
9. Ch. A. Bell OBRAČUN KOD CRNE JAME	150 dinara
10. S. Tyrkley DIVLJI LOVAC ZVEZDA	150 dinara
11. J. G. Vandel ZLODUH NAUKE	150 dinara
12. A. Osborne SMRT NA NEPTUNU	150 dinara
13. R. E. Vardeman KLINGONŠKI GAMBIT	200 dinara
14. R. Angelakis GALAKTIČKI TUNEL	200 dinara
15. Ch. A. Bell DUHOVI KAUS MEDIJUSA	200 dinara
16. S. Tyrkley ČOVEK VAN VREMENA	200 dinara
17. H. Vajnštajn ZAVEŠTANA KRUNA	200 dinara

18. D. T. Bird ZELENE ZVEZDE	200 dinara
19. Liberti Borom GOSPODAR KEDROVE ŠUME	350 dinara
20. S. Tyrkley GOSPODARI KRUGA	350 dinara
21. S. Maršak – M. Kalbret OPERACIJA PROMETEJ	350 dinara
22. A i B. Strugacki STAŽERI	350 dinara

Poznato vam je takode da smo pokrenuli i posebnu ediciju »Supernova«, u kojoj su dosad objavljene 4 knjige:

1. Džejms Bliš SPOK MORA DA UMRE	400 dinara
2. Artur Klark KA SPUŠTANJU NOĆI	400 dinara
3. Kliford Simak NEVOLJE SA TIHOOM	400 dinara
4. F. Pol i Dž. Villjamson PODMORSKO TRAGANJE	600 dinara

Svaku od pobrojanih knjiga najjednostavnije možete obezbediti ako ispunite priloženu narudžbenicu.

NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST
21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra, br. 31

NARUDŽBENICA

Ovim naručujem da mi se pouzećem pošalju sledeći brojevi

1) SF Serije Roto-bibloteke X – 100 _____

(upisati broj ispred naslova)

2) Bibloteke »Supernova« _____

Poručilac _____

Broj pošte, mesto: _____

Adresa stana: _____

U _____, _____ 1986. godine

Potpis _____

B

**ROTO
BIBLIOTEKA
X-100**

**NA PUTU
ODMORU
U PLANINI
NA MORU**

RAZONODIČE VAS

ROMANI

X-100

★ **WESTERN**

★ **KRIMI PRIČE**

★ **SVAKE NEDELJE NOVA SVESKA**

NA SVIM KIOSCIMA U ZEMLJI
specijalno izdanje ZLATNE
SERIJE
MALI STONI KALENDAR
1987.

- u kvalitetnoj opremi — na kunzdruku
- koričenje u kartonu sa naslonom
- naslovna strana: minijatura
ZLATNE SERIJE u koloru
- svaki mesec je na posebnom listu
sa likovima Zagora i Čika
naizmenično na sličicama u koloru
- dimenzije kalendara: 6,5 x 8,5 cm
- cena: samo 50 dinara

NA SVIM KIOSCIMA U ZEMLJI
specijalno izdanje ZLATNE
SERIJE
MALI STONI KALENDAR
1987.

SLEDEĆA SVESKA

SCIENCE FICTION

Ch. A. Bell

POVRATAK ATLANTIDE

Zastupnik tajanstvenog udruženja svemirskih kolekcionara ponudio je preko Marka Silarda da Zemlji vrati ATLANTIDU. Jedini uslov da izgubljeno kraljevstvo bude vraćeno je da se na Zemlji ostvari aura opšte tolerancije među svim bićima i agresivnost smanji ispod najnižeg nivoa.

Zemlja prihvata ovaj uslov, a jedino Mark Silard shvata koliko je to veliki izazov za sva stvorenja, jer, istovremeno dok se vode pregovori o vraćanju Atlantide, u Atlantiku se održava veliki plivački maraton miliona različitih bića koja plivaju u ime pomirenja na planeti.

U jat u plivača pored aure prijateljstva javlja se i negativni naboj koji prethodi haosu i krvoprolićem. Pred Markom Silardom je skoro nesavladiv zadatak.

